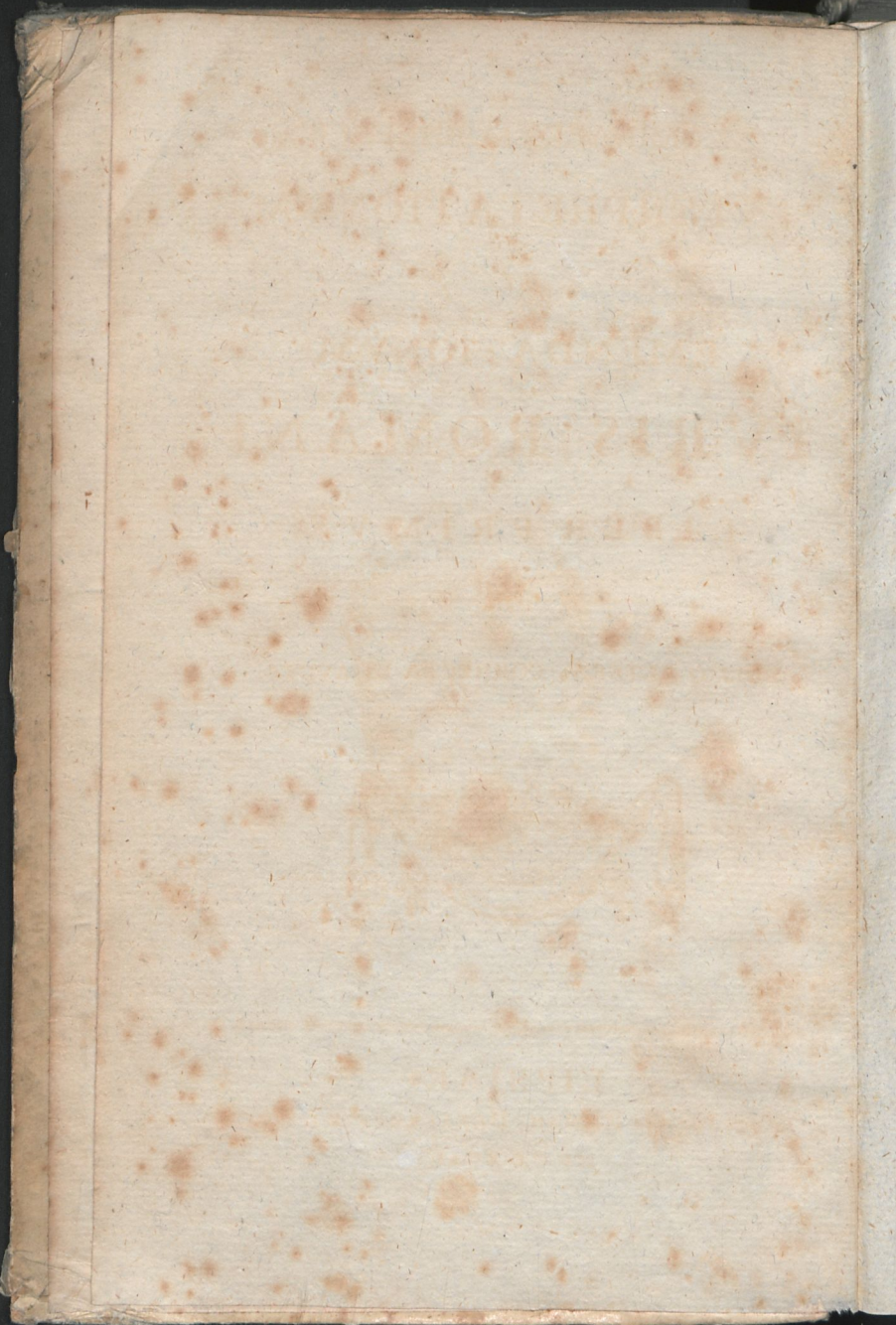

~~26~~

26. 59.

IO. BERNARDI KOEHLERI IC.
INTERPRETATIONVM
ET
EMENDATIONVM
IVRIS ROMANI
LIBER PRIMVS.

EDITIO ALTERA, CORRECTA ET AVCTA.

LIPSIÆ
APVD IO. G. EMMAN. BREITKOFF ET SOC.
M D C C X C I E.

KEN. PR. FR.
UNIVERS.
ZVHALLE

VIRO ILLVSTRISSIMO
ET EXCELLENTISSIMO.
IOANNI CHRISTOPHORO
DE WOELLNER,
REGIS BORVSSORVM AMICO ET REGNI STATUS
ADMINISTRO DIGNISSIMO,
LITERARVM OMNIVM BONARVM
DOCTORVMQVE HOMINVM
FAVTORI AC MAECENATI SVMMO,
DOMINO SVO INDVLGENTISSIMO,

H O S
IVRIS ROMANI
INTERPRETATIONVM
ET
EMENDATIONVM
LIBROS DVOS
IN SVMMAE
VENERATIONIS ANIMI QVE
IPSI DEVOTISSIMI MONVMENTVM
DICAT SACRATQVE
IOANNES BERNARDVS KOEHLER.

LECTORI
DOCTO ET AEQVO
S. D.

IOAN. BERN. KOEHLER.

Interpretationum mearum Emendationumque
Iuris Ciuilis, quas ante viginti, et quod excur-
rit, annos publico iudicio primum Goettingae
exposui, nouam Tibi editionem nunc exhibeo,
Amice Lector. Deprehendes autem multa hic
passim addita, passim et detracta iis, quae ante
scripseram, si qua forte rectius dudum ab aliis
exposita animaduertissem. Nimirum in pleris-
que, quae conamur et arbitramur homines, ob
breue confinium veri atque falsi saepe omnes
labimur: neque adeo nobis sumus Suffeni, vt,
sicubi deerrasse sententia visus fuerit animus,
vineta nosmet caedere nostra dubitemus. Ce-
terum

terum animaduertes et in hoc, et in altero, qui etiam nunc primum prodit, Interpretationum libro de plurimis legum Romanarum, aliorumque Scriptorum veterum locis libere me dixisse sententiam, vt cum emendationibus, tum et interpretationibus nouis explicarem, in eaque a doctioribus me Viris non raro diffidere. Quod nec Tu, opinor, improbabis, neque illi, quibuscum mihi illa intercedit contentio. Vale, mi Lector; et, si inerunt errores, vt certe his quoque inerunt, ea, qua versantes in literis nostris decet, humanitate ac libertate corrige. Scripsi Lubecae, Idib. Aprilis MDCCXCII.

INDEX

INDEX
CAPITVM.

I. <i>Emendatur L. 15. D. de Stat. hom. Menagii correctio L. 13. D. eod. probatur. Lucanus item emendatur, et explicatur.</i>	Pag. 1
II. <i>Ad L. 57. D. de Iudiciis.</i>	8
III. <i>Non variasse Scaeuolam in L. 28. §. 4. et L. 31. §. 2. D. de Liberat. legata.</i>	11
IV. <i>Leitio vulgaris L. 1. pr. D. de Pañ. defensa contra Bynhershoekii sententiam. Correcta leuiter L. 195. §. 2. D. de V. S. et complures aliae expositae. Varia item scriptorum loca partim emendantur, partim explicantur.</i>	16
V. <i>Receptarum Lectionum Δώδεκας. Vetus leitio Ciceroni libro primo de Officiis asserta. Aliaque tum emendata, tum illustrata.</i>	27
VI. <i>Glossae Nomicae saepius corriguntur et explicantur. Emendantur Pfellus, Theophilus, Hefychius.</i>	62
VII. <i>Reliquae ad Glossarium Nomicum castigaciones. Item Nonius correctus, et animaduersio ad Suidam.</i>	72
VIII. <i>Transpositio verborum in L. 22. C. de Fideiuss. tentata.</i>	80
	IX.

- IX. L. 3. C. de summa Trinit. L. 26. C. de SS. Ecclief. L. 29. L. 41. C. de Episc. et Cler. ope scripti codicis saepius emendantur. - - - Pag. 83*
- X. Reponendam esse in §. fin. I. de Nupt. veterem scripturam in locum Cuiacianae. - - - 92*
- XI. Nullas vnquam fuisse militias ex casu. Tentatur aliquid emendationis in Nou. LIII. Cap. 5. et eadem de casu militiae exponitur. - - - 97*
- XII. Varias leges restitutas, partim coniectura, partim auxilio casorum veterum et Βασιλικῶν. - 101*
-

2 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

Henr. Ernslius *Annotation. ad Lib. I. Digest. Th. Meerm. Tom. VI. p. 848.* falsum enim est, quod in codice etiam Haloandring ita legi ait) *liber esset. Haec conditio libertati adposita iam implenda mulieri est. Sed non dubitari debet, quin ultimus liber nascatur. Nec enim natura permittit simul vno impetu duos infantes de utero matris excedere: ut ordine incerto nascentium non appareat, vter in seruitute, libertateue nascatur. Incipiente igitur partu existens conditio efficit, ut ex libera edatur, quod postea nascitur. Veluti si quaelibet alia conditio libertati mulieris adposita, parturiente ea, existat: vel manumissa sub hac conditione, si decem milia heredi Titiove dederit, eo momento, quo parit, per alium impleuerit conditionem: iam libera peperisse credenda est. Sic legitur, Haec conditio libertati adposita iam implenda mulieri est, Florentiae et apud Haloandrum et in Vulgatis ante Taurellum codicibus: nihil enim variationis diligentissimus noster annotauit Brenemannus, et tacent hic, quotquot euolui, Interpretes: nullus tamen dubito, quin, inserta etiam copula, quae praefigi solet responsis Ictorum, et hic delitescit in praecedenti *effET*, sic scripserit Tryphoninus: *Et haec conditio libertati adposita iam impleta mulieri est* *).*

Quip-

*) Quod coniectura olim, cum primum Goettingae ederem Verisimilium Iuris Specimen, fueram assecutus, id postea, nactus Baudozae editionem, in ea iam extare vidi. Sic autem habet: *Quaesitum est an, et quis eorum liber esset? Et haec conditio libertati apposita, iam impleta mulieri est. Sed dubitari non debet, quin ultimus liber*

Quippe per partum tertium impleta erat conditio, cum primo partu Arescusa vaum, secundo tres pepererat. Natam vero labem verisimile est ex eo, quod scripserat aliquis sollenni librariis, et in Florentinis maxime Pandectis vitio, *impleda, vice impleta*. Exortus postea est corrector, qui veram restituisse suo codici scripturam putavit superne adiecta litera *n*, ut esset *implenda*. Id ipsum enim vitium Florentiae commissum deprehendit accuratissimus Brenemannus etiam in *L. 15. D. de In ius voc.* vbi secunda manus, quod prima scripserat *dissimulado*, cum supra scripta *n*, recte correxerat in *dissimulato*: quo modo non dubito, quin nati sint plurimi veteribus in libris errores. Eodem enim errore (vt id obiter moneam) est etiamnum apud Lucanum *Lib. I. v. 147. seq.*

*Acer et indomitus, quo spes, quoque ira vocasset,
Ferre manum, et nunquam temerando parcere ferro.*

A 2

Pro

liber nascatur. Et Accursii ibi haec est glossa: *Impleta; scilicet cum pepererit tres ante quartum. Alias implenda, id est digna impleri.* Quo fit, vt scripsisse Tryphoninum, *impleta, non implenda*, nunc extra omnem contentionem esse arbitrer, addito etiam isto articulo, quem, vt diximus, poni, cum respondent ad propositam quaestionem ICTi, solenne est. Sicutum autem Florentinam lectionem etiam Haloandrina, et Hugonis a Porta, quas videre mihi contigit, editiones, et item quae apud Carolam Guillard, viduam Claudii Chevallonii, et Guilielmum Desboys, cum praefatione Ludovici Miraei Rosetani, Parisiis 1552. decem minoris formae codicibus prodit editio.

4 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

Pro temerato, quod, et Omnibono lectum, in editio-
ne Mediolanensi 1491. ipse tamen improbens Ouden-
dorpius, et in Cantabrigiensi libro extare monet Bur-
mannus. Temerato iam in bello ciuili numquam par-
cebat ferro Caesar. Similiter voce vsus Statius *L. I.*
Achilleidos v. 301. seqq.

*Hanc ubi ducentem longe socia agmina vidit
Trux puer, et nullo temeratus pectora amore;
Dirigit, totisque nouum bibit ossibus ignem.*

Sic enim potius, quam *temeratus pectora motu*, cum
membranis P. Burmanni, ipso licet dissentiente *ad Vel-
lei. Paterc. L. II. Cap. 41.* legendum. Item in Vel-
leio *L. II. Cap. 29. in offensis exorabilis, in reconci-
liata gratia fidelissimus*, verissime Lipsius legit pro *re-
concilianda*: quod et probat, alio inibi adscripto ex
Liuio permutationis huius exemplo, doctor olim meus,
Celeb. Ruhnkenius. Itemque apud Statium nunc qui-
dem ita scriptum habent libri impressi *L. XI. Thebaid.*
v. 9. seqq.

*Ille iacet lacerae complexus fragmina turris,
Toruus adhuc visu, memorandaque facta relinquens
Gentibus, atque ipsi non illaudata Tonanti.*

Sed bene iam Nic. Heinſius *ad Ouid. II. Faſtor. v. 182.*
ipsi non illaudanda Tonanti, vidit reſcribendum ex
MSS. et ita ſe quoque offendiſſe ſcriptum in Petrenſis
Collegii membranis Cantabrigiae, notat in *Miſcellan.*
Obſeruat. Vol. I. Tom. III. p. 360. Io. Iortinius. At
contra apud Ouidium mihi quidem non probatur, quod
ex vno Heinſii dedit Burmannus *Libro I. Metamorph.*
v. 190. ſeq.

Cuncta

Cuncta prius tentata: sed immedicabile vulnus

Ense recidendum, ne pars sincera trahatur.

Vt et iam pridem scribi iusserat Barthius ad Statii VII. Theb. v. 208. Rectius enim est haud dubie vulgo, ac meliore sensu, *Cuncta prius tentanda*. Ad Tryphoninum vt redeamus, fauet etiam coniecturae Basilicorum Scholiastes, cuius verba, quoniam optime explanant legis sententiam, operae est integra huc describere ex Tom. VI. Βασιλικῶν p. 148. C. Φησὶν ὁ Τριφωνῖνος, τὴν μὲν ἀρεσιν τὴν ἐπιτεθεῖσαν τῇ ἐλευθερίᾳ, διὰ τῶ δευτέρου τοκετῶ πεπληρωθῆαι· μὴ χρῆναι δὲ ἀμφιβάλλειν, ὅτι ὁ τελευταῖος, τρεῖσιν ὁ τέταρτος παῖς, ἐλευθερος τίκεται· ὡς ἀπὸ ἐλευθέρας (sic pro ἀπελευθέρας scribendum) δηλονότι γαστρός λοιπὸν προελθόν· ἢ γὰρ φύσις ἐκ ἐπιτρέπει, Φησὶν, ἄμα καὶ διὰ μίας ὀρμῆς, ἥτοι διὰ μίας καὶ τῆς αὐτῆς ἀδίνου, δύο τίκεται παῖδας ἐκ τῆς μητρῶας γαστροῦ, ἵνα ἐν ἀδήλω τάξει τῶν τιτιομένων, τρεῖσιν ἵνα μὴ ὄντος δὲ τις τρίτος, ἢ τις δ' ἐτέχθη, ἀδηλον εἶη, τίς ἐξ αὐτῶν ἐν δελείᾳ, ἢ ἐν ἐλευθερίᾳ ἐτέχθη. Quin et Accursii iam aetate extitisse libros, in quibus esset, *impleta*, patet ex hac eius annotatione: *Impleta, id est digna impleri. Alias impleta, scilicet cum pepererit tres ante quartum.* Ceterum quod ait Tryphoninus, *Incipiente igitur partu*, intelligendum est de tertio partu; si modo codices nostri non sint mendosi, et scripserit ipse addita voce, *Incipiente igitur tertio partu*: tertium etenim partum edente muliere, exiit conditio, et mulier fit libera. Et sic Scholiastes Graecus: Τῶ τρίτῳ τῶν ἀρχομένων τοκετῶ ἢ ἀρεσιν ἐξερχομένη ποιῶ τὴν ἀρεσκισσαν ἐλευθεραν, καὶ ὡς ἐλευθε-

6 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

ρον λοιπὸν τίποτεσαι τὸ μετὰ ταῦτα τιτόμενον. Vbi perperam vertere omisit Fabrotus τῆ τρίτε, et male reddidit τὸ μετὰ ταῦτα τιτόμενον, qui postea nascitur, referens scilicet etiam hic Haloandrinam Pandectarum editionem, quam fere vbique nimis secure sequitur. Sed praefendum est omnino Florentini codicis, quod postea nascitur; hoc est quodcumque, siue mas sit, siue femina.

Audiamus nunc alteram ex eodem D. titulo legem, vt et hac opera tollatur leue scripturae in omnibus editis vitium. *Seruus*, inquit Hermogenianus *L. 13. D. h. t. in causa capitali fortunae iudicio a domino commissus, et si fuerit absolutus, non fit liber.* Non displicebat quidem illud, *fortunae iudicio*, principi ICto, Iac. Cuiacio *Lib. XVI. Obseruat. Cap. 9. et Lib. XXVI. Cap. 27.* atque idem nuper non mutandum censēbant Celeberrimi ac praeclarae doctrinae Viri, Io. Cannegieterus *ad Collat. Leg. Mos. et Rom. p. 206.* et I. L. E. Püttmannus *Profus. de Arbitrio iudicis e foro eliminando, in Sylloge Varior. Opuscl. p. 204.* Mihi vero, fateor, veri prorsus simillima videtur Aegid. Menagii *Amoenitat. Iur. Ciu. Cap. 6.* et qui iam ante eum ita restituerat, Petr. Burgii in *Elestis Cap. 15. Tom. I. Thes. Iur. Otton.* suspicio, legendum esse, *fortune iudicii*; quam suam fecisse miror, nec Burgio nominato, nec Menagio, Io. Iensium *Strictur. ad Rom. Iur. Pandect. p. 4.* imo, si quid iudico, omnino sic est scribendum: neque enim forti, vt Cannegieterus explicat, sed dubiae iudicii fortunae seruus in causa capitali non defendens committit dominus. *Fortuna iudi-*

induciorum autem, et fata causarum, locutiones sunt optimis Scriptoribus, et nostris quoque, sollennes. Sic Quintilianus *Instit. Or. Lib. X. Cap. 2. Excitat, qui dicit, spiritu ipso, nec imagine et ambitu rerum, sed rebus incendit. Vivant enim omnia, et mouentur, excipimusque noua illa, velut nascentia, cum fauore ac sollicitudine: nec fortuna modo iudicii, sed etiam ipsorum, qui orant, periculo afficimur.* Et Quintilianus alter *Declam. CCCLXXI. p. 764. Burm. At enim dubia est iudicii fortuna, sed nobis non timenda.* Item Symmachus *Lib. X. Epist. 52. Facit plerumque ratio, aut fortuna causarum, ut in controuersis alter aequitate, alter iure nitatur: tunc, humano labante consilio, deliberatio cognitoris ad Clementiae vestrae recurrit oraculum.* Plura exempla si quis cognoscere cupit, petere poterit ex Brillonio *de Verbor. Signif.* in verbo utroque. At plane firmat Menagii emendationem, quam Io. Guil. Hoffmanno etiam *Praefat. ad Menagii Amoenit. p. 20.* improbatam vidi, Scholiastes *Βασιλικῶν Tom. VI. p. 147. D.* qui diserte habet, τῆ τύχῃ τῆ δικαστικῆς πρὸς ἐξέτασθῃ παρὰ τῆ δεσπότης δοθείς. In ipsis autem Basilicis *p. 141. D.* (quod et obiter annotabimus) mendosa huius legis est scriptura: Ἐλευθερέμενος ὁ δῆλος κεφαλικῆ ἐγυλῆματος, τῆ δεσπότης μένει, καὶ δικαδικηθῆ παρὰ αὐτῆ. Scribendum enim procul dubio addita negatione, quod nec in versione latuit Fabrotum, καὶ μὴ δικαδικηθῆ παρὰ αὐτῆ. Ceterum admonuit adhuc hic me locus Luciani *Lib. I. v. 227. seqq.*

Hic, ait, his pacem, temerataque iura relinquo;
Te, fortuna, sequor: procul hinc iam foedera sunt.

8 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

Credidimus fatis; utendum est iudice bello.

Quae verba frustra sollicitant Nic. Heinsius et Petr. Burmannus, alter, *Credimus en fatis*, alter, *Cedimus en fatis*, legendo: hoc utroque enim nihil est a mente Poëtae, meo quidem iudicio, alienius. Credidimus, inquit apud Lucanum Caesar, permisimus hucvsque nos fatis: nunc utendum est iudice bello.

C A P V T II.

Ad L. 57. D. de Iudiciis.

Recte dixit Ulpianus in *L. 57. D. de Iudic.* tam ex contractibus, quam ex delictis dari actionem in filium familias: mortuo autem eo post litis contestationem, iudicium transferri in patrem, sed duntaxat de peculio, et quod in rem patris versum est. *Certe si*, addit Ictus, *quasi procurator alicuius, filius familias iudicium acceperit: mortuo eo, in eum, quem defenderit, transactio, vel iudicati datur.* Qui locus, ut equidem opinor, mendis est manifestus: quid enim, amabo, est illud, *transactio, vel iudicati datur?* Et depravatatum esse, vel ipsa lectionis varietas, quae vitio fere comitari solet, indicio esse poterit. Vulgares enim libri Noricique, et scripti Brenemanni omnes habent, *in eum, quem defenderit, iudicii translatio datur.* Petrus autem Faber *Semeslr. Lib. I. Cap. 12.* pro Florentino, *transactio*, rescribi volebat, *transfertur actio*; ut natum esset vitium ex compendio illo scriptu-

scripturae, quod fit per affectionem puncti. Et Petrum sequebatur ea in re Ant. Faber in *Rational. ad h. l.* ita tamen, vt mallet ipse, *transit actio, vel iudicati datur.* Atque hoc ipsum, quod et reponi debere censebat Grotius *Flor. Spars. ad Ius Iustin. p. 100.* sibi quoque, inspecto nondum Fabro, placuisse scribit magnus Bynkershoekius *Obseru. Iur. Rom. Lib. II. Cap. 23.* moto inprimis, vt ait, auctoritate Graecorum, de quorum interpretatione statim et nos dicemus. Minori autem adhuc nuper motu Io. Cannegieterus *V. C. Obseruation. Cap. 13.* reponi volebat, *trans ACTIO,* (i. e. *transacti actio*) *vel iudicati datur.* Quod idem tamen iam ante venerat in mentem ingeniosissimo Io. Guil. Hoffmanno *Meletem. ad Pandect. Diss. VI. §. 2.* Et huic emendationi acutissimi item ingenii ICTUS, III. Püttmannus *Interpret. et Obseru. Cap. 14.* sic olim plaudebat: *Maxime autem probamus geminationem in L. 57. D. de Iudic. ab Hoffmanno tentatam, qua loco transactio, legit, transacti actio: propterea quod non necessaria solum, sed ita etiam comparata est, vt non Apollo, si Criticus fuisset, meliorem proferre potuisset.* Iam vero ipse in *Meletem. Iur. Ciu. Cap. 6. §. ult. Varior. Sylloges p. 176.* seruata lectione Florentina, *transactio datur,* verba interpretatur, actio ex transactione datur. Ego vero primum non video, cur displicuerit adeo Viris doctis Vulgatorum codicum scriptura, vt a Tusca membrana multis tamen in locis mendosa hoc loco discedere noluerint. Neque sat gravem causam video, cur verba haec Vlpiani non perinde ac superiora de iudicio incepto tantum possint intelligi, non autem de finito, et *iudicium acceperit sumi*

10 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

pro occeperit, quemadmodum posse intelligi fatetur ipse Bynkershoekius. Sic enim quod in *L. 30. D. eod.* dicitur; *Vbi acceptum est semel iudicium, ibi et finem accipere debet*, id recte verterunt Graeci: *Tom. I. p. 301. A.* Ἐνθα ἡ προαράγξις, ἐνεὶ καὶ τὸ πέρας: nec audiendus Leunclavius *II. Notator. Cap. 128.* ex iisdem reponens, *coeptum*, quod et antiquiores quidam Vulgati praeferunt, vel *occeptum*. Possēt tamen, si quis utramque speciem putet memorari debuisse ab Ulpiano, nec inconcinne Vulgatae lectioni ex Florentino contextu adiungi, *iudicii translatio, vel iudicati datur*. Atque hoc ego praetulerim, et maxime quidem ob Basilica, quae nostrae huic coniecturae, non vero Bynkershoekianae, ut equidem existimo, fauent, dum mentem Icti his expresserunt verbis *Tom. I. p. 306. C.* Εἰ δὲ προερατώγιας ἐνήγelo, μεταβαίνεις ἡ δίκη καὶ ἀπόφασις πρὸς τὸν διεδικηθέντα. Id est, *Si vero procuratorio nomine iudicium acceperit, transfertur iudicium et iudicatum in eum, quem defenderit.*

CAPVT

CAPVT III.

Non variaſſe Scaenolam in L. 28. §. 4. et L. 31. §. 2. D. de Liberat. leg.

Duo manifeſte contraria, vt nunc legantur, ſunt
Q. Ceruidii Scaevolae, magni nominis ICTi, in L. 28. §. 4. et in L. 31. §. 2. D. de Liberat. leg. ſuper eadem ſpecie ac quaefione reſponſa; quae, quoniam inciuite eſt, niſi tota lege perſpecta, iudicare, integra ſtatim adſcribam. Prioris loci e Digefiſ Scaeuolae ſumti ſunt haec verba: Maecia teſtamento ſuo alterum ex heredibus ſuis cautione tutelae voluit liberari his verbis: RATIONEM TUTELAE, QVAM EGIT IVLIVS PAVLVS CVM ANTISTIO CICERONE, POSCI AB EO NOLO: EOQVE NOMINE CAVSA OMNI LIBERATVM ESSE VOLO. Quaero, an, ſi qua pecunia ex tutela apud eum remanſit, peti ab eo poſſit. Reſpondit, nihil proponi, cur pecunia, quae pupillae eſt, et apud tutorem poſita maneret, legata videretur. Poſteriore autem loco idem in Reſponſis Scaeuola ſic ait: Titia, quae duos tutores habuerat, ita cauit: RATIONEM TUTELAE MEAE, QVAM EGIT PVBLIVS MAEVIVS CVM LVICIO TITIO, REPOSCI AB EO NOLO. Quaeritur, an, ſi qua pecunia, apud eum ex tutela remanſit, peti ab eo poſſit. Reſpondit, nihil proponi, cur non pecunia, quae pupillae eſſet, et apud tutorem remaneret, legata videretur. Hunc in modum legitur Florentinae. Vulgares autem et Norica editio in initio §. 4. L. 28. tutoribus exhibent, vice heredibus, quod haud ſcio an melius:

12 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

melius: tamen si defendi potest ab immutatione Tufci libri scriptura. In postremis autem legum verbis (nam reliquam varietatem, cum vincat Florentina, indicare nihil opus est) consentiunt omnes: nisi quod Haloander in *L. 28.* vbi ipse mallem, *quae pupillae EST*, hoc est, *esset*, cum Vulgatis, quae videre contigit, exemplaribus, mendose habet, *quae pupillae fuisset*, et in *L. 31. puellae*, loco *pupillae*. At quis credat, in iure aperto ita variasse prudentissimum Ictum, quem Coryphaeis legum Prudentum accenset in *L. 13. D. de Excusat.* Modestinus, et iisdem pene verbis eadem de specie aliter in Digestorum, aliter in Responsorum libris respondisse: in Digestis vero iuris rationem esse fecutum, in respondendo amico gratificatum Sacerdotem iustitiae integerrimum, de quo iniquum Ger. Noodtii iudicium *Probabil. Iur. Lib. II. Cap. 2. et de Pass. Cap. 22.* merito etiam insigni viro, Io. Ort. Westenbergio *D. Marc. Dissert. III. p. 52.* displicuisse video, cui de sententia *L. 14. D. de Transact.* nos quoque subscribimus: aut, si hoc aliquando ei accidisset, in commentarium vel librum relaturum fuisse ambitiosum responsum, quod notissimis iuris principis esset contrarium: aut denique Tribonianum, nullo addito monitore, tam prope a se inuicem collocaturum fuisse duas eiusdem Icti decisiones contrarias ac mutuo se destruentes? Equidem non ignoro, Io. Conr. Rückeri de sententia *Interpret. Iur. Lib. II. Cap. 8.* non eandem utrobique, sed omnino diuersas esse species, idque magna vi probare inibi conari Virum doctissimum. Verum non opus est, vt in ea resellenda pluribus opinione moremur, cum id praestiterit eo, quem

quem mox excitabimus, loco Ill. Püttmannus: vbi docet, si vel diuersae ita essent, vti censet Rückerus, species, tamen omnino contra ius apertum respondisse in *L. 31. Scaevolam*. At enimvero ex ipsa legum, quas supra scripsimus, lectione facile patere cuius arbitror, easdem tractari in vtraque lege species. Probabilior autem Rückeriana certe et ingeniosa est Io. Guil. Pauwii (is enim auctor, vti Celeb. Saxius refert *Onomast. Literar. Tom. I. p. 514. Libri singularis Obseruationum Iur. Ciu. Rom. Hagae Comitum 1743. octonis editi) Cap. 4. huius libelli suspicio, in L. 31. verba haec, cur non pecunia legata videretur, non esse referenda, vt in L. 28. ad tutorem, sed ad tertium quendam, cui pecuniam suam legauerat testatrix, et sic Scaeuolae mentem in L. 31. hanc esse: Etsi tutori relicta sit liberatio ab actione tutelae, nihil tamen obflare, quo minus ei, cui a testatrice fuit pecunia legata, etiam ea debeatur, quae ex tutela apud tutorem remansit. Sed, vt verum dicam, etiam haec explicatio mihi quaesita longius, et acutior, quam pro re, videtur: nam vehementer sane culpandus foret Tribonianus, si hunc in modum breuitati studens, non integram facti speciem ad nos transmisisset. Quare vt tam turpe dedecus ab vtroque, et Scaeuola et Triboniano, amoliamur, de emendatione, opinor, cogitandum est. Et audacius corruptam lectionem corrigunt Cuiacius *Obseruat. Lib. XXVI. Cap. 30.* eumque secuti Bachouius *ad Treutler. Vol. II. Disp. XIII. Th. 4. Lit. I. et K.* et Io. van de Water *Obs. Iur. Rom. Lib. I. Cap. 1.* circumscripta negatione in *L. 31. legentes, cur pecunia legata videretur.* Quamquam iam*

14 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

iam Accursii aetate extitisse videntur libri, in quibus deesset negatio. *Si habes non*, inquit in glossula appopita, *abundat: alias deest non, et est plana*. Verum cum hodie vbiq̄ue legatur negans particula, aliam tollendae eius rationem excogitauit Siegm. Reich. Iauchius *de Negat. P. Cap. 17. §. 15. p. 309*. Is, distinctione mutata et adscripta coniunctione copulatiua, sic legit, *nihil proponi, cur non? et pecunia, quae pupillae esset, et apud tutorem remaneret, legata videretur*. Non absurde, vt mihi quidem videtur: sed structura tamen verborum in hac lectione est impeditior, et parum insuper credibile, ita temere copula omiſsa peccasse librarios. Miror autem, Rückero ingeniosiorum ac longe probabiliorem Iauchiana visam coniecturam illam, quam suppeditat Franc. Rygerbos *Obseru. Iur. Rom. Fascic. Cap. 3*. Putat ibi Vir doctissimus, Scaeuolam illi, *cur non*, in fine subiicere voluisse, *peti ab eo posset*; post propositi oblitum, eius loco scripsisse, *legata videretur*. Nuper autem denique Scaeuolae nostri responsa exercitos habuere praeclarissimos Ictos, Io. Cannegieterum et Ios. Lud. Ern. Püttmannum. Quorum ille *ad Collat. Leg. Mos. et R. Tit. VII. §. 3. p. 220*, remedio, vti solet, e notis laboranti in *L. 31. Scaeuolae petito*, legit, *nihil proponi, QuoMo* (i. e. *quomodo*) *pecunia, quae pup.* etc. Ill. Püttmannus autem *Meletem. Iur. Ciu. Spet. I. Cap. 4. in Sylloge Varior. p. 159*. emendatione Iauchiana nonnihil immutata, refingit voluit, *nihil proponi, cur non? pecuniaQVaE*, (hoc est *pecuniaque, quae*) *pupillae esset, et apud tutorem remaneret, legata videretur*. Equidem, si quid mutandum hoc modo, crederem

derem parua mutatione, nec male posse refingi, *nihil proponi, cur non: cum non pecunia, quae pupillae esset, et apud tutorem remaneret, legata videretur.* Verum vt dicam, quod sentio, vereor, ne grauius inflictum sit vulnus ab exscriptoribus Scaeuolae. Simpliciter, credo, scripserat, *Respondit*, (aut potius, *Respondi*, quod fere vbique Tribonianus mutauit) *nihil proponi, cur non.* Corruptelam enim potuit parere vel hoc, quod, cum deesse quaedam viderentur scriptori librario ad integram sententiam, ex iisdem pene verbis, quae paulo ante in *L. 28.* descripserat, postrema ista Scaeuolae, quae deficere putabat hoc loco, in fine legi adiicere non dubitauit, seruata tamen negatione, quae nunc sensum plane inuertit: aut quae margini fuerant olim a studioso aliquo ad explanandam Icti sententiam ex *L. 28.* adscripta, veram lectionem supplantarunt. Hoc itaque mihi sedet de vexatissimo Scaeuolae responso, et has pridem enatas mihi cogitationes, re postea curatius expensa, improbare nondum potui: verique eo similiorem puto coniecturam, quod eadem formula, *Cur non?* vt Scaeuolam viderim etiam in *L. 19. D. de Alim. leg.* his verbis: *Quaestum est, an isti quoque cibaria, et reliqua, quae ceteris libertis legata sunt, debeantur.* *Respondit, cur non?* Nec minus ad fidem ei conciliandam hoc facit, quod fere maxima pars quaestionum, strictim propofita in libris sex Responforum Scaeuolae, vberius narrentur atque explicentur in libris Digestorum: id quod plurimis e Pandectarum corpore excerptis exemplis docuit Io. van de Water *Lib. I. Obseru. Cap. 1.* et haec ipsae etiam leges, quas modo exposuimus, docent.

CAPVT

CAPVT IV.

LECTIO vulgaris L. I. pr. D. de Pact. defensa contra Bynkershoekii sententiam. Correeta leuiter L. 195. §. 2. D. de V. S. et complures aliae expositae. Varia item Scriptorum loca partim emendantur, partim explicantur.

Expositurus Edictum Praetoris de pactis et transactionibus Vlpianus, more suo initium facit ab eius commendatione. *Huius edicti, inquit, aequitas naturalis est. Quid enim tam congruum fidei humanae, quam ea, quae inter eos placuerunt, seruare?* Sic legitur, *inter eos*, in Vulgatis exemplaribus, et Florentino Noricoque, et in vtroque etiam, quod olim Bynkershoekii erat, MSto. Neque dubium mihi est, quin additis duabus istis vocibus, *inter eos*, Diocletianus etiam et Maximianus AA. *L. 20. C. de Transact.* sic scripserint: *Siquidem nihil ita fidei congruit humanae, quam ea, quae inter eos placuerant, custodiri.* Nam et Graeci ita, ac si duas has voces repererint suis in libris, Βασικῶν Tom. I. p. 789. A. Ἡ διάταξις ἐν ἀρχῇ κανονίζει, ἰσοδυναμεῖν τὴν διάλυσιν τῇ ἀποφάσει· ἐπειδὴν ἔδεν, Φυσὶν, ἔτω συνάθει τῇ πίσει τῶν ἀνθρώπων, ὡς τὸ φυλάττειν τὰ συναρτέσαντα αὐτοῖς. Quo mirum magis videatur, controuersiam mouisse apud Vlpianum doctos Interpretes, ipsumque Bynkershoekium lectioni vnice verae. Ger. Noodtius quidem *Observation. Lib. I. Cap. 4. extr.* huncque secutus, quod nuper demum post haec priore editione dudum typis exscripta vidi-

vidimus, Iac. Voorda *Interpretat. et Emend. Iur. Rom. Lib. III. Cap. 9.* retinendam putabat receptam lectionem; sed uterque non satis formam loquendi explicant. Contra Noodtium vero disputans Bynkershoekius *Observ. Iur. Rom. Lib. VIII. Cap. 9.* magna vi legendum contendit *inter Reos*, ut habeamus, *inter reos*, hoc est inter eos, qui paciscuntur. Et eadem suspicio eodem ferme tempore inciderat Io. Guil. Hoffmanno *Meletem. in P. Dissert. III. §. 4.* Neque ego negauro, paciscentes dici potuisse reos, cum proprie reus sit, cuius res agitur; sed Vlpiani loco nihil remedi adhibendum dico, cum sanus sit. Ita nimirum loquitur hic Domitius, ac si modo non *fidei humanae*, sed *hominum* scripsisset. Atque hoc quidem schema (*σύεσις*, siue *σύλληψις* Grammatici vocant) per familiare linguae utriusque Scriptoribus fuisse reperio: quod qui non animaduverterant Viri etiam nonnumquam doctissimi, turpiter lapsi sunt, dum in emendandis, vel potius deprauandis locis sanissimis laborarunt. Sic iam Homerus *Odyss. I. v. 40.*

Ἰλιόθεν μὲ Φέρον ἀνεμος Κικόνεσσι πελάσων
Ἰσμάρεω' ἔνθα δ' ἐγὼ πόλιν ἔπραθον, ὄλυσσα δ' αὐτῆς.

Hoc est, τὰς πολίτας. Et *Il. A. v. 525.*

Τρῶες ὀρίνοιναι ἐπιμύξ, ἵπποι τε καὶ αὐτοί.

Equi et ipsi equites. Item *Il. E. v. 47.*

Πρὶν πυρὶ νῆας ἐνπρηῆσαι, κτεῖναι δὲ καὶ αὐτῆς.

Quem locum habuit certe ante oculos, eodemque sensu *ipso* posuit, nautas intelligens, Virgilius *Aeneid. I. v. 39 seqq.*

Koehl. *Interpr. L. I.*

B

— Pal.

18 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

— *Pallasne excurrere classē
Argiūm, atque ipsos potuit submergere ponto,
Vnius ob noxam et furias Aiacis Oilei?*

Sic vero et Aeschylus *Perf.* v. 13.

Πᾶσα γὰρ ἰσχύς ἀσιατογενής
Οἴχωνε· νέον δ' ἀνδρα βαύζει,

Ad quem locum bene Scholiaſtes, ἤτοι νεότητά πᾶσαν τῶν Περσῶν ἀνακαλεῖται ἡ Ἀσία, inquit: nec audiendus ibi V. Ill. Chr. Gotfr. Schützius, qui inter οἴχωνε et νέον verficulos aliquot periisse suspicatur. Item Euripides *Ἰκετῖδ.* v. 250.

Ἥμαρτεν· ἐν νέοισι δ' ἀνθρώπων τόδε
Ἔεσι.

Vbi ad τόδε intelligendum ἀμάρτημα, ex verbo antecedente Ἥμαρτεν. Et in *Iphig. Aul.* v. 446. seqq.

Ἡ δυσγένεια δ' ὡς ἔχει τι χρήσιμον;
Καὶ γὰρ δαιμόσια βραδίας αὐτοῖς ἔχει,
Ἄνομβά τ' εἰπῶν· τῶ δὲ γενναίῳ Φύσιν
Ἀπανία ταῦτα.

Quo loco non subscribimus ingeniosissimi Marklandi coniecturae, ὡς ἔχεις legendum esse pro ὡς ἔχει, neque ante ἀπανία ταῦτα cum eodem Viro doctissimo deesse arbitramur adhuc vnum Iambum; cum ibi potius ex praegresso βραδίας ἔχει intelligendum sit, ἔ βραδίας ἔχει, ἢ ἔξεστιν. Quod miror equidem hic fuisse Marklandum, qui ipse ad *Suppl. Eurip.* v. 347.

Λόγοισι πείσων· εἰ δὲ μὴ, βία δορός,

ex voce πείσων ad finem versus subaudiendum monuerat

rat

fat oppositum, scilicet ἀναγεννάσων. Ignobilitas vero, inquit nostro in loco Agamemnon, fortem suam luges, postquam filiam cum matre aduectam intellexit, o quantum habet utilitatis! Etenim licet illis, τοῖς δυσγενέσιν, obscuro loco natis, et lacrimas fundere, et trifolia dicere: generosum autem virum ista omnia minime decet. Idem adhuc Euripides *Phoeniss.* v. 12.

Καλῆσι δ' Ἰοκάστη με· τῆτο γὰρ πατήρ
ἔθετο.

Intellige τῆνομαι. Similia ibi adscripsit, qui drama illud egregia nobis cura perpolitum dedit, eruditissimus Valckenarius. Sophocles *Electr.* v. 967. seqq.

Πάρεσι δ' ἀλγείν, ἐς τοσόνδε τῆ χρόνῳ
Ἄλεκτρα γηράσκουσαν ἀνυμένειά τε.
Καὶ τῶνδε μὲν τοὶ μηκέτ' ἐλπίσης ὅπως
Τευξὴ πύτ'.

Τῶνδε intellige, τῶν λέκτρων καὶ τῶν ὑμεναίων, quae latent in vocibus ἀλεκτρα ἀνυμένειά τε. Aristophanes *Pluti* v. 502.

Πολλοὶ μὲν γὰρ τῶν ἀνθρώπων ὄντες πλετῆσι πονηροί,
Ἄδικως αὐτὰ ζυλλεζόμενοι.

Αὐτὰ intelligendum relinquit χρήματα, quod latet in πλετῆσι: aut si probes elegantem τῆ πάνυ Hemsterhufii coniecturam, αὐτὸν, facillime fulcrum ex eodem illo verbo supponens πλετῶν. In eodem *Pluto* v. 565.

Πάνυ γῶν κλέπειν κόσμιόν ἐστιν, καὶ τὰς τοίχους διορύττειν;

inquit Chremylus, et respondet Blepsidemus,

20 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

Νῆ τὸν Δί', εἶγε λαθεῖν δεῖ αὐτόν, πῶς ἔ κόσμιόν
ἔστι;

per αὐτόν significans τὸν κλέπτην, quod assumendum a praecedenti verbo κλέπειν. Atque hoc modo eum versum, cuius metri ratio est in aliis libris vitiata, recte expressum deprehendimus in editione Nicod. Frischlini Francofurtana 1586. quamvis possis etiam, uti nuper edidit Ill. Brunkius, et de opinione iam correxerat Hemsterhusius,

Νῆ τὸν Δία γ', εἶγε λαθεῖν αὐτόν δεῖ, πῶς ἔ κόσμιόν
ἔστι;

cum vulgo sit,

Νῆ τὸν Δί' εἶγε δεῖ λαθεῖν αὐτόν, πῶς ἔχει κόσμιόν
ἔστι;

Callimachus *H. in Dian. v. 128.*

³Ἡ βλητὰ θνήσκουσι λεχθαῖδες, ἢ Φυγῆσαι
τίτλισιν· τῶν δ' ἔδὲν ἐπὶ σφυρὸν ὀρθὸν ἀνέστη.

Τῶν intelligendum τέκνων, ex verbo τίτλισιν: uti recte dudum exposuit locum H. Stephanus, quem miror non sequi Interpretes. Apud Xenophontem *Memorab. Socr. Lib. I. Cap. 4.* in nobili illa Socratis de providentia cum Aristodemo disputatione hic, Οὔτοι ἐγὼ, ὃ Σόκρατες, inquit, ὑπεροῶ τὸ δαιμόνιον, ἀλλ' ἐκείνον (nempe τὸν θεόν, ut omnino legendum censeo cum vetustius cūsis, non ἐκεῖνο) μεγαλοπρεπέστερον ἠγῶμαι, ἢ ὡς τῆς ἐμῆς θεραπείας προδειῶσαι. Et post paulo Socrates: Ἦν μὲν ται, ὡσπερ ἀνθρώπους θεραπείων γνώσεις τὲς ἀντιθεραπεύειν ἐθέλοντας, καὶ χαριζόμενος τὲς ἀντιχαριζομένους, καὶ συμβεβηλευμένος

vos

vos καταμαρθάνεις τὸς Φρονίμους, ἔγω καὶ τῶν Θεῶν
 πείραν λαμβάνης θεραπεύων, εἴ τι σοι θελήσῃσι περὶ
 τῶν ἀδήλων ἀνθρώποις συμβεβλεῖεν, γνώσῃ τὸ Θεῶν,
 ὅτι τὸσδετον καὶ τοιδτόν ἐστιν, ὡδ' ἅμα πάντα ὄραν,
 καὶ πάντα ἀκθεῖν, καὶ πανταχῶ παρεῖναι, καὶ ἅμα
 πάντων ἐπιμελεῖσθαι αὐτές. Ita enim omnino legen-
 dum, et temere αὐτὸς deleuit vnus manu exarati fide
 in nouissima editione Ernestus, ad quam vocem rectius
 antea repetendum monuerat Θεὸς ex τὸ Θεῶν. Pari
 modo Lucianus *Nigrin. Tom. I. p. 47.* vbi et Hem-
 sterhusius hanc rationem notauit: Ἡ μὲν παροιμία Φη-
 σὶ, Γλαῦκα εἰς Ἀθήνας, ὡς γέλοιον ὄν, εἴ τις ἐκεῖ κο-
 μίξει γλαῦκας, ὅτι πολλοὶ παρ' αὐτοῖς εἰσιν. Quasi
 praecessisset Ἀθηναίσις. E Latinis agmen exemplorum
 possem producere, si hoc opus esset: sed ne longior
 sum doctioribusque molestus, dabo duo tantum Sallustii,
 et duo idem Plinii Iunioris loca. Sallustius *Catili-
 na Cap. 5.* Incitabant praeterea corrupti ciuitatis mo-
 res, quos (quasi modo ciuium scripssisset) pessuma ac
 diuersa inter se mala, luxuria atque auaritia, vexa-
 bant. Item *Cap. 18.* Sed antea item coniurauere pau-
 ci, in quibus Catilina. De qua, scilicet coniuratione,
 quam breuissime potero, dicam. Plinius *Lib. I. Epist.
 10.* Sedeo pro tribunali, subnoto libellos, conficio ta-
 bulas, seribo plurimas, sed illiteratissimas literas.
 Soleo nonnumquam (nam id ipsum quando contingit?)
 de his occupationibus apud Euphratem queri. Ille me
 consolatur; affirmat etiam, esse hanc philosophiae, et
 quidem pulcerrimam partem, agere negotium publi-
 cum, cognoscere, iudicare, promere et exercere iusti-
 tiam, quaeque ipsi doceant, philosophi nimirum, in

22 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

usu habere. Et Panegyri. Cap. 11. Nam hos proximos diuinitate parentum desides ac superbos potius, quam illos ceteros et antiquos aemularis, qui hoc ipsum imperium peperere, quod modo hostes inuaserant, contemserantque? Cuius (hostis puta) pulsi fugatique non aliud magis habebatur indicium, quam quod triumpharet, nempe Domitianus. Ita vexatissimus ille locus, mea sententia, scribendus. Ac pariter Arnoldus Lubecensis, quem olim cum Helmoldo aliisque, qui eum continuarunt, integriores edere ex MSS. cogitabam, (nam et hunc optimis adiciere Scriptoribus, quid vetat?) Chron. Lib. III. Cap. 18. Nunc ergo sine prauiudicio melioris consilii, si placet, scribatur Domino Papae ex persona Episcoporum, in quibus (nempe literis) commoneatur, ut ea, quae ad pacem sunt, vobiscum sentiat. Ibi Bangertus censebat legendum, scribantur literae; cum reperisset in MSS. Lubecensi et Boekeliano, scribantur, et in Ranzouiano etiam, scribantur literae. Sed edita sine dubio est ab Arnoldo, a qua neque discedit Grammianus Codex, quem ipsi olim Brunsuigae cum Bangerti editione comparauimus; nec Hafniensis, cuius collationem debeo humanitati V. C. Ol. Henr. Molleri. Modo autem, ad exequendas omnes inuitias vestras, ex fide Lubecensis nostri, pro ad assequendas, omnino legendum. Ceterum plura huius elegantiae exempla desideranti dabunt Muretus Lib. I. Epist. 33. Io. Fr. Gronouius ad Linii Lib. VIII. Cap. 12. Lib. XXXVIII. Cap. 29. Drakenborchius ad Siliu Lib. X. v. 137. Dauisius ad Cic. de Diuin. Lib. II. Cap. 61. et de Fin. Lib. V. Cap. 6. Cortius Exc. VIII. ad Sallust. Catil. p. 404. et ad Iug.

Jug. Cap. 14. p. 470. Cap. 92. p. 331. A. van Staveren, et quos laudat ad Nepotis Timoth. Cap. 2. Celeb. Ruhnkenius denique ad Vellei. Lib. I. Cap. 4. Et in Nouo etiam Foedere, et item in Vetere, vt Pf. LXV. 10. ad quem locum vide quae diximus in Repertor. Orient. Tom. X. p. 115. mihi non semel ea formandae orationis ratio occurrit: neque id fugerat eruditissimum Glassium Philol. S. Lib. IV. Tracti. II. Obs. 5. seqq. quo loco docet, quomodo vox, quae deficit, ex alia voce vel coniugata, vel contraria, vel analoga et correlata sit eruenda. Atque hoc pacto, (vt et ipsi specimen aliquod eius rei praebeamus) quod Io. VIII. 44. dicitur de diabolo, ὅτι ψεύστης ἐστὶ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, et vertitur, quia mendax est, vt pater eius, qui mendacia committit, meo iudicio verti sic debuit, mendax etenim est, et pater mendacii; ὁ πατὴρ τῶ ψεύδους, quod continetur in verbo ψεύστης. Simile est illud Lucae Act. VIII. 5. Φίλιππος κατελθὼν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας, ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν Χριστόν. Et v. 14. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱερουσαλῦμοις ἀπόστολοι, ὅτι δεδεκίλη ἡ Σαμαρεία τὸν λόγον τῆ θεῶ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸς τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην. Singulare autem hoc est, quod legitur Act. X. 10. παρασκευαζόντων δὲ ἐκείνων: vbi non reperias, cum quo cohaereat ἐκείνων, nisi ex praecedente δῶμα, quod tamen hic non domum, sed tedium notat, intelligas eos, qui in domo sunt. Sed hic valde blanditur magni Hemsterhusii correctio, quam memini in scholis Ruhnkenii V. C. audire, παρασκευαζόντων δὲ ἐκείνω; hoc est, cum autem cibus pararetur Petro. In παρασκευαζόντων enim subaudiri potest τινῶν. Verum vt e diuerticulo redeamus in

viam, neque ICtis ista loquendi ratio displicuit. Ita Celsus *L. 30. D. de Opèr. libert.* *Et fere ea mens est personam arbitrio substituentium: ut, quia sperent eum recte arbitraturum, id faciant: non quia vel immodice obligari velint.* Vbi referendum omnino, eum arbitraturum, ad personam, patroni scilicet, quem aequè arbitraturum sperabat libertus: secus atque existimabat eruditissimus olim Marpurgenſis Academiae ICtus, Io. Lud. Conradus *Tom. II. Opusc. 6 Iure Ciu.* p. 76. a quo reiectam quidem iure Wateri in *Obſeruat. Iur. Rom. Lib. III. Cap. 12.* correctionem, sed locum ipsum parum fuisse intellectum, palam est. Et hoc schemate Gaius quoque *L. 236. §. 1. D. de V. S. Glandis appellatione omnis fructus continetur, ut Iauolenus ait, exemplo Graeci sermonis, apud quos omnes arborum species ἀρκόδρα appellatur.* Et idem Gaius *L. 9. D. de Religioſ. Liberum est ei, qui prohibetur mortuum, ossae mortui inferre, aut statim interdito uti, quo prohibetur ei vis fieri, aut alio inferre, et postea in factum agere: per quam (scil. actionem) consequitur actor, quanti eius interfuerit, prohibitum non esse.* Et Papinianus, si Florentinum sequimur codicem, *L. 56. §. 3. D. Mandat. Salarium incertae pollicitationis neque extra ordinem recte petitur; neque iudicio mandati, ut salarium tibi, iudex scil. procuratori, constituat.* Paulus quoque ita scribit *L. 1. pr. D. de Furt. Furtum dictum a Graeco sermone, qui φῶρα appellatur fures.* Vbi, quod neglexit annotare Brenemannus, Vulgo culis est, quo fures appellantur fures: et ita legendum in *Brachyl. Iur. Ciu. L. III. Tit. 19. §. 2.* Item *L. 23. D. de Legat.*
 III.

III. *Ex imperfecto testamento legata vel fideicommissa Imperatorem vindicare, inuerecundum est. Decet enim tantae maiestati, eas seruare leges, quibus ipse, Imperator scil. solutus esse videtur. Denique et idem Ictus L. 32. §. 1. D. de Furt. Quid ergo, si forte pecuniam sub condicione credit: (sed crede It, i. e. credidit, cum Haloandro scribendum, vbi Vulgati, crediderit) et interim testimonia, quorum probationem habeat, qui possunt mori pendente condicione? Aut puta me petisse creditum: et quia testes, et signatores, qui rem commemorassent, (sic malo cum Ruslaro in margine suae editionis, quam, vt Florentiae est, communiassent, aut, vt Vulgo Noricisque in libris, qui rem meminissent; tum ob sequens, memoria, tum et quod sic Graecus Scholiastes Tom. VII. p. 334. extr. οἱ καὶ μνησθέντες τῆ συνολογίας) praesentes non haberem, viduum rem amississe: nunc vero, cum furti agam, eorum memoria, et praesentia ad fidem creditae pecuniae vti possum. Frustra enim illic loci contra omnium exemplarium fidem Haloander supposuit, quae possunt mori. Ac similiter apud eundem Paulum L. 1. pr. D. de Tutel. et §. 1. I. eod. Seruius loquitur: Tutela est vis ac potestas in capite libero, ad tuendum eum, scil. pupillum, qui propter aetatem suam sponte se defendere nequit, iure civili data ac permessa. Quam celebratissimam tutelae definitionem vti explicatam dedit summus quondam ac literatissimus Ictus, Ge. Chr. Gebauerus *Programmate* anno 1738. indicendis solennibus inauguralibus Io. Gust. Silberadii scripto, et *Dissertationi de Hercto cito ob inaequalitatem in melius reformando* iuncto: ita nec de orationis forma,*

de qua modo differuimus, p. 6. *Programmatis*, quod nunc legitur in eius *Exercitationum Academicar. Vol. I.* notare neglexit. Quin etiam ipsum Ulpianum hoc genere sermonis etiam aliis locis vltum reperio. Vt *L. 195. §. 2. D. de V. S. Et cum paterfamilias moritur: quotquot capita ei subiecta fuerint, singulas familias incipiunt habere: singuli enim patrumfamiliarum nomen subeunt.* Ita quidem scriptum habent editio Florentina Noricaque, et Vulgatis est, *singula*, scil. *capita, familias incipiunt habere*: at manus Domitii fuerit, *singuli familias incipiunt habere*; vt librarii immutarint ob illud, quod praecesserat, *capita*. Item in *L. 1. §. 4. D. de His quae in testam. del.* idem scribit Ictus: *Et hereditatis portio adempta, vel tota hereditas: si forte sit substitutus, iure facta videbitur: non quasi adempta: quoniam hereditas semel data adimi facile non potest: sed quasi nec data.* Sic enim interpunctio ex Vulgaribus libris corrigenda est, et post *facta*, supplendum cum Accursio, *adempti*; quod ipsum ante eam vocem inseruit Haloander: nec auscultandum Herm. Cannegietero *V. C. Observation. Lib. III. Cap. 8. iure retracta*, legenti pro *iure facta*. Et manifestum est ergo, quod ante diximus, *inter eos*, in *prin. L. 1. D. de Pact.* esse retinendum, quod autem Elb. Leoninus *Lib. I. Emendation. Cap. 16.* reponit, secutus, vt ait, fidem manuscripti sui codicis antiquissimi, *inter homines*, id e glossa manasse, si fidem illi habeas, non erit dubitandum.

CAPVT V.

Receptarum Iuris Lectionum Δώδεκας. Vetus lectio Ciceroni libro primo de Officiis afferta. Aliaque tum emendata, tum illustrata.

Receptis Iuris lectionibus vindicandis integrum caput dabimus. Nimia enim Criticorum diligentia res hodie iam eo deuenit, vt medicina maxime aduersus ipsos Medicos opus sit. Primus esto locus Pauli L. 10. *D. Qui satisd. cog.* quae Florentiae et in libris editis omnibus, quod sciam, sic legitur: *Si ab arbitro probati sunt fideiussores, pro locupletibus habendi sunt: cum potuerit querella ad competentem iudicem deferri.* §. 1. *Qui ex causa improbat ab arbitro probatos, alias improbatos probat: multoque magis si sua voluntate accepit fideiussores, contentus his esse debet. Quod si medio tempore calamitas fideiussoribus insignis, vel magna inopia accidit: causa cognita, ex integro satisfaciendum erit.* Nolo repetere Desid. Herald *Observat. et Emend. Cap. 5.* et Guil. Bestii *Rat. Emend. Leg. Cap. 3.* et Ge. Arnaldi *Variar. Coniecturar. Lib. II. Cap. 26.* qui locum emendare conati sunt, hariolationes. Dicam solummodo Cuiacium in *Prolect. ad Paul. Tom II. Oper. Postum. p. 91.* expuncto §phi signo, haec vno spiritu legi voluisse, *cum potuerit querella ad competentem iudicem deferri, qui (iudex) ex causa improbat ab arbitro probatos, alias improbatos probat:* et opinioni huic accessisse praestantissimos Iuris Interpretes, Io. van de Water *Observat. Iur. Lib. III. Cap.*

Cap. 5. et Ger. Noodtium in *Comment. ad D. h. t. p.*
 47. Ant. Schultingiumque ad Πρωτα h. t. §. 3. p. 153.
 Mihi vero nec distinctionis vitium huic Pauli loco in-
 esse videtur. Si ab arbitro, inquit, probati sunt fidei-
 ussiores, pro locupletibus sunt habendi: nam si in alte-
 ram partem iniquum sit arbitrium, querela poterit de-
 ferri ad competentem iudicem. Qui autem actor, non
 quod de facultatibus fideiussorum dubitat, sed et ex
 alia quavis iusta causa improbat fideiussores ab arbitro
 datos, et contra improbatos probat, atque hos ita ad-
 mittit: multoque magis si sua voluntate accepit fidei-
 ussiores, contentus iis esse debet, neque de nouo reum
 ad alios dandos potest adigere, nisi inopia, aut alia
 calamitas superuenerit. Atque in hunc modum verba
 Pauli ceperunt Basilicorum conditores, qui *Tom. I. p.*
 353. *B.* haec ita sunt interpretati: Ο δοκιμαζόμενος
 παρά τῷ δοκιμαστῷ, ἀντὶ εὐπόρου ἐστὶν· ἐπειδὴν δυνατὸν
 τὴν περὶ τέττε μέμψιν ἀναπέμπεσθαι τῷ προσφύρω
 δικαστῇ. δυναταὶ δὲ ὁ ἐνάγων δοκιμάζειν τὸν ἀποδοκι-
 μαθέντα παρά τῷ δοκιμαστῷ· ὁ γὰρ ἐκὼν δεξάμενος
 ἐγγυητὰς, ἀφείλει αὐτοῖς ἀρκεῖσθαι. εἰ δὲ ἐν τῷ με-
 ταξὺ συμφυραῖ, ἢ ἀπορία συνέβη αὐτοῖς, ἕτεροι τῆς
 αἰτίας διαγνωθείσης δίδονται.

II. Ulpianus in *L. vii. §. 1. D. Si quis ius dic. non*
obtemp. vbi hoc Praetoris Edictum interpretatur, *Is*
videtur, inquit, *ius dicenti non obtemperasse, qui,*
quod extremum in iurisdictione est, non fecit. Veluti
si quis rem mobilem vindicari a se passus non est, sed
duci eam, vel ferri passus est. Ceterum si et sequentia
recusauit, tunc non obtemperasse videtur. Sed quae-
 nam

nam horum verborum sit sententia, parum conuenit inter Interpretes. Aliorum opinionibus, quas diligenter recensuit Theod. Woertmannus *Dissert. inaug. ad d. L. vn.* praeside Iac. Voorda habita, in *Thef. Dissertation. Belgicar. Vol. I. Tom. II. p. 55. seqq.* addi possunt Io. Guil. Hoffmanni *Meletem. ad Pandect. Dissert. III. §. 2.* et nouissimae Celeberrimorum Ictorum, Io. Cannegieteri *Obseruation. Cap. 9. fratrisque Hermannii Obseru. Iur. Rom. Lib. III. Cap. 1.* interpretationes huius legis, atque emendationes. Quibus omnibus, ne longus sim, in medio relictis, quae sit mea hoc de vexatissimo loco opinio, cuius omnino probollectionem, quae est in Etrusco Noricoque libro, non, quod Vulgatis vetustioribus, *Is non videtur ius dicenti non obtemperasse, qui, quod extremum in iurisdictione est, fecit*, paucis dicam. Primum, cum sit extremum cuiusque rei finis ac terminus, quod extremum in iurisdictione est, eum non facere arbitror, qui sententiae executioni, quae vltimum est in iurisdictione, obstitit, eamque remoratur. Similiter est apud Ciceronem *de Offic. Lib. I. Cap. 17. In quibus enim eadem studia sunt, eadem voluntates, in his fit, ut aequè quisque altero delectetur, ac se ipso: efficiturque id, quod Pythagoras vltimum in amicitia putauit, ut vnus fiat e pluribus.* Sic enim recte, ut meum quidem est iudicium, *vtimum in amicitia*, id est summum, post Car. Laegium ediderunt plerique ex Nonio Marcello in voc. *Vltimum*: nec probo, quod nuper Iac. Fr. Heusingerus ex priscais Ciceronis exemplaribus scriptis vulgatisque reduxit, *quod Pythagoras vult in amicitia.* Sic enim et Brutus apud Ciceronem *Epist. ad Brut. 17.*

Nimi-

Nimum timemus mortem, et exilium, et paupertatem. Haec videntur Ciceroni ultima esse in malis.

Item Propertius *L. I. Eleg. 5. v. 3. et seq.*

Quid tibi vis, insane? Meos sentire furores?

Infelix, properas ultima nosse mala.

Item Prudentius *Passione S. Romani v. 376. et seq.*

Furorae summus, ultima et dementia est,

Deos putare, qui creantur nuptiis?

Et Sallustius in *Ingurthino Cap. 3. extremae ait esse dementiae, frustra niti, neque aliud fatigando, nisi odium, quaerere.* Vbi vide quae attulit Cortius. Deinde ἐξερσιλικός ab Ulpiano dictum puto, *Veluti si quis rem mobilem vindicari a se passus non est, hoc est, condemnatus a iudice ad reddendam rem domino exigenti non tradidit, sed duci eam vel ferri, id est auferri vel abduci, executione decreta, passus est: is scilicet ius dicenti obtemperasse videtur.* Exempla huius ἐξερσιλικός plura (nisi quod de *L. 14. D. de Transact.* dissentimus, Westenbergioque, ut et iam ante diximus, subscribimus *D. Marc. Dissert. III. Cap. 2. p. 50.*) attulit Wielingius *Lectio. Iur. Ciu. Lib. II. Cap. 6. ac* similem praecisionem dudum in *L. 12. pr. D. de Captiv. et postlim. animaduenerat Cuiacius Observat. Lib. XXIV. Cap. 31.* Quibus ipse addo *princ. L. 1. D. de Iniur. et famos. lib. itemque L. 93. D. de V. S.* Sed de his locis plenius alibi exponemus: nunc redeo ad nostrum. In istis igitur, *Ceterum si et sequentia recusauit, crediderim dici sequentia, posteriore loco posita, et referri debere ad proxime antecedentia hoc sensu: Ceterum si et haec ipsa, quae modo diximus, facere*

facere noluit, id est, nec duci vel ferri rem mobilem passus est; tunc non obtemperasse videtur. Haud raro enim *sequens* in Pandectis, uti Brisslonius docet *Libro de Verb. Signif.* secundum notat et posterius. Atque hoc modo in *L. 12. §. ult. D. de Bon. possess. sequens testamentum* est posterius vel nouissimum; et *sequens scriptura*, posterior in *L. 22. D. Quand. dies legat. ced.* Et in *§. 2. I. de Obligat. Sequens*, id est secunda, *obligationum diuisio in quatuor species deducitur.* Vbi quoque Theophilus, *δευτέρα δὲ διαίρεσις αὐτῆ*, inquit. Nec aliter eam vocem vsus est Imp. *§. 16. I. de Act.* vbi recte falli monet Contius, qui numerent tertiam diuisionem, itemque *§. 2. I. de Interd.* Quibus addam denique ex *Tom. I. Βασιλικῶν p. 327. B.* a Graecis proditam interpretationem, quae nostrae egregie videtur fauere. Verba haec sunt: *Ὁ περὶ κινήτῃ πράγματι ἐναγόμενος, ἀδελφὸν ἔχει μὴ ὑποδέξασθαι τὴν δίκην, ἀλλ' ἀνέχεσθαι ληφθῆναι τὸ πρᾶγμα. ὁ δὲ μὴδ᾽ ἕτερον τέτων ποιῶν, εἰ δὲ καὶ παθαρχῆν τῷ δικαστῇ.*

III. In *L. 7. §. 6. D. de Pact.* illud aequè non reprobare scribit Papinianus, quod Pomponius libris Lectionum probet, *posse in parte recedi pacto ab emtione, quasi repetita partis emtione.* Ita Florentina lectio concipitur. In Vulgatis autem codicibus pro verbis postremis est, *quasi repetita pacti emtione*, et in editione Rob. Stephani 1527. scriptisque quibusdam Brenckmanni, *quasi repetita pactis emtione.* Quorum nihil probans Bynkershoekius *Obseruat. Iur. Rom. Lib. V. Cap. 25.* legit casibus inuersis, *quasi repetita parte emtione.*

tionis. Quod ut improbum non sit, tamen nulla est ratio, mea quidem sententia, cur a Florentina lectione recedamus. Nam *repetita partis emtione*, est revocata, rescissa emtione partis eius, qua ab emtione receditur. Eamque lectionem habuisse videtur suo in codice etiam Graecus Scholiastes, qui βασιλικῶν Tom. I. p. 754. A. Οἶον, inquit, μετὰ τὴν πρῶσιν ὅλε τῆ οἴκς γενέσθαι δυνάμεθα ἀναχωρεῖν τῆ ὅλε, καὶ εἰς μέρος τῆ οἴκς ποιῆν τὴν πρῶσιν. Id est, *Utruta post contractam totius domus venditionem possumus a totius venditione recedere*, (non, ut Fabrotus transtulit, *in totum ab ea discedere*) *et pro parte domus venditionem facere*. Nec vero (ut hoc statim adiciam) in fine d. §. 6. vbi Florentiae, *utrumque itaque recte placet, et quod Iulianus et quod Pomponius*. Veteres autem Editores et Haloander habent, *et quod Pomponius ait*, quomodo et in libro Campensi scriptum se inuenisse testatur Petr. Bondam V. C. *Spec. Animaduers. Critic. Cap. ult. in Ger. Oelrichii Thes. Nou. Dissertation. Belgicar. Vol. II. Tom. II. p. 234.* ego vocem extremam geminari velim cum Bynkershoekio ex sequente §. 7. qui ita incipit, *Ait Praetor*. Neque enim insolens est in Pandectarum libris, et passim animaduersum, verba talia, *ait, respondit, existimat*, subaudienda omitti. Sic hoc ipso titulo §. *ult. L. 4.* bene est in Florentinis Vulgatisque codicibus, quod temere Haloander et alii post eum immutarunt, *ex facto etiam consultus*; puta Iulianus respondit. Item *L. 43. §. 6. D. de Procur. Labeo, causa cognita, temperandum*: vbi post *Labeo*, Veteres addunt verbum, *ait*, et Norica post *temperandum*. Item *L. 18. D. de Negot. gest.*
addit

addit in fine Tuscus liber, quae in aliis non habentur, *Idem Neratius*; hoc est idem censet Neratius, quod Proculus et Pegafus. Et sic Paulus *L. 144. D. de V. S. Libro Memorialium Massurius scribit pellicem apud antiquor eam habitam, quae cum vxor non esset, cum aliquo tamen vivebat: quam nunc vero nomine amicam, paulo honestiore concubinam appellari. Quo loco, tentato a Gotfr. Mascouio de Sect. Sabinian. et Proculian. Cap. 2. §. 3. traiectione, vero nomine concubinam, paulo honestiore amicam, et probante Wielingio Lession. Iur. Ciu. Lib. II. Cap. 11. §. vlt. ego in hoc consentiens V. C. Herm. Cannegietero Diff. ad legem Numae de ara Iunonis pellici non tangenda Cap. 4. apud Fellenbergium Iurispr. Antiqu. Tom. I. p. 358. receptam lectionem nec vitium habere vllum puto, cum, quod et Alciatus dudum monuerat ad d. L. 144. concubinae nomen apud veteres non fuerit inhonestum, et contra *amicas* vocarint quascumque meretrices, vt Graeci *εραίσαι* scortilla etiam ignobilia *); nec*

Corn.

*) Sic v. gr. *amicam* dixit Martialis in *Apophoretis Epigr. 187.* cuius lemma, Menandri *Thais*:

Haec primum iuuenum lasciuos lusst amores,

Nec Glycere; vere Thais amica fuit.

Quo loco non placet, quod ex Vaticano vetere reponere tentabat N. Heinsius, teste et approbante P. Burmanno *ad Ouid. Remed. Amor. v. 383.*

Nec Glycere, verum et Thais amica fuit.

Sensus est, vt equidem arbitror: Haec Menandri *Thais* primum deludere docuit amantes adolefcentes, dum singulari ingenii laude fraudes meretricias omnes expref-

Kochl. Interpr. L. I.

C

fit

34 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

Corn. Ant. Wachendorfium sequor apud Pet. Nic. Arntzenium *Diss. de Masurio Sabino Cap. 3. §. 1. Thes. Nou.*

fit in ea fabula Poëta: nec Glycere, nobile alias scortum, sed nullo poemate celebratum, verum Menandria illa Thais vere amica, id est meretrix, fuit: non, vt interpretatur I. Fr. Gronovius *Observ. Eccles. Cap. 2. amica Poëtae, noctes diesque ab eo culta, curata, exornata*, fabula illa scilicet. Item *Lib. VII. Epigr. 69. in Philenim*:

*Ipsarum tribadum tribas, Phileni,
Recte, quam fatuus, vocas amicam.*

Atque hinc explicandum etiam censeo locum illum Claudiani, cuius sententiam omnino non assecutus est doctor quondam noster, *δ παρὸς* I. M. Gesnerus, *Prolog. L. II. in Eutrop. v. 21. seqq.*

*Mollis femineâ detruditur arte tyrannus,
Et thalamo pulsus perdidit imperium.*

*Sic inuenis, nutante fide, veterique reducta
Pellice, defletam linquit amica domum.*

Sic enim legendum sine dubio cum editionibus priscis, cum Gesneri etiam, Heinssianam secuta, dederit, *detruditur arce*. Scribit autem Philostorgius *L. XI. Hist. Eccles. Cap. 6.* casus Eutropii causam natam ex Endoxiae Augustae in Eutropium indignatione: eam enim, iniuria ab Eutropio affectam, supplicasse contra illam marito, duas filias, Pulcheriam et Arcadium, quarum eo tempore iam mater erat, in vlnis ei offerentem; eaque re commovisse mariti alias ignavi animum adeo, vt iam Imperatorem sese ostenderit, et Eutropius statim, honore omni exutus, bonisque spoliatus, in Cyprum Insulam missus fuerit in exilium. Et de hac igitur Arcadii vxore intelligendum opinor, quod ait Poëta, veterem quasi
redu-

Nou. Dissertation. Oelrich. Vol. III. Tom. I. p. 21. qui includenda haec, *amicam paulo honestiore*, putat parenthesi, idque et valde laudante ipso Arntzenio: nec Ill. Püttmannum §. 3. *Dec. Coniect. in Variar. Syll. p. 92.* pro appellari saltem legentem, neque Mascouii impugnata coniectura, *appellant.* Ac pari modo illud *L. 21. pr. D. de Negot. gest.* intelligendum: *Seruius*, inquit idem praedictus Alfenus Varus, *respondit, aequum esse, Praectorem in eum reddere iudicium.* Vbi Guil. Ranchinus *Variar. Lect. Lib. III. Cap. 2.* et ipse Taurellus, sua superflui nota addita, verba haec, *Seruius respondit*, quae et ipsa plane eiecit Haloander, tamquam male repetita e superioribus, obliteranda putabant; Brenemannus vero legendum adscripta voce, *Seruius*, inquit, *respondit.* Et sic *L. 1. §. 2. D. de Dol. mal. Dolum malum Seruius quidem ita definiit, machinationem quamdam, alterius decipiendi causa; cum aliud simulatur, et aliud agitur. Labeo autem, posse et sine simulatione id agi, ut quis circumueniatur.* Vbi quod additur in Vulgatis Noricisque, *Labeo autem ait*, adsumendum potius ex praecedenti, definiit. Nec aliter denique et ipse in *L. 12. pr. D. de Duob. reis const.* cum Bynkershoekio *Observat. Iur. Rom. Lib. I. Cap. 18.* cui tamen praecuerat iam Andr. Schottus *Observ. Humanar. Lib. V. Cap. 30.* ipseque Dion. Gothofredus *ad d. L. 12. pr.* illud nihili Florentinae membranae, *prolutus*, pro quo Vulgo est, *pro-*
C 2 mitto,

reductam pellicem, quo ipsam Augustam innuit, effecisse, ut iuuenis amica, id est Eutropius, linquere cogeretur deserta domum.

36 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

mitto, et corrigunt alii ex Haloandrina, probatur, alii prolocutus, alii prolatus, censeo emendandum, Proculus; ut sit, si ex duobus, qui promissuri sint, hodie alter, alter postero die responderit: Proculus (puta respondit) non esse duos reos, et quae sequuntur. Eoque loquendi modo etiam Virgilius vsus Aeneid. IX. v. 231. his verbis:

— *Tum Nisus, et una*

Euryalus confestim alacres admittier orant:

Rem magnam, pretiumque morae fore.

Addantur Cortio notata ad Sallust. *Catil. C. 21. p. 145. Iugurth. C. 109. p. 906. et alibi.*

IV. *Quod fere nouissima parte pactorum, ait Vlpianus in eadem adhuc L. 7. §. 12. ita solet inseri, ROGAVIT TITIVS, SPONDIT MAEVIUS: haec verba non tantum pactionis loco accipiuntur, sed etiam stipulationis. Ideoque ex stipulatu nascitur actio: nisi contrarium specialiter adprobetur; quo non animo stipulantium hoc factum est, sed tantum paciscentium. Inauditam putabat orationem Bynkershoekius ad L. Lecta Cap. V. Tom. I. Opust. p. 23. verba directa et sollemnia, R. T. S. M. pactionis, imo magis pactionis, quam stipulationis loco accipienda esse. Itaque traiectis vocibus legit, haec verba non etiam pactionis loco accipiuntur, sed tantum stipulationis. Noodtium contra de Pact. et Transact. Cap. 10. si audias, hystorologia inest verbis Vlpiani, et dicere voluit, haec verba non stipulationis tantum loco accipi, sed etiam pactionis. Mea vero sententia, sensus Domitii hic est, verba R. T. S. M. quae naturali sua virtute spectata, nudum tantum-*

tantummodo pactum innuere videntur, in iure hanc vim adepta esse, vt, si a tabellione inserantur in ima instrumenti parte, stipulationem factam indicent; nisi si specialiter contrarium probetur, quod non animo stipulantium hoc factum sit, sed tantum pacifcentium. Atque eadem certe mens fuit Scholiae Basilicorum *Tom. I. p. 754. D.* cuius verba haec sunt: "Εθος ἐστὶ τοῖς συμβολαιογράφοις ἐπιθέσθαι τῶ τέλει τῶν συμβολαίων ἐπερώτησιν ἔχουσαν, ὅτι ὁ δεῖνα ἐπηρώτησε, καὶ ὁ δεῖνα ἀμολόγησε. διὰ ταῦτα τοίνυν τὰ ἔήματα ἐ μόνον πάντες παραγραφῆ ἐκ τῆ συμβολαίᾳ τέτε τίκονται, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐπιτελείας ἀγωγῆς. εἰ μὴ ἄρα τὸ ἐναντίον ἀποδεχθῆ ὅτι ἐκ ἠθέλησαν οἱ ἐναλλάσσοντες τεχθῆναι αὐτοῖς ἀγωγὴν, ἀλλὰ μόνος συμφώνως παραγραφῆν. Illud autem ὁδὲ πάρεργον etiam notare libet, neque de eo, quod ait Vlpianus §. *præc. d. L. 7.* *Sive autem ab initio dolo malo pactum factum est, siue post pactum dolo malo aliquid factum est, nocet exceptioni propter haec verba edicti, NEQUE FIAT, Noodtio me astipulari de Pact. et Transact. Cap. 15. extr.* qui exceptionem putat sumi posse pro pactione, vt dicat Ictus, non profuturam pactionem; sed recte haec vertisse, mea quidem opinione, Graecos *Tom. I. p. 722. C.* Εἴτε δὲ κατὰ τὴν ἀρχὴν, εἴτε μετὰ τὸ συμφωνον γένηται ὁ δόλος, ἀρμόζει ἀντιπαραγραφῆ. Itaque sensus est, non tueri Praetorem pacta dolo malo aduersarii facta, sed dare replicationem doli mali. Quae vis huic voci subiicitur etiam in *L. ii. pr. D. de Legat. præst.* et aliis in locis annotatis a Cuiacio. Quod autem ait Ictus, replicationem dari propter haec verba Edicti, *Neque fiat*, respicit, opinor, et vidit

iam Accusatus, ad verba ista, quae supra §. 7. ex eodem Edicto relata legimus, *Neque quo fraus cui eorum fiat*: ea enim etiam hic reponere cum Mureto *Obseruat. Iur. Cap. 10. Thes. Otton. Tom. IV.* qui per sigla suspicatur antiquitus fuisse scriptum, *N. Q. P. C. E. F.* non est necesse,

V. Nihil etiam nouandum procul dubio in *pr. L. 10. D. eod.* vbi idem adhuc Vlpianus: *Et repeto, ante formam a Diuo Marco datam Diuum Pium rescriptisse, fisco quoque in his casibus, in quibus hypothecae non habet, et ceteros priuilegiarios exemplum creditorum sequi oportere.* Io. Guil. Hoffmannus *Meletem. in Pand. Dissert. III. §. 5.* pro *Et repeto*, legendum putabat, *Et reperio*: atque ita iam edidisse inueni Rustardum. Miror autem, Hoffmanno displicuisse Accusati, cuius ipse meminit, interpretationem; qui, *Repeto*, inquit, *id est recorder.* Subauditur nempe, *memoria.* Sic et *L. 14. D. de Iur. codicill.* Scaetola: *Quidam referunt, quantum repeto, apud Viuiannum Sabini et Cassii et Proculi expositam esse in quaestione huiusmodi controuersiam: an legata, quae, posteaquam insituti mortem obierunt, codicillis adscripta, vel adempta sunt, a substitutis debeantur.* Et Suetonius *de Illustr. Grammat. Cap. 4.* *Me quidem adulescentulo, repeto, quemdam, Principem nomine, alternis diebus declamare, alternis disputare, nonnullis vero mane differere, post meridiem, remouio pulpito, declamare solitum.* Plinius idem Iunior *Lib. III. Epist. 5.* *Repeto, me correptum ab eo, (auunculo) cur ambularem; Poteras, inquit, has horas non perdere.*
Nam

Nam perire omne tempus arbitrabatur, quod studiis non impertiretur. Virgilius quoque *Lib. III. Aen. v. 184. seqq.* Anchisen sic facit loquentem:

— *Nate, Iliacis exercite fatis,
Sola mihi tales casus Cassandra canebat.
Nunc repeto, haec generi portendere debita nostros;
Et saepe Hesperiam, saepe Itala regna vocare.*

Et *Lib. VII. Aen. v. 121.*

— *Genitor mihi talia (namque
Nunc repeto) Anchises fatorum arcana reliquit.*

Ovidius denique *Heroid. Epist. XVI.* quae est *Paridis ad Helenam, v. 275. seqq.*

*Non mea sunt summa leuiter descripta sagitta
Peciora; descendit vulnus ad ossa meum.
Hoc mihi, (nam repeto) fore, ut a caeleste sagitta
Figar, erat verax vaticinata soror.*

Quo quidem loco causa nulla erat, cur Io. Hildebr. Withofius *Emendat. in Epist. Heroid. Ouidii Decade p. 37.* legeret, fore, ut arcu laesus ob isto *Figerer, est verax vaticinata soror;* nec cur N. Heinsius, *Figerer, est, pro Figar, erat.* Eodemque sensu, nam recolo, apud eundem Ovidium dixit *Oenone Epist. V. v. 113.*

Hoc tua (nam recolo) quondam germane canebat.

Et sic censeo a Poëta scriptum fuisse *Metam. Lib. XIV. v. 813. seqq.*

*Tu mihi, concilio quondam praesente Deorum,
(Nam recolo, memorique animo pia verba notavi)*

40 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

*Vnus erit, quem tu tolles in caerulea caeli,
Dixisti.*

Ibi nunc perperam editur, *Nam memoro. Nisi maius,
quod et ipse praeferam,*

Nam memini, memorique animo pia verba notari.

Ennianum enim forte verbum, *memoror*, pro recordor, quod hic reponere de coniectura tentabat Heinsius, versus ipsum Ennii esse suspicatus, et sic recte monens apud Lucretium legendum cum veterimis tribus codicibus *Lib. II. v. 112.*

*Cuius, uti memoror, rei simulacrum et imago
Ante oculos semper nobis versatur,*

non, puto, adhibuerat Naso. Plene vero (ut hoc quoque de *repetendi* verbo addam) Cicero *Lib. XI. Epist. 27. Familiar.* *Quantum memoria repetere praeterita possum, nemo est mihi te amicus antiquior.* Item Seneca *Epist. 10. Repeto memoria, quam magno animo quaedam verba proieceris, quanti roboris plena.* Et Africanus Maior in speciosissima illa apud Gellium voce *N. A. Lib. IV. Cap. 18. Memoria, Quirites, repeto, diem esse hodiernum, quo Hannibalem Poenum, imperio nostro inimicissimum, magno proelio vici in terra Africa, pacemque ei et victoriam vobis peperit insperabilem. Non igitur finis aduersum Deos ingrati: sed, censeo, relinquamus uebulonem hunc, eamusque nunc protinus Ioui optimo maximo gratulatum.* Ibi vero pro *eamus hinc*, uti vulgo legitur, ex vetere Basileensi anni 1565. editione scripsi, *eamusque nunc*; et modo etiam pro *victoriam nobis peperit*, fide eiusdem libri, *victoriam vobis peperit.*

VI. Est et alius non longe ab hoc distitus sanus omnino atque integer eiusdem Vlpiani locus, quem innocuo suo, vt loquitur, geminationis remedio aegerimum sane fecit is, quem modo nominauimus, Hoffmannus. Quod mirum non est: fuit enim in hoc Viro cum eruditione certe praeclara et acumine haud mediocri magna ingenii in geminationibus maxime excogitandis ostentandi auiditas, qua ita occaecatum Meletemata eius in Pandectas legentes deprehendimus, vt fanissimis tantum non vbique manum admoueat; et corrupta tentando amplius saepe deprauet. Locus quem dico Vlpiani, est §. 6. L. 3. D. de Minor. XXV. ann. Si quis, inquit, minor viginti quinque annis adrogandum se dedit, et in ipsa adrogatione se circumuentum dicat: (finge enim a praedone eum hominem locupletem adrogatum) dico, debere eum audiri in integrum se restituentem. Legendum coniectabat Hoffmannus Meletem. in Pand. Dissert. V. §. 3. se restituentem, i. e. se restitui tuentem; idque explicat, restitui se petentem et contendentem contra negantes. At coniectura ista non tantum superuacua omnino, sed et linguae legibus est contraria: nam quod confert Hoffmannus, tueri sententiam, id profecto alienissimum est. Imo apud Vlpianum se restituentem est, se restitui volentem: quomodo et a Scipione Gentili in *Parergis Lib. I. Cap. 25.* explicari, monuit iam ipse Hoffmannus *). Hunc in modum enim verba multa

C 5 sine

*) Et sic verba Vlpiani, (quod non omitteadum noua hac loci huius editione) reiecta etiam Hoffmanni coniectura, exposuerat iam Hub. Greg. van Vryhoff *Obseru. Iur.*

sine effectu poni apud Graecos Latinosque constat, ita vt de voluntate solum ac voto agendi intelligenda sint. Eaque forma est apud Lium *Lib. XXIII. Cap. 19. Pugnandum autem esse, si palam frumentum importaret*, id est importare vellet, videbat. Item *Lib. XXV. Cap. 33. Ne metus quidem ab Romanis erat, quippe tam paucis, si vi retinerent*. Vtrumque enim locum ita recte e membranis restituit et exposuit I. Fr. Gronouius. Pari modo Sallustius in *Iugurthino Cap. 109. Deinde ambo in castra sua digressi*, id est digredi pararunt. Ad quem locum plura Cortius. Ac similia iam notarat Casaubonus *ad Sueton. Iul. Cap. 39. Sic multa*, inquit, *apud ICtos accipienda, sine effectu, vt loquuntur*: aliaque Dukerus *ad Flor. L. I. Cap. 18. L. III. Cap. 17. et Marklandus ad Lys. Orat. VII. extr. p. 294. ed. Reisk.* E sacris Scriptoribus si quis loca requirat, bene multa suppeditabit Glassius *Philol. S. Lib. III. Tr. III. Can. 7.* Adde vnum etiam ex Iure nostro, *L. ii. §. 8. D. de Pecul.* quae et ipsa Vlpiani est. *Et quiuis alius, inquit, potest eligere, vtrum cum emtore, an cum venditore ogeret.*
Quo

Iur. Ciu. Cap. 3. vbi tamen quae ex Digestis attulit exempla ICtus doctissimus, parum apposita sunt, neque probant, cuius causa ille adscripsit. Ceterum corruptum Vlpiani locum putabat etiam eruditissimus quondam Helmstadiensis Academiae Antecessor, Franc. Car. Conradus, cuius manuscriptas ad Meletemata Hoffmanni annotationes debemus Ill. Ingleri humanitati: is etenim codici suo in margine alleuerat, *Lege, se restituendum.*

Quo loco nec erat quid causae, cur, *agere velit*, reponeret Haloander. Nam et eodem plane modo Alexander Imp. *L. 6. pr. C. ad SC. Vellei. Si mater, cum filiorum suorum patrimonium gereret, tutoribus eorum securitatem promiserit, et fideiussorem praestiterit, vel pignora dederit: quoniam quodammodo suum negotium gessisse videtur, senatusconsulti auxilio neque ipsa, neque fideiussor ab ea praestitus, neque res eius pignorate adiuvantur. Ibi recte Accursius: Gereret, id est gerere vellet.* Alia autem hanc in rem ex Nostris exempla vide apud G. O. Reitzium in *Annotation. Sparf. Miscell. Observat. Vol. X, Tom. III. p. 371.*

VII. Reuertor iterum ad titulum D. de Pactis, Pauli in §. 3. *L. 17. h. t.* verba sic legenda censebat Noodtius *de P. et Tr. Cap. 4. Si quis paciscatur, ne a se petatur: heredi exceptio non proderit; expunctis istis, sed ut ab herede petatur: quae sunt otiosa, inquit, et desunt in editione Vintimillii Parisiensi, apud Rufardum autem et Charondam hemicyclis includuntur tanquam suspecta. Eademque verba Brenemannus apud Haloandrum abesse notat. Ego vero nihil necesse arbitror, ut obsequamur istis Pandectarum Editoribus, horumdemque iudicium approbanti Noodtio; imo verba, quae illi extrudunt, omnino retinenda esse aio, studioque adiecta vel ab ipso Paulo, vel saltem a Triboniano, ne quis de pacto in rem intelligeret. Pacta enim in rem prodesse constat heredibus ac fideiussoribus; non prodesse pacta in personam. Et legunt quoque verba ista Graeci, qui *Tom. I. p. 725. D.* hacc*

haec ita sunt interpretati: Ἐὰν συμφωνήσω, ἵνα μὴ ἐγὼ, ἀλλ' ὁ κληρονόμος μὲ ἀπειρηθῆ, ἐν ἔχει παραγρηφῆν. Id est, *Si paciscar, ne a me, sed ut ab herede meo petatur: heres exceptionem non habet.* Neque cum eodem Noodtio (vt et obiter statim moneam), quod Vlpianum *L. 22. D. de Pact.* scripsisse Pandectis Florentinis aliisque vetustioribus continetur, *Nisi hoc actum est, ut duntaxat a reo non petatur, a fideiussore petatur: tunc enim fideiussor exceptione non utitur,* iisdem, quos supra nominavi, auctoribus expungi velim verba, *a fideiussore petatur,* quae itidem leguntur in Basilio. Cautione enim etiam hic opus esse, monet ex Pedio ipse Vlpianus *L. 7. §. 8. D. h. t.* cum fieri possit, vt pacto persona inferatur, non quo personale fiat pactum, sed vt demonstretur, cum quo pactio facta sit. Ceterum in modum corollarii illud etiam adiiciendum est, in verbis hisce Pauli *L. 23. D. eod.* ad quae nec quidquam reperies in Goettingensi editione annotatum, bene quidem vidisse vitium interpunctionis Schultingium *ad Prota h. t. §. 35. p. 209. Vhliconae edit.* sed non recte legere cum Dion. Gothofredo, *cum alii conuentio facta prodest.* Totus enim locus, mendosior etiam a punctis in Goettingensi, quam in Tusco est codice, deleta Sphi nota post ista, quoquo modo cuiusque interest, quod neque Accursium latuisse reperio, et monuisse Iul. Pacium ad oram suae editionis, procul dubio sic est pungendus: *Fideiussoris autem conuentio nihil proderit reo: quia nihil eius interest, a debitore pecuniam non peti. Immo nec confideiussoribus proderit.* Neque enim, quoquo modo cuiusque interest, cum alio conuentio facta prodest:

prodest: sed tunc demum, cum per eum, cui exceptio datur, principaliter ei, qui pactus est, proficiat: sicut in reo promittendi, et his, qui pro eo obligati sunt. Atque ita distincta lege, sensus statim apparebit: uti conuentio cum alio facta profit, non necesse esse, ut quoquo modo pacifcentis intersit, sed principaliter ac pecuniariter.

VIII. Vlpiani etiam verba sunt, quae *L. 7. pr. D. de Dol. mal.* ex Pandeclis Florent. ita scripta legimus: *Et eleganter Pomponius haec verba, SI ALIA ACTIO NON SIT, sic excipit, quasi res alio modo ei, ad quem ea res pertinet, salua esse non poterit. Nec videtur huic sententiae aduersari, quod Iulionus libro quarto scribit; si minor annis viginti quinque, consilio serui circumscriptus, eum vendidit cum peculio, emtorque eum manumisit, dandam in manumissum de dolo adtionem. Hoc enim sic accipimus: carere dolo emtorem, ut ex emto teneri non possit: * aut * nullam esse venditionem, si in hoc ipso, ut venderet, circumscriptus est. Et quod minor proponitur, non inducit in integrum restitutionem: nam aduersus manumissum nulla in integrum restitutio potest locum habere. Verum et hoc loco videbantur Noodtio *Lib. I. de Iurisdic. et Imper. Cap. 14.* verba haec, aut nullam esse venditionem, si in hoc ipso, ut venderet, circumscriptus est, non esse Vlpiani: neque pigebat eum sententiae, de *Forma Emend. Dol. Mal.* cum scriberet, *Cap. 14.* Ac, fateor, parum aberat, quin persuasisset eximius ICtus, verba ista adiecta esse ab indocto aliquo glossatore, et foedare formam disputationis alioquin elegantis:*

tis:

tis: mire enim fauere videbatur asteriscis in Florentina editione septum illud, *aut*, a recenti quippe manu in membrana: quamquam exstat idem in ceteris quoque editis scriptisque exemplaribus Brenemanni. Verum retinuit me Graecorum auctoritas, qui Βασιλικῶν *Tom.* *l. p. 599. C.* verba Nostri sic transferunt, vti legisse eos, quae eliminanda censet Noodtius, manifestum sit. Sic igitur Graeci: Ἐὰν ἀφήλιξ ἀπατηλῶς συμβελευθεῖς ὑπὸ τῆ ἰδίᾳ δόλῳ πωλήσῃ αὐτὸν σὺν τῷ πενεθλίῳ, καὶ ὁ ἀγοραστὴς αὐτὸν ἐλευθερώσῃ, ἐνέχεται ὁ ἐλευθερωθεὶς τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ, εἰ μὴ μετέσχευεν ὁ ἀγοραστὴς τῆ δόλου· εἰ γὰρ μετέσχευεν, ἐνέχεται τῇ περὶ τῆς ταύτης ἀγοραστικῆς ἀγωγῇ, ἢ ἀκυρὸς ἐστὶν ἡ πράξις, ἐὰν αἰς αὐτὸ τὸ πωλήσῃ γέγονεν ὁ δόλος. καὶν δὲ ἀφήλιξ ἐστὶν ὁ πρῶτης, ἐκ ἀποκαθίσταται· κατὰ γὰρ τῆ ἐλευθερωθέντος, εἰς ἐμὴν δίδεται ἀποκατάστασις. Atque ob haec maxime verba non repudiandam putem comprobata tot codicum fide apud Vlpianum scripturam: nec Io. Iensium sequar *Strictur. ad Pandect. p. 22.* aspiratione addita legentem, *haut*, (vti priscis erat in more scribere) pro *aut*: ac mihi satis commode videtur nunc ille locus, interpunctione solum mutata, posse exponi. Nempe Vlpianus ad Edicti de dolo malo verba, *Si alia actio non sit, iudicium dabo*, ea sic accipi monet a Pomponio: si rei conservandae illi, ad quem pertinet, aliud remedium non sit: eamque interpretationem elegantem putabat, nec tamen omni vacuum difficultate. Aduersari enim videbatur, quod Iulianus scribit, si minor, serui consilio circumscriptus, eum vendidit cum peculio, emtorque eum manumisit, dandam in manumissum de dolo actionem: inde

inde enim poterat colligi velle Iulianum decepto venditori succurri de dolo actione, etiam cum res aliter falua esse potest. Iudicauit duplicem difficultatem Noodtius: nobis sufficit de priore hoc loco dixisse. Ea haec est, quod, vbi emtoris dolus interuenit, dari videtur a Iuliano venditori in manumissum de dolo actio, etsi competat ei utilis venditi actio aduersus emtorem. Sed respondet Vlpianus, non spectare Iulianum ad casum, quo emtor doli erat particeps, sed quo dolo vacabat emtor. *Hoc enim sic accipimus*, inquit, *carere dolo emtorem, ut ex emto* (id est ex vendito, vti bene monet Accursus) *teneri non possit: aut nullam esse venditionem*, (subaudio, *dicens*; quod vt addatur, vti simili loco *L. 12. §. 9. D. Mandat.* contra codicum fidem adscriptit Haloander, non est necesse: huiusmodi enim infinitiuorum vsus, vt ponatur non praecedente finito, et pendeat a voce aliqua subintellecta, frequentissimum esse probatis Scriptoribus et ICtis, exemplis post alios, quos indicauit, docuit V. C. Io. Cannegieterus *ad Vlpian. p. 112. et 129.*) *si in hoc ipso, vt venderet, circumscriptus est.* Atque hoc pacto difficultates omnes, quae eruditissimum Noodtium impediuerant, leuatas arbitror.

IX. Mirum quantas obiecerit doctis Interpretibus tenebras structura verborum non animaduersa in *L. 40. D. de Reb. cred.* quae Pauli est. *Quaestum est*, inquit, *de obligatione vsurarum: quoniam numerus mensum, qui solutioni competebat, transierat. Dicebam, quia pacta incontinenti facta stipulationi inesse creduntur, perinde esse, ac si per singulos menses tertam*

certam pecuniam stipulatus, quoad tardius soluta esset, usuras adieciisset: igitur, finito primo mense, primae pensionis usuras currere: et similiter post secundum, et tertium tractum usuras non solutae pecuniae pensionis crescere: nec ante sortis non solutae usuras peti posse, quam ipsa fors peti potuerat. Haloander vocem pecuniae, Antiquiorum secutus scripturam, expungere non dubitavit; nec Hotomanus dubitat glossa esse. Bynkershoekius contra ad *L. Lecta Cap. II. p. 53. Opusculor. Tom. I.* cum suo codice malebat legi, pecuniae vel pensionis, ut τὸ pensionis esset ἐξήγησις pecuniae; ita tamen posse defendi putans Tufci libri scripturam, ut dicatur, sine distinctione cumulata esse συνόνομα. At nemini, fat scio, de mutatione venisset in mentem, modo haberemus scriptum, usuras non solutae pensionis pecuniae crescere. Similis locus est *L. 4. C. de Crim. expil. hered.* vbi haec Imp. Gordiani verba: *Aduersus uxorem (quae socia rei humanae atque diuinae domus suscipitur) mariti diem suum functi successores expilatae hereditatis crimen intendere non possunt. Et ideo res, quas per eandem abesse quereris, competenti in rem actione, vel si dolo malo fecerit, quo minus res mobiles possideret, ad exhibendum persequere. Fructus enim rerum, quas mala fide tenuit, licet expilatae hereditatis non teneatur crimine, suos non facit, sed extantes quidem vindicari, consumptos vero condici posse procul dubio est.* Ibi enim neque Ge. Arnaldo assentior, post multiplicem aliorum operam *Variar. Coniectur. Lib. II. Cap. 19.* substituenti, domi suscipitur: cui eandem tamen praeceperat iam coniecturam Guil. Pauw *Varior. Jur.*

Iur. Ciu. Cap. ult. nec V. C. Herm. Cannegietero, quae socia rei humanae atque diuinae et domus suscipitur, rescribenti Obseruat. Iur. Rom. Lib. I. Cap. 20. Citra controuerfiam enim nihil hic quoque est mutandum, et intelligendum sociam domesticam rei humanae atque diuinae. Et sic Cornificius, siue quis alius est auctor, Lib. I. ad Herenn. Cap. 2. Memoria est firma animi rerum et verborum et dispositionis perceptio. Vbi temere nuper sibi dixit non placere Celeberr. Ernestus verbum, animi; quia necessarium non sit, nec bene coëat tot genitiuis. Nam et hoc modo ipse Cicero de Inuent. Lib. I. Cap. 7. Memoria est firma animi rerum ac verborum ad inuentionem perceptio. Alia cumulationis genitiuorum exempla vide apud Perizonium ad Sanct. Lib. II. Cap. 3. p. 174. Drakenborchium ad Liv. XXV. Cap. 15. Iac. Voordam Interpretation. et Emendat. Iur. Rom. Lib. I. Cap. 2.

X. In L. 23. §. 3. D. de Aedil. edict. dicit Vlpianus: *Malus seruus creditus est, qui aliquid facit, quo magis se rebus humanis extrahat: utputa laqueum torfit, siue medicamentum pro veneno bibit, praecipitemue se ex alto miserit, aliudue quid fecerit, quo facto sperauit mortem peruenturam: tanquam non nihil in alium ausurus, qui hoc aduersus se ausus est.* Traiectione hic videtur opus Bynkershoekio *Obseruat. L. IV. Cap. 4.* legitque, *venenum pro medicamento bibit;* et miratur insuper, se id obseruatum non vidisse in re tam liquida. Ego vero miror, non aduertisse perspicaci ingenio Virum, nihil plane alio verborum ordine opus esse. Meo quidem arbitratu
Koehl. Interpr. L. I. D com-

commode haec species fingi poterit, credidisse bibere malum seruum venenum, bibisse autem medicamentum, quod datum erat loco veneni ab aliquo, qui consilium hominis petentis venenum suspicabatur *).

XI. Idem Vlpianus in *L. 52. §. 3. D. Pro soc. ait: Damna, quae imprudentibus accidunt, hoc est damna fatalia, socii non coguntur praestare. Quis vero ita descripserit, inquit Bynkershoekius Observat. L. II. Cap. 10. damna fatalia, quae imprudentibus accidunt? Imo quae imprudentibus accidunt, si, ut par est, cum ICTIS loquamur, accidunt culpa; et hanc praestat socius, L. 72. D. h. t. Legit itaque, damna, quae*

*) Haec scripseram editione Verisimilium prima, cum, nactus postea Hub. Gr. van Vryhoff *Observationes Iuris Civilis*, ab eo iam haud dissimili ratione locum explicari deprehendi. *Nihil profecto emendasset Vir amplissimus, inquit Vryhofius Observat. Cap. 2. si observasset, hoc loco tantum agi de irritis conatibus seruorum, qui sese interficere voluerunt, sed euentu sunt destituti.* Addam vero de medicamento pro veneno dato Suetonii locum *Neronis Cap. 33.* ut eadem opera, quae depravata sunt, castigentur. *Britannicum, inquit, non minus aemulatione vocis, quae illi iucundior suppetebat, quam metu, ne quandoque apud hominum gratiam paterna memoria praevaleret, veneno aggressus est. Quod acceptum a quadam Locusta, venenariorum indice, (venenorum artifice, legerim ex Tacito Annal. XII. Cap. 66.) cum opinione tardius cederet, ventre modo Britannici moto, arcessitam mulierem sua manu verberavit, arguens, pro veneno remedium dedisse.*

quae in prudentibus accidunt. Et iam ante Bynkers-
hoekium Hotomanus *Observation. Lib. IV. Cap. 16.*
audacius suo more correxerat, *damna, quae prudenti-*
bis accidunt. Io. van de Water autem *Observ.*
Iur. Rom. Lib. I. Cap. 6. suspicabatur scriptum fuisse,
damna, quae em prudentibus accidunt, contracte pro-
etiam prudentibus. Quarum emendationum, ut Plau-
tus de mulieribus dixit, *nulla bona est, altera altera*
peior est. Enimuero videntur Viri doctissimi elegan-
tiam orationis inuidisse Vlpiano. *Damna, quae impru-*
dentibus accidunt, ut iam dudum docuit Averanius
Interpretat. Iur. Lib. II. Cap. 26. sunt *damna, quae*
nihil tale cogitantibus accidunt, quae accidunt praeter
opinionem atque expectationem, quia provideri ac
praecaveri nequeunt. Addam unum alterumque di-
ctionis ex optimis Scriptoribus exemplum. Sic Nepos
in *Datame Cap. 4.* *Itaque cum paucis, sed viris for-*
tibus, naudem conscendit, existimans, id quod accidit,
facilius se imprudentem parua manu oppressurum,
quam paratum, quamvis magno exercitu. Caesar *B.*
C. Lib. II. Cap. 3. *Interim L. Nasidius, ab Cn.*
Pompeio cum classe nauium sedecim, in quibus paucae
erant aeratae, L. Domitio Massiliensibusque subsidio
missus, freto Siciliae, imprudente atque inopinante
Curione, provehitur: appulsisque Messanam nauibus,
atque inde propter repentinum terrorem principum ac
senatus fuga facta, ex naualibus eorum unam deducit.
Propertius *Lib. I. Eleg. 20. v. 1. seqq.*

Hoc pro continuo te, Galle, monemus amore,

Id tibi ne vacuo defluat ex animo.

Saepe imprudenti fortuna occurrit amanti.

Crudelis Minyis dixerit Aescanius.

Fortunam saepe sibi non cauenti amatori, et praeter opinionem aduersari atque infestam esse dicit. *Gratius Cyneget. v. 93.* de venatore:

— *Dissimulantibus armis*

Saepe habet imprudens alieni lucra laboris.

Et sic illud *Virgillii Georg. L. I. v. 373.*

— *Numquam imprudentibus imber*

Obfuit;

perperam item a *Bynkershoekio*, et similiter iam antea, quot latuit *Virum egregium*, ab *Hotomano d. I.* tentatum, recte accipit *Aueranius*. Nec aliter *Ill. Heynius* noster interpretatur, non facile imbrem superuenire posse non ante prouidentibus; hoc est, ita ut non prouideant, monitū praeflagio aliquo.

XII. Finiam hoc caput interpretatione *L. 30. D. Pro soc.* quae sumta est ex *Pauli libro sexto ad Sabinum: Mucius, inquit, libro quarto decimo scribit, non posse societatem coiri, ut aliam damni, aliam lucri partem socius ferat. Seruius in notatis Mucii ait, nec posse societatem ita contrahi. Neque enim lucram intelligitur, nisi omni damno deducto: neque damnum, nisi omni lucro deducto. Sed potest coiri societas ita, ut eius lucri, quod reliquum in societate sit, omni damno deducto, pars alia feratur: et eius damni, quod similiter relinquatur, pars alia capiatur. Ita editur Florentiae. Vulgati vero Noricique libri sic habent,*

Serui-

Seruius in notis Mucii ait, non posse; nisi Haloander praeferat, Seruius etiam, et post paulo, neque enim lucrum intelligi, non omni damno deducto. Extra omnem autem dubitationis aleam est positum, si audias doctissimum in Academia Groningana Antecessorem, Io. Cannegieterum *Observat. Cap. 4.* mendosam esse huius legis scripturam. Et ille quidem emendandum censet, *Seruius in notatis Mucii ait haec, posse societatem ita contrahi;* et mox etiam legi mauult, *SET,* hoc est, *sed et, pro sed.* Aliorum Interpretum opiniones de sententia notae huius Seruianae diligenter expensas leges in Iac. Voordae *Electior. Cap. 3.* Qui ipse Vir doctissimus eleganter, si quid foret mutandum hoc modo, elapsam in describendo voculam, Paulumque scripsisse, *Seruius in notatis Mutii ait, nec male, posse societatem ita contrahi,* suspicatur. Et eodem sensu eruditissimus Franequeranae Academiae Ictus, Herm. Cannegieterus *Observ. Iur. Rom. Lib. I. Cap. 2.* voculae, *neq,* substituit, *recte,* dicentem Seruium faciens, ita recte societatem contrahi posse. Contra vero Ill. Püttmannus noster *Interpretat. et Observ. Iur. Cap. 18.* seruata lectione legis recepta, conuenisse putat inter Mucium Seruiumque, non posse eandem societatem et damnosam et lucrosam esse, atque modo illud reprehendisse Seruium, quod supponeret Mucius, de facto, vt loquuntur, contrahi eiusmodi societatem posse: Mucium enim dixisse, iure haud subsistere societatem ita contractam; Seruium, non posse iniri, et ne fingi quidem ac concipi cogitatione posse: Iustinianum autem in §. 2. *I. de Societ.* non satis percepisse mentem Seruii, et affinxisse ei sententiam,

tentiam, quam is palam repudiet. Equidem ingenio-
sam esse hanc politicissimi Püttmanni interpretationem
non inficior: atque eadem iam ante placuisse video
Glossatoribus et Ant. Fabro in *Rational. ad d. L. 30.*
Verum quo minus in eam sententiam ipse concedam,
obstant mihi tum verba Mucii, *ut aliam damni, aliam
lucris partem socius ferat*, tum quae in Institutionibus
leguntur. Quis enim tam imperitos credat fuisse In-
stitutionum architectos, ut ex integris, qui tunc exta-
bant, Mucii Seruique libris non intelligerent, qua in
parte dissenferint hi ICti? Quare perpendat, quaeso,
Lector ingeniosus, an nostra potius coniectura calcu-
lo albo notari mereatur. Meo quidem iudicio, si iun-
gas nostram legem cum proxime praecedente Vlpiani,
sensus exhibit commodissimus, et idem nihil prorsus
discrepans ab his, quae in Institutionibus dixit Impera-
tor. *Ita coiri societatem posse*, inquit Vlpianus, *ut
nullius partem damni alter sentiat, lucrum vero com-
mune sit, Cassius putat. Quod ita demum valebit, ut
et Sabinus scribit, si tanti sit opera, quanti damnium
est. Plerumque enim* (hoc est interdum et per saepe)
*tanta est industria socii, ut plus societati conferat,
quam pecunia: item, (id est, habent libri Vulgati;*
sed, *quid enim, τὶ γὰρ, quod est apud Scholiasten
Βασιλικῶν Tom. II. p. 29. C. procul dubio scripsit
Vlpianus, et interrogationis notam adscribendum in
fine periodi) si solus nauiget, si solus peregrinetur,
periculo subeat* (sic scribendum omnino cum Florenti-
no Vulgatisque exemplaribus; non, *pericula subeat,*
cum Haloandro; nec, *periculum subeat,* cum Salma-
fio *Obseru. Iur. Att. et Rom. Cap. 5. in Heineccii Iu-
rispr.*

vispr. R. et A. Tom. I. p. 175. Eadem enim licuit structura Nostro dicere *periculo subeat*, qua Cicero dixit *subire invidiae*, *subire labori* Tibullus, *subire toro* Propertius, *nuro subibant* Virgilius: quod docebunt exempla requirentem Bern. Henr. Reinoldus *Varior. Cap. 10.* et *Theaurus L. L. Gesneri) solus.* *Aristo refert, Cassium respondisse, societatem talem coiri non posse, ut alter lucrum tantum, alter damnum sentiret: et hanc societatem leoninam solitum appellare. Et nos consentimus, talem societatem nullam (hoc est iure improbatam) esse: ut alter lucrum sentiret; alter vero nullum lucrum, sed damnum sentiret. Iniquissimum enim genus societatis est, ex qua quis damnum, non etiam lucrum spectet.* Hic quod ait, *lucrum spectet*, est pro *expedit*, ut *Vulgata* legit, quod in *Gebaueriana* non est annotatum. Eo enim sensu etiam Seneca Tragicus vitur vocem *Herc. fur. v. 156.* vbi haec sunt verba:

— *Carbasa ventis*

*Credit dubius nauita vitae,
Laxos aura complente sinus.
Hic exesis pendens scopulis,
Aut deceptos instruit hamos;
Aut suspensus spectat pressa
Praemia dextra: sentit tremulum
Linea piscem.*

Nam quod ibi vim vocabuli non capiens I. Fr. Gronovius malit, *sperat*, pro *spectat*, cum Frid. Besselio in edito ex schedis illis manuscriptis, quas alibi laudamus, *Miscellancor. Philolog. Critic. Syntagn. Cap. 5. p. 39.*

56 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

neque nos probamus. Et de equis Plutonis Claudianus *Libro I. de Rapt. v. 285. seq.*

*Stabant ante fores iuncti, saeuumque fremebant
Crastina venturae spectantes gaudia praedae.*

Vbi sine causa etiam Gesnerus suspicabatur dedisse Poëtam, *expectantes*. Et ita apud Plinium *Paneg. Cap. 35. Sed spectent paria praemio damna*, censeo legendum, cum hoc deprehenderit ipse, qui *expectent* edit, in scriptis editisque exemplaribus priscis, quae euoluit, C. G. Schwarzius. Nec dubito, quin et Velleius exquisitius putarit simplex verbum *Lib. II. Cap. 35. Ille senatus dies, quo haec acta sunt, virtutem M. Catonis, iam multis in rebus conspicuam atque praemittentem, altissime luminauit*. Vbi editur, *in altissimo luminauit*, ex vnico illo, qui Velleium conseruauit, MSto Murbacensi, conieceratque Beatus Rhena- nus, *altissime inluminauit*. Sed vide de ista verbi simplicis virtute apud Cyprianum differentem I. Fr. Gronouium *Obseru. Eccles. Cap. 3. p. 30.* et quae attulit Gesnerus in *Thesauro L. L. Tom. III. p. 141.* Sic et *vertere* dixerunt pro euertere. Virgilius *Aeneid. I. v. 20 seq.*

*Progeniem sed enim Troiano a sanguine duci
Audierat, Tyrias olim quae verteret arcus.*

Item *Lib. X. v. 88.*

*Norne tibi fluxas Phrygiae res vertere fundo
Conamur?*

Lucretius, quem sequitur,

— *Hunc vincula amicitiae*

Rumpere, et in summa pietatem euertere fundo,
dixe-

dixerat, *Lib. III. v. 84.* si modo nec is scripserit, *vertere fundo.* Et ut alia mittam, in A. Sabini *Epist. I. v. 99. versae post funera Troiae,* est pro euerfae. Pro auertere posuit Valerius Flaccus *Lib. II. v. 572.*

— *Priami sed quis iam vertere regnis
Fata queat?*

Et ita et Manilius dixit *Astronom. Lib. V. v. 328. seq.*

*Ille dabit cantus inter conuiuia dulces,
Mulcebitque sono Bacchum, noctesque tenebit.*

Id est detinebit. Frustra enim illic loci, N. Heinsii etiam ad *Ponticor. Quid. L. IV. El. 10. v. 67.* iudicii, Ios. Scaliger, quem alii secuti, contra libros dedit, *noctis tenebris,* ut esset *sono noctisque tenebris* εἰ δὴ δούω, sono nocturno. Propertius etiam *Lib. IV. Eleg. 11. v. 29. seq.*

*Si cui fama fuit per auita tropaea decori
Versa Numantinor regna loquuntur auos.*

Id est euerfa. Sic enim legendum omnino videtur pro eo, quod edebatur olim, *Verra,* et quod hodie est, *Afra,* de coniectura Scaligeri, cum Lipsio *Lib. IV. Antiquar. Lectio. Cap. 1.* cumque Franc. Puccio et M. Ant. Poccho, quos coniecturam istam Propertiano loco apposuisse notat Elegiae huius Propertii vltimae in codice Burmanniano Editor, Laur. Santenius V. C. in *Addend. p. 957.* Ad Scipionem enim Aemilianum, qui Numantiam euertit, Cornelia referebat genus. Obiter alii quoque vexatissimo pulcherrimi eiusdem Corneliae Epicedii loco salutarem admoueamus manum v. 67. *seqq.*

*Filia, tu specimen censurae nata paternae,
 Fac teneas unum, nos imitata, virum.
 Et serie fulcite genus. Mihi cymba volenti
 Soluitur, aucturis post meâ fata malis.*

Vt apertissimus sensus sit, ita omnino legendum esse cenſeo, quod vulgatur nullo sensu, *aucturis tot mea fata malis*, et tentatur varie a doctissimis Interpretibus. *Aucturis* autem accipiendum *παθητικὸς*. Sic est apud Sallustium Oratione Philippi L. 1. *Histor. p. 947. Cort.* Ceterum illi, qui gentis Aemiliae benefacta extollebant, et ignoscendo populi Romani magnitudinem auxisse, nusquam etiam tum Lepidum progressum aiebant: cum priuata arma opprimundae libertatis cepisset, sibi quisque operes aut patrocinia quaerendo, consilium publicum corruperunt. Sic quoque Cato in Originibus dixerat, teste Gellio L. XVIII. Cap. 12. *Eodem conuenae complures ex agro accessitavere. Eo res eorum auxit.* Et Propertium quidem, (vt illuc, vnde abii, redeam) nescio qua elegantiae opinione, simplicibus saepe verbis vsu pro compositis, et contra compositis pro simplicibus, notauit erudite Lipsius *Variarum Lect. Lib. III. Cap. 7.* Sic enim *sectari* dixit, pro *insectari*, L. II. El. 7. v. 81. et *testor te*, pro *detestor et accuso te*, libri eiusdem El. 13. v. 25. Item eadem Elegia v. 16. *Iuppiter, indignum merce puella perit*, pro *deperit et perditte amat* *).

Item-

*) Et ita est in Epigrammate veteri Tom. II. *Anthol. Lat. p. 122.*

Quam periere homines, quam periere Dei.

Vt

Itemque *cedat*, pro concedat, vt optime, me quidem iudice, exposuit Lipsius, *Lib. I. El. 9. v. 25. seq.*

*Quippe vbi non liceat vacuos seducere ocellos,
Nec vigilare alio nomine cedat amor.*

Et contra iuncto vsus est verbo, vbi simplici poterat, venusto illo et sano per omnia, vt equidem arbitror, loco *Lib. I. Eleg. 4. v. 25. et seqq.*

*Non vlllo grauius tentatur Cynthia damno,
Quam sibi cum raptō cessat amore Deus.*

*Praecipue nostri. Maneat sic semper, adoro:
Nec quicquam ex illa, quod querar, inueniam.*

Adoro enim, exemplo Virgiliano *L. X. Aen. v. 677.* quod et monuit P. Burmannus Secundus, positum est pro simplici oro. Atque hinc emendandus locus, nisi valde me fallo, huius rei ignoratione deprauatus *Lib. I. Eleg. 7.* quae ad Ponticum est scripta, heroo carmine clarum Poëtam, et prisco contendentem Homero, *v. 15. seqq.*

*Te quoque si certo Puer hic concusserit arcu,
Quod nolim nostros eualuisse Deos:*

*Longe castra tibi, longe miser agmina septem
Flebis in aeterno surda iacere situ:*

*Et frustra cupies mollem componere versum,
Nec tibi subiiciet carmina saeuus Amor.*

Ita versus istī constituendi. Antea legebatur ibi, *euio-
lasse*, quod exponebant per violenter effecisse: nunc cum MSS. et de sententia Ios. Scaligeri editur, *euoluisse*,
et

Vt quidem scribendum reor pro *petiere*, vbi P. Burmannus Minor, *qua periere*, putabat corrigendum.

60 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

et exponit Broukhufius, nolim iam praeterierit fatum illud, quod te amare iubet; quod vel mens respuit Poëtae, licet Gesneri etiam assensum meruerit *Thef. L. L. Tom. II. p. 434.* P. Burmannus autem Secundus in adscripta annotatione subscribit diuinanti N. Heinsio,

Quam noles nostros heu violasse Deos!

At iam Guil. Canterus, cuius nec meminisse miror Burmannum, volebat, *euatuisse*, id est efficere potuisse, vti monuit Lipsius in *Antiquis Lib. IV. Cap. 11.* qui ipse censuerat scribendum, *heu voluisse*, vt et Ier. Marklandus coniecerat, indice eodem Burmanno, si modo corrigas, (vt obiter hac de re Lectores admo-
neam) quod non recte expressum est in Burmanniana editione p. 76. et peius etiam correctum in *Addendis p. 927.* Sed redeamus ex hoc diuerticulo ad Vlpianum. *Mucius*, inquit, *libro quarto decimo scribit, non posse societatem coiri, vt aliam damni, aliam lucri partem socius ferat.* Quibus verbis nihil aliud videtur significari, quam aequas esse debere damni et lucri in quauis societate partes, atque eos tantum vere socios esse, quos inter res omnes ex aequo communicentur. Et quidem controuersiam fuisse agitatam olim inter Ictos, an valeat talis societas, vt alter pecuniam conferat, et alter operam, probatur ex *L. 1. C. Pro soc.* vbi Diocletianus et Maximianus Augusti, *societatem, vno pecuniam conferente, alio operam, posse contrahi, magis obtinuisse*, affirmant: itemque ex §. 2. *I. h. t.* cum Iustinianus: *Nam et ita coiri posse societatem non dubitatur, vt alter pecuniam conferat, et alter non conferat,*

ferat, et tamen lucrum inter eos commune sit. Quae de re adeantur etiam, quae notat Schultingius ad Gaii Inst. Lib. II. Tit. 9. §. 16. Servius, inquit Domitius, in notatis Mucii ait, nec posse societatem ita contrahi. Id est, ut ego arbitror: Servius et ipse idem ait, quod in priore lege Ulpianus, talem societatem coiri non posse, ut alter lucrum, alter damnum tantum sentiat. Neque enim lucrum, inquit, intelligitur, nisi omni damno deducto: neque damnum, nisi omni lucro deducto. Sed potest coiri (et hoc quidem asserit contra Mucium) societas ita, ut eius lucri, quod reliquum in societate sit, omni damno deducto, pars alia feratur: et eius damni, quod similiter relinquatur, pars alia capiatur. Et hoc est, quod et Iustinianus ait §. 2. I. de Societ. Servius Sulpitius, cuius sententia praevaluit, contra sensit: quia saepe quorundam ita pretiosa est opera in societate, ut eos iustum sit conditione meliore in societatem admitti. Haec itaque mea est de L. 30. D. Pro soc. sententia opinio, quae, simul atque meliora dederit, lituram debet. Equidem non diffiteor, luculentius exponi potuisse Mucii ac Seruii dissentium: verum ea, opinor, est Tribonianus culpa, qui hoc loco non omnia, quae Paulus ea de re tradiderat, descripsit.

CAPVT VI.

Glossae Nomicae saepius corriguntur et explicantur. Emendantur Psellus, Theophilus, Hesychius.

Sepositis nunc paulisper veterum Ictorum fragmentis, quod deprehensum a nobis est mendarum in Glossario Nomico, superioris seculi initio primum a Car. Labbeo e Codicibus Parisinis edito, proferamus. Legenti quippe nuper elegantem V. C. Petr. Lucr. Struchtmeyeri *Epistolam in Glossas Nomicas Criticam*, et eodem tempore tam ipsum Glossarium, quam Theophili Institutionum Paraphrasin, ex qua bonam partem ductae sunt veteres verborum iuris explicationes, et Basilica multa versanti manu, natum hoc quicquid est emendationum, oculis iam tuis et iudicio, mi Lector, subiectum.

Ἀβολίτιζο. ἀγωγή, κατηγορίας ἀποθεΐσης ἀπαλειφή. Vocem futilem, ἀγωγή, non habet Brissonius *de Verb. Signif.* in voc. *Abolitio*, applaudente Schultingio. Doctissimus Struchtmeyerus vice eius, ἤγεν ἢ putabat legendum: mihi praeplaceret, ἄλλως ἢ: praecesserat enim alia Glossa eandem vocem explanans, Ἀβολιτίων. ἤγεν ἀπαλειφή κατηγορίας προσγενομένης, vt rectius habet Brissonii Codex pro προσγενομένης. Ἀδελτέρις ὁ νόμος ὑπὸ Αὐγέσσε ἐκτεθείς μὲν, ἀπὸ δὲ τῆ Ἰελίε νόμος φυλασσόμενος. κινεῖ δὲ περὶ μοιχείας καὶ εὐσπίε· καὶ ἡ μὲν μοιχεία ἐστὶν ἐπὶ τῶν γενομένων, νων,

νων, τὸ δὲ εὐρόπτον ἐπὶ παρθένων, καὶ χήρων, καὶ
 παίδων ἀρβένων κινεῖται. Ἀδελτέρει δὲ ἀνόμασαι ἐκ τῆ
 παραχαράτλει. Priora (si modo vitium non sit
 Auctoris, et descriperit illa verba, ἀπὸ δὲ τῆ Ἰελίε
 νόμῃ Φυλατόμενος, sed quae servatur ex lege Iulia,
 ex L. 2. pr. D. ad L. Iul. de adult.) emendavit inge-
 niose praestantissimus Schultingius, nisi quod tamen
 in ipso initio corrigere neglexit, Ἀδελτέρει, i. e. de
 Adulteriis, ut scribere solent Glossographi. Postero-
 ra varie corrigere tentarunt Viri doctissimi, Corn. Sie-
 benius ad Pselli Synops. Legum v. 467. in Thes. Iur.
 Meermann. Tom. I. p. 82. Matth. Röuerus Specim.
 Obseruat. et Emend. ad Gloss. Nom. adiecto Fragmento
 Vet. ICTi de Iur. Specieb. et de Manumiss. p. 47.
 et denique Diff. ad loca quaed. Iur. et alia deprau.
 Cap. 2. quae Thes. Dissertat. Belgicar. Vol. I. Tom.
 III. est inserta, Gisb. Koenius. Mihi totus locus sic
 constituendus videtur: Ἀδελτέρει ὁ νόμος, ὑπὸ Αὐγέ-
 58 ἐκτεθεὶς μὲν, ἀπὸ δὲ τῆ Ἰελίε νόμῃ Φυλατόμενος.
 κινεῖται δὲ περὶ μοιχείας καὶ εὐρόπτε. καὶ ἡ μὲν μοι-
 χεία ἐστὶν ἐπὶ τῶν γεγαμημένων, τὸ δὲ εὐρόπτον ἐπὶ
 παρθένων, καὶ χήρων, καὶ παίδων ἀρβένων. Ἀδελ-
 τερ δὲ ἀνόμασαι ἐκ τῆ παραχαράτλει.

Ἀδπραετιδμ παρτιπισάνδεμ. εἰντὸν ἠνέσχετο
 προθῆνα. Descripta haec sunt ex Theophilo §. 4. I.
 de Iur. pers. imperitia credo librarii, qui posteriora ver-
 ba Graeca Latinorum interpretationem continere existi-
 mabat. Pro Graecis autem, ἐπὶ τῶ μερίσασθαι τὸ τί-
 μημα, quae in Reitzii editione apud Theophilum le-
 guntur, hanc ipsam ob glossam recte puto dedisse Fa-
 broturn

brotum Latina, ad pretium participandum. Πραε-
τιερ̄ pro pretium, scriptura nec Graecis Pandectarum
Florentinarum descriptoribus infrequenti.

Ἄεδεςθέντερ. οἴτνες τὰς ναὺς ἀσφαλιζόνται. Ca-
put, quo truncata est glossa, reddam ex Theophilo §.
2. I. de Tutel. Ἄεδίττοι λέγονται οἱ ἱερεῖς, καὶ ἄεδες
τθέντερ, οἴτνες τὰς ναὺς ἀσφαλιζόνται.

Ἄκεπίσε. δέξαδα. Cl. Struchtmejerus legi vo-
lebat ἀκκίπερε. Sine causa: nam ἀκεπίσε est accepisse,
Sic promiscue ἀκκισίων scribitur et ἀκκισσίων, et νεκ-
σάριος ac νεκισσάριος, atque id genus plura.

Ἄκερτιλατίονα ἔρευνα. Multum sudarunt prae-
stantissimi Viti, Schultingius, Röverus, Struchtmejer-
us, ad hunc locum. Mea est suspicio, librarium ali-
quem lacunae istius, Ἄκκεπτιλατίων. ἐπερώτησις, εἰκο-
νική καταβολή. ἐξημεύεται δὲ in margine exem-
pli sui appofuisse hanc notam, Ἄκεπτιλατίονα ἔρευ-
να, quo expleret aliquando ex integriori Codice.

Ἄκκεπτιλατίων. ἀποδέχομαι, ἀπρόσδεκλον ἠγέ-
μαι. Omnino, si quid video, legendum, tamen si pau-
lo maior est mutatio, Ἄκκεπτιλονα βιτεύω. (hoc etenim
est, acceptum habeo; non ἀκκεπτιλον ἀβρω, ut scriben-
dum suspicabatur V. C. Petr. Bondam *Animaduerfion.*
ad loca quaed. Iur. Ciu. deprau. Cap. 6. Thes. Nou.
Differtat. Belgicar. Vol. II. Tom. II. p. 198.) ἀποδέχο-
μαι, εὐπρόσδεκλον ἠγέμαι. Centies confunduntur α
et εὐ in codicibus Graecis. Sic apud mellitissimum
Alciphronem *Lib. III. Epist. 56.* pulcre nuper vidit po-
litissimus Iac. Ph. Wakkerus *Amoenitat. Liter. Cap. 4.*
legena-

legendum esse *εὐμηχάνως*, pro *ἀμηχάνως*. Infra, *Βοναυράτια*. ἀνευ μέμφεως καὶ αἰτίας εὐλόγως, legendum putet aliquis, καὶ αἰτίας ἀλόγως: ego malim, καὶ αἰτία εὐλόγω.

Ἀκεϊλιανὴ ἐν ἔξῃ ἀγωγῇ etc. In hac glossa, quam variis exemptam mendis dedere Schultingius et Struchtmeyerus, remansit vnica in oculos nemini non occurrens, διὰ τῆ ἀκεπλιλατίου, vice διὰ τῆς ἀκεπλιλατίου.

Ἀκεϊρίτερ. προσπορίζοντα. Ἀκεϊρίτερ. προσπορίζοντας. Legendum crediderim, Ἀκεϊρίτερ. προσπορίζεται. Ἀκεϊρέντερ. προσπορίζονται.

Ἀμβητος. ἀγωγῇ ἢ κατὰ τῶν Φθειρόλων τὰς κρίσεις καὶ τὸ δίκαιον. Cl. Struchtmeyerus tentat, Ἀμβητος, ἤγεν ὁ κατὰ etc. Ego malo duplicem agnoscere Glossographi errorem: vnum, quod Legem Iuliam de ambitu vocat actionem; alterum, quod ad ambitum retulit, quae ad repetundarum potius crimen pertinent. Recte vero Michael Psellus *Synopsf. Leg. v. 486.*

Ἀμβίτες, νόμος πεβλικὸς κινώμενος πρὸς πανίως, Οὐκ ἔστι δὲ κεφαλικὸς, καὶ ἀτιμῇ τελείως.

Κινεῖται δ' εἴ τις τὴν ἀρχὴν χημάσιν ἀγοράσει.

Sic enim iste locus, me iudice, scribendus.

Ἀσπῆδ. ὁπότε. Monstruosa sane glossa. Cl. Struchtmeyeri suspicio, Κεάνδο. ὁπότε, nimium ab a literis. Propius ad veteris scripturae labem erit, Ἀσπῆδ. ἀπέη. Et infra est glossa, Ἀσπῆδ. ἀπέη. Koehl. *Interpr. L. I.* E Αὐτο-

66 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

Ἄυτομάλος ἐστὶν ἔ μόνον ὁ ἐν καιρῷ πολέμῃ πρὸς τὰς ἐχθρὰς ἀπελθὼν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐν καιρῷ τῶν ἀνακωχῶν πρὸς ἔθνος μὴ ἔχον πρὸς ἡμᾶς Φιλίαν ἀπελθὼν, ἦτοι ἀποφυγόν. Omnino castigandum videtur, ὁ ἐν καιρῷ τῶν ἀνακωχῶν, ἢ πρὸς τὰς μὴ ἔχονσας, aut certe, ἢ πρὸς ἔθνος τι μὴ ἔχον, πρὸς ἡμᾶς Φιλίαν ἀπελθὼν, ἦτοι ἀποφυγόν. Emendandum vero aio ipsum etiam Paulum, quem vertit Glossographus, in *L. 19. §. 8. D. de Capt. et de Postlim.* hoc modo: *Transfuga non solum is accipiendus est, qui ad hostes in bello transfugit, sed et qui per induciarum tempus, aut ad eos, cum quibus nulla amicitia est, fide suscepta, id est, dum se in fidem atque clientelam gentis alicuius confert, transfugit.* Nunc ibi mendose est in libris vulgatis omnibus, *qui aut ad hostes, aut in bello transfugit:* nec Haloandrinis credendum codicibus, qui statim, *per induciarum tempus ad eos,* praeferunt, exclusa particula. Atque ita hoc quidem loco erratum crediderim non ab auctore glossae in Pauli verbis Graece reddendis, quae sententia erat doctissimi Gebaueri in *Diss. XVI. ad Taciti German.* quae est *de Iudic. capital. vet. Germ. §. 3. p. 637.* sed corruptelae auctorem fuisse librarium.

Βία ἐστὶ μεγάλη πρᾶγματος ἀπέλευσις, ἢ ἐ δύναται τις ἀπαθεῖσθαι. Verba sunt *L. 2. D. Quod met. caus.* quae sic legenda, vti Basilici exhibent *Tom. I. p. 583. A.* Βία ἐστὶ μεγάλη πρᾶγματος ἐπέλευσις, ἢ ἐ δυνατόν ἀπαθεῖσθαι. Δύναται τις tamen, si quis malit, potest seruari.

Βι βονόρεμ ξαπτόρεμ. ἦγεν ἢ περὶ τῶν κινήτων
 πραγμάτων βιαιώς ἀγωγή. Omnino scribendum, ἢ
 περὶ τῶν κινήτων πραγμάτων βιαιώς ἀρπαγῆς ἀγωγή.
 Et ita habet Mich. Pfellus *Synopfi Leg. v. 112.*

— Βι βονόρεμ ξαπτόρεμ,

Ἦτις βιαιάν ἀρπαγὴν πραγμάτων ἐρμηνεύει.

Βονόρεμ ποσσεσόςρις. ἦγεν ἀγαθῶν διακόταχοι.
 Lege, Βονόρεμ ποσσεσόςρες. ἦγεν ἀγαθῶν διακότοχοι.

Ἡ Δεδότης — καὶ εἴκτα ἦν. ὁμοίως δὲ τῇ βέρ-
 βη ἦν. Restitue Glossographo, quod praebet Brisso-
 nius de *V. S.* in v. *Dos*, καὶ εἴκτα ἦν, ὁμοίως καὶ τῇ
 βέρβεοις ἦν.

Τῇ τῆς Δετίγνε προσηγορίᾳ πᾶσα ὕλη σημαίνε-
 ται, δι' ὧν οἰκοδομεῖν οἶον τε χώρα, καὶ ταύτῃ τῇ ἀγω-
 γῇ, ὅτε ἀλλοτριᾷ ὕλαι βληθῶσιν εἰς οἰκοδομήν. Sum-
 ta sunt haec e Theophilo §. 29. *I. de R. D.* et totus
 locus, meo quidem animo, sic est reformandus: Δε-
 τίγνε. τῇ τῆς τίγνε προσηγορίᾳ πᾶσα ὕλη σημαίνεται,
 δι' ἧς οἰκοδομεῖν οἶον τε. καὶ χώρα ταύτῃ τῇ ἀγωγῇ,
 etc.

Δικάπιον. δικέφαλον. Cl. Struchtmeyerus legi
 iubet, Δικρατές. δικέφαλον. Ego minori malim mu-
 tatione, Δικάπιτες. δικέφαλοι. Glossae Latinae: Bi-
 capites. δικέφαλοι.

Ἡ ἐξέμπλος. In hac glossa versu secundo non-
 dum correctum est ἀγορᾶς in ἀγορασιᾶς, nec versu
 14. ἀλλ' ἢ καθῆς in ἀλλὰ καθῆς.

Ἐξερεδατζίονος. ἀκληρος ἔσω. Locus insigniter
 deprauatus. Ἐξερεδάτος ἔσω, vel ἔτζο, legi volebat

E 2

erudi-

eruditissimus Röuerus. Ego restituendum opinor, Ἐξ-
 ερεδατζίονος. ἀποκηρύξεως. Sic in *Nou. I. Cap. ι.*
 §. 4. vice eius, quod Scringerus praefert, *exhereda-*
tionos, scribitque Haloander, vt solet, Graecis literis
 ἐξαιρεδατζίονος, *Basilica Tom. V. p. 466. B.* habent
 ἀποκηρύξεως.

Ἐξερκίτωρ λέγεται κυρίως τῆς νηὸς ὁ ναυκληρός,
 ἤγειν ὁ πιζικός, πρὸς ὃν ὁ καθημερινὸς πόρος τῆς νηὸς
 ἀνατρέχει, καὶ πᾶσαν ἐπιμέλειαν τῶ πλοῖς ἐπιτρα-
 πείσ. Clariss. Adr. van Dorp in *Observat. ad loca*
quaedam Iuris et alia Cap. 3. Thes. Dissertation. Bel-
gicar. Vol. I. Tom. III. p. 40. legendum censebat, ὁ
 κύριος τῆς νηὸς. Cui non consentio. Mihi videtur non
 nisi commate interposito opus, vt sensus sit integer:
 Ἐξερκίτωρ λέγεται κυρίως τῆς νηὸς, ὁ ναυκληρός. Di-
 citur enim et cauponae, et stabuli exercitor, vt docet
L. 5. §. ult. D. de O. et A. Mox quoque πιζικός, quod
 Schultingio mendi erat suspectum, bene habet. Πιζικός
 enim ille est, cuius fidei rei alicuius cura committitur;
 et sic appellari imprimis is solet, cui naus cura est
 demandata. Basilicorum Scholiasles *Tom. VI. p. 645.*
 C. Πιζικός ἐστιν, inquit, ὁ πᾶσαν ἐπιμέλειαν τῶ πλοῖς
 ἐπιτραπέϊσ. Plura de voce vide sis apud Ducangium
Glossar. utroque.

Ἐξτραορδινέμ. ἔξω τῶν πεπραγμένων, ἢ τὴν παρὰ
 τῶ δικαστῶ τυπωθεῖσαν τιμαρίαν. Vitium, in oculos
 nemini non incurrens nondum correctum miror. Si-
 ne dubio legendum, ἔξω τῶν τεταγμένων. Intelli-
 guntur crimina extraordinaria. De quibus et haec
 glossa paulo inferius loquitur: Ἐξτραορδίνως. ἔξω τῶν
 τεταγμένων, ἢ τῶν νόμων. Itemque alia, quae no-
 stram

stram non longe antecedit: Ἐξερρορδινὲμ κόλασις ἢ ὑπὸ τῆ δικαστῆ τυπωθησομένη. Et Iustinianus *Const.* Δέδωκεν §. 8. in septima Digestorum parte recensuisse ait delicta, ὅσα τε ἐχὶ τεταγμένα προσωνομάζουσι, ἀλλὰ τὴν τῶν ἐξερρορδιναρίων αὐτοῖς ἐπιτιθέασιν ἐπανουμίαν. Atque hinc redintegrandam nobis etiam alia est glossa, in qua emendanda et explicanda mirum in modum se torserant Viri eruditi: Ἐκςράνωσ δωρεμένω. τὸ ἐξω Ῥωμαίων. Ego Glossographum suspicor scripsisse, Ἐκςραρορδίνωσ τιμαρῆμενον. τὸ ἐξω νόμων.

Ἐξπρόνοις μίτζει τῆ ἰσλίπλερις. ἤγεν ἐκ τῆσ συνθήκησ ὀφείλω τῶν οἰκείων γραμμάτων. Non repetam, ne longum faciam, doctorum hominum, qui operam hic plurimi posuerunt, coniecturas. Mihi dubitandum non videtur, quin locus misere a Graecis librariis depravatus hoc modo legendus sit: Ἐξ προμίσσις μίχι τῆσ λίττερις; ἤγεν ἐκ τῆσ συνθήκησ ὀφείλω τῶν οἰκείων γραμμάτων. Sunt autem Latina ista creditoris verba in literarum obligatione follennia, Graeca debitoris. Quod docebunt quemque, ut opinor, qui animum attendat, haec Theophili *pr. I. de Lit. obl.* vbi hoc ipsum literarum obligationis exhibet exemplum, verba: Ἦν δὲ ταῦτα τὰ ῥήματα, αἶτω καὶ ἐλέγετο, καὶ ἐγράφετο· τῆσ ἐκατόν χερουῆσ, ἐσ ἐμοὶ ἐξ αἰτίας μισθώσεωσ χρεωῆσ, σὺ ἐκ συνθήκησ, καὶ ὁμολογίασ δώσεισ τῶν οἰκείων γραμμάτων; (hoc est, quod extulit Latine Glossographus, *Ex promissis mihi tuis litteris?*) Εἶτα ἐνεγράφετο ὡσ ἀπὸ τῆ ἐνόχεσ ἤδη γενομένη ἐκ τῆσ μισθώσεωσ ταῦτα τὰ ῥήματα· ἐκ τῆσ συνθήκησ ὀφείλω τῶν οἰκείων γραμμάτων. Pro Graecis autem

istis, τὸς ἑκατὸν χρυσῆς, ἔς ἐμοὶ ἐξ αἰτίας μισθώσεως
 χρεωσῆς, σὺ ἐκ συνθήκης καὶ ὁμολογίας δώσεις τῶν
 οἰκέων γραμματέων; Fabrotus quidem et Pithoeanus
 Codex Latinam habent formulam, *Centum aureos,*
quos mihi ex causa locationis debes, expensos tibi tuli?
 Et post paulo pro ἐκ τῆς συνθήκης ὀφείλω τῶν οἰκέων
 γραμματέων, similiter, *Expensos mihi tulisti.* Verum
 si probes, quam supra proposuimus, leuissimam glof-
 fæ nostræ mutationem, tuebitur et ipsa veterem apud
 Theophilum scripturam. Quod miror non animad-
 vertisse Cl. Struchtmeyerum, qui ex ipso illo Theo-
 philo loco, probata Fabroti lectione, resingit, Ἐξπέν-
 σος μίΗι τελίσι. Ego vero et Latinam istam formu-
 lam Theophilum suspicor dictasse discipulis, eamque
 deinceps alium Graece vertisse, et ex male redditis li-
 teris hisce singularibus, *EX P. M. TV. LI.* enatam
 esse Fabroti ac Pithoeani Codicis scripturam.

Οἱ Ἐυνῆχοι τρισπῶς λέγονται. οἱ μὲν καλεῖνται
 σπάδονες, οἵτινες διὰ πάθος ἢ ψύξιν ἐνόχλησαν τοῖς
 γονίμοις μορίοις παιδοποιεῖν κωλύοντα. οἱ δὲ Θλιβία,
 οἵτινες ὑπὸ τῆς τροφῆς, ἢ τῆς μητρὸς τυχόν, ἐκθλιψιν
 τοῖς διδύμοις ὑπέστησαν. οἱ δὲ κατράτοι, οἷς γέγονεν
 ἔκτομή τῶν γεννητικῶν μορίων. Ut editum habemus a
 Labbeo et Schultingio, ita scriptum etiam fuit in Glof-
 fario, quod erat Brissonio ad manus *Libro de Verb.*
Signif. in voc. *Eunuchus.* Sed vera procul dubio
 lectio est, διὰ τι πάθος ἢ ψύξιν ἐνοχλήσασαν τοῖς γο-
 νίμοις μορίοις, et μοκ, ἐκθλιψιν τῶν διδύμων ὑπέστη-
 σαν. Atque hoc modo legitur apud Theophilum §.
 9. I. de *Adopt.* et in Basilicis Tom. IV. p. 702. A.
 item-

itemque apud Harmenopulum *Προχέρις Lib. II. Tit. 8. §. 2.*

Ἐφεσις λέγεται ἢ ἔγκλητος. Scribendum omnino, ἢ ἔγκλητος: quod et correxerat iam, uti nuper demum vidi, Celeb. Ruhnkenius *ad Graecor. Commentar. in Tit. D. et C. de Postul. Thesaur. Iur. Meermann. Tom. III. p. 23.* Ac saepius istas voces, ut videri potest ex Reitzii *Glossario Theophilino*, confundere librarii. Harpocration: Ἐφεσις. ἢ ἐξ ἑτέρας δικαστηρίαις εἰς ἕτερον μεταγωγῆ. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἔγκλητος καλεῖται. Apud Hesychium etiam hodie editur, Ἐφεσις. ἔκκλησις. Sed Lexicographus, credo, reliquerat, Ἐφεσις. ἔγκλητος.

CAPVT VII.

*Reliquae ad Glossarium Nomicum castigatio-
nes. Nonius correctus, et animaduersio
ad Suidam.*

Exorsam nobis in Glossario Nomico telam hoc capite
detexemus.

Ἡ κόντρα ἐν κοπατεῖνος. τῆς διατυπώσεως. Cl.
Struchtmeyerus reformandum censet, Κόντρα κομιστε-
τίονα. κατὰ τῆς διατυπώσεως. Nobis veri videtur
similior Schultingii coniectura, Ἡ κόντρα γεγκοπα-
τίωνος, vt intelligatur bonorum possessio contra nun-
cupationem. At interpretatio adiecta manca procul
dubio est et corrupta. Nec dubito, quin scripserit
Glossographus, τῆς διαθήκης ἐναντιώσεως.

Ἴν ρὲμ βεκτιγάλια — καὶ σεπερφιτζιάριος μὲν
ἔστιν ὁ ἔχων οἴκημα ἐν ἀλλοτρίῳ ἐδάφει, καὶ ὅπερ δίδω-
σιν ἐμφύτευμα, λέγεται σεπερφιτζιον* σεπερφιτζιον
γὰρ τὸ ὑπερῶν. Sumta videtur haec glossa ex L. 74.
D. de R. V. vbi Paulus superficiarium eum esse scribit,
qui in alieno solo superficiem ita habeat, vt certam
pensionem praestet. Legit autem Cl. Struchtmeyerus
deleta voce, aliisque duabus adscriptis, καὶ ὅπερ δίδω-
σιν ὑπὲρ αὐτῶ, ἐμφύτευμα λέγεται σεπερφιτζιον
γὰρ τὸ ὑπερῶν. Quod non probo: nam eadem ver-
ba infra repetuntur in Σεπερφικιάριος. Posset quidem
minimo motu etiam legi, ἐμφύτευμα λέγεται σεπερ-
φιτζις.

Φιτζιε. Sed neque hoc opus, et possunt vocabulo adiectiuo accepto iungi ἐμφύτευμα σεπερΦίτζιον.

Ἰεδικάτη σῆλβι. ἤγεν ἡ ἀποκαταδικῆς ἱκανοδοσία. Distinguit Cl. Struchtmejerus, ἡ ἀπὸ καταδικῆς ἱκανοδοσία. Non male. Ego autem puto Glossographum scripsisse, vt in Basilicis *Tom. I. p. 565. B.* cautio iudicatum solui exponitur: Ἰεδικάτεμ σῆλβι. ἤγεν ἡ περὶ τῆς ἀποπληρώσεως τῆς καταδικῆς ἱκανοδοσία.

Κορβόπιη. διαΦθορὰ τῆ τῶν Σαβίνων Φωνῆ. Lego, Κορβόπιη. (aut, si mauis, Κορβόπιων) διαΦθορὰ τῆ τῶν Λατίνων Φωνῆ.

Κομβίκιον. ἡ εἰς τὸ Φανερόν ὕβρις, καὶ ἡ βεβλή, ἥτοι ἐκ τῶν πολλῶν συναγωγή. Meursius *Glossar. Gr. B.* in Κομβίτιον interserit, καὶ Κόμβεντον. ἡ βεβλή. Quod probabile, inquit Schultingius. Ego nihil movendum, et glossam ductam opinor ex *L. 15. §. 4. D. de Iniur.* ubi Ulpianus: Conuicium dicitur vel a conuicitatione, vel a conuentu, hoc est, a collatione uocum. Cum enim in unum complures voces conferuntur, conuicium appellatur, quasi conuocium. Quorum loco Basilica sic habent *Tom. VII. p. 465. D.* Ἐστὶ δὲ ὄχλαγωγίον πολλῶν τιῶν σύνοδος, ὅτε πολλῶν τιῶν Φωνῶν παρὰ τὰς ἀγαθὰς τῆς πόλεως τρόπος εἰς ταυτὸν συτρέχουσιν, εἰς Φθόνον καὶ εἰς ἀτιμίαν τινός. Ex qua uersione patet, temere etiam hic V. C. Herm. Canegeterum *Obseruat. Iur. Rom. Lib. III. Cap. 9.* dictionem, conuentu, mutare in conuentu. Itaque eo uerbo pro multitudine diuersarum uocum conueniente usus est Phaedrus *Lib. I. Fab. 6. v. 5 et seq.*

74 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

*Clamorem ranae sustulere ad sidera:
Conuicio permotus quaerit Iuppiter
Causam querulae.*

Columella quoque *Lib. X. v. 6. et seqq.*

*Principio sedem numerofo praebat horto
Pinguis ager, putres glebas, resolutaque terga
Qui gerit, et fossus graciles imitatur arenas:
Atque habilis natura soli, quae gramine laeto
Parturit, et rutilus ebuli creat uuida baccas.
Nam neque siccā placet, nec quae stagnata palude
Perpetitur querulae semper conuicia ranae.*

Et Cicero *Lib. V. in Verrem Cap. 11. Erant autem conuiuia non illo silentio praetorum populi Romani atque imperatorum, neque eo pudore, qui in magistratum conuiuuiis versari solet, sed cum maximo clamore atque conuicio. Et pro Sext. Cap. 55. Is, qui antea cantorum conciones celebrare suas solebat, cantorum ipsorum uocibus eiiciebatur. Apud Nonium autem in Conuicium quod uulgo legitur corrupte, Conuicium dictum est quasi e uitiis locum, qui secundum ignobilitatem loci maledictis et dictis turpibus cauilletur, corrigitque idem doctissimus Cannegieterus, dictum est quasi e uicis iocum, cum quis etc. ego sic emendandum censeo: Conuicium dictum est quasi e uicis locutum, (quod passim accipio) cum quis secundum ignobilitatem loci maledictis et dictis turpibus cauilletur. Adducere enim certe Nonius idem uocabuli etymon uoluit, quod Verrius Flaccus, Conuicium, inquit, a uicis, in quibus prius habitatum est, uidetur dictum, uel immutata litera quasi conuocium.*

Ααββγ.

λαβεῖν. In hac glossa quo loco dicitur, ε' δουεῖ τις λαβεῖν, ὅπερ μέλει ἀποκαθιστῆν, scribo litera adiecta, ὅπερ μέλει ἀποκαθιστῆν, quod redditurus est.

Λίτεμ σέαμ. κατ' αὐτῆ δίκην ἤγερε. Repono, Λίτεμ σέαμ ἐποίησε. καθ' ἑαυτῆ δίκην ἤγερε. Quae verba Theophili *pr. I. de Oblig. quae quasi ex del. nascuntur.*

Λίτερεις. ἢ ἐν γράμμασι. Λίτερεις ἐστὶ τὸ παλαιὸν χρέος εἰς καινὸν μετασχηματιζόμενον δάνειον, ξήματι καὶ γράμματι τυπικῶς. *Vel τυπικῶ,* inquit Schultingius, quod praecessit. Cl. Struchtmeyerum contra si audias, reponendum ex Theophilo *pr. I. de Lit. oblig. ξήμασι καὶ γράμμασι τυπικῶς.* Imo restituendum est omnino, ξήματι καὶ γράμματι τυπικῶ, i. e. *verbis et literis solennibus.* Atque hoc vix dubites nostram ob glossam, quin reliquerit etiam Theophilus, apud quem legebatur ita ante Fabrotum.

Λίτρα. τὰ γράμματα τῆς συμφωνίας. ἐξ ὧν καὶ ἡ λίτρα ὄμαι τῶ σαθμῆ. Addita voce legit Cl. Struchtmeyerus, ὠντὶ τῶ σαθμῆ. Ego malim reiecto, quod superfluit, ἐξ ὧν καὶ ἡ λίτρα ἐπὶ τῶ σαθμῆ.

Μανδάτης ἀγωγή. ὅταν ἐγγυητῆς ἀποδῶ τὰ τῶ πρωτοτόπε κινήσας ἀγωγήν κατὰ τὰτ ἐπὶ ἀναλήψης, ὧν ἀπέφλησεν ὑπὲρ αὐτῆ. Idem hic tradere Glossographum, quod Theophilus §. 6. *I. de Fideiussor.* bene vidit Cl. Struchtmeyerus. At in emendando quam longissime aberravit a vulgata scriptura Vir doctissimus. Repono minima mutatione: Μανδάτης ἀγωγή. ὅταν ἐγγυητῆς ἀποδῶ τὸ (sic habet Codex Brillonii) τῶ πρωτοτό-

76 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

τοτύπε, κινήσει ἀγωγὴν κατὰ τῆτε ἐπὶ ἀναλήψει, ὧν ἐπώφλησεν ὑπὲρ αὐτῆ. Quorum verborum haec est sententia: *Mandati actio. Quando fideiussor solverit debitum rei principalis, mouebit actionem aduersus hunc, ut recipiat, quorum debitum pro eo suscepit.*

Μαγιστροὶ λέγονται — οἱ διδάσκαλοι οἰασθήποτε τιμῆς. Imo τέχνης. *Magistri vocantur doctores cuiuslibet artis.* Atque ita malim, quam cum G. Koenio ex Basilicis *Tom. I. p. 48. C. ἐπισήμης.*

Μεμνημένα ἐστὶ τὸ προσαγγελικένα, τὸ ἐλέγξαι, τὸ κατηγορεῖσαι, τὸ συλλέξαι. *Sine dubio scribendum est προσαγγελικένα, et συνελέγξαι.*

Μόρτις καύσα καπίον. Θανάτε αἰτία λήψις, ὅτε σατελίβερ ἢ λεγατάριος δίδωσιν ἐπὶ κλήρῳ αἰρέσεως τῷ κληρονόμῳ ἢ ἄλλῳ τινί, καὶ ὅτι λαμβάνει τι ἐπὶ τῷ παραιτήσασθαι κληρον ἢ λεγάτεμ ἢ ἀδιτεῦσαι. Sumta sunt haec non, vt Röverus ait, ex *L. 8. pr. D. de Mort. caus. don.* sed ex *L. 31. §. 2. D. eod.* cuius extat interpretatio Βασιλικῶν *Tom. VI. p. 239. D.* atque hunc in modum, meo quidem arbitrato, reformanda: Μόρτις καύσα καπίον. Θανάτε αἰτία λήψις, ὅτε σατελίβερ ἢ λεγατάριος δίδωσιν ἐπὶ πληρώσει αἰρέσεως τῷ κληρονόμῳ, ἢ ἄλλῳ τινί, ἢ ὅτε λαμβάνει τις ἐπὶ τῷ παραιτήσασθαι κληρον ἢ λεγάτεμ, ἢ ἀδιτεῦσαι.

Νόξα. ἢ διὰ σώματος βλαβή, οἷον κλοπή, ἀρπαγή, ζημία, ὕβρις. λέγεται αἰ... αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ βλάψαν. *Schultingius ex §. 1. I. de Noxal. act. corrigendum coniicit, λέγεται καὶ αὐτὸ, vel etiam omisso καὶ, aut supplendum denique, λέγεται καὶ νόξα αὐτὸ*

αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ βλάψαν. Imo ex hoc ipso Institutionum loco, quo inter *noxam* et *noxiam* hanc differentiam statuit Tribonianus, ut *noxam* sit corpus, quod nocuit, *noxia* ipsum maleficcium, qua de quaestione adi sis Dukerum *de Latinit. Vet. Ictor. p. s. seqq.* videtur reponendum: *Νοξία*. ἢ διὰ σώματος βλαβῆ, ὅσον κλοπή, ἀρπαγή, ζημία, ἴβρις. *Νόξα* δὲ λέγεται αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ βλάψαν. Perperam quoque post non longe *Νοξαλία* ter scribitur vice *Νοξία*. Et in definitione actionis noxalis, ante vocabulum *ἐκδῶναι*, peritisse videtur *εἰς νόξαν*.

Νοτάριος..... *Νότα τὰ γράμματα.*

Νοτάριος. ὁ τῶν γραμμάτων. *Νότα* γὰρ τὰ γράμματα. Priorem glossam supplet ex Suida et Etymologo Röuerus. Ego malim ex posteriore, *Νοτάριος*. ὁ τῶν γραμμάτων. In quo subaudiri debet *γραφεύς*. Vide eruditissimum Io. Albertum in *Miscellan. Critic. p. 295.* et Gratianum de S. Bauone, i. e. eundem Albertum, *Miscell. Obseru. Vol. I. Tom. III. p. 421.* Denique ne supersit vitium, scribendum quoque, *Νότα* γὰρ τὰ γράμματα.

Ὅπορτέβιτ. *χηή*. σημαίνει δὲ καὶ τὸν ἐνεσῶτα, καὶ τὸν μέλλοντα χρόνον. Non probo, quod reponit Cl. Struchtmeyerus *χηησει*. Mox autem pro illis, Ὅπορτέβιτον. δηλοῖ καὶ τὸν μέλλοντα χρόνον, Glossographus, credo, scripserat: *Τὸ ὀπορτέβιτ ῥήμα δηλοῖ καὶ τὸν ἐνεσῶτα, καὶ τὸν μέλλοντα χρόνον.* Ea enim hunc in modum Graece reddita sunt verba *L. s. D. de V. S. a Basilici conditoribus Tom. I. p. 40. D.*

Ποσειδάδο. συνηγόρας, αἰτεμένους. Lege, Ποσειδάδο. (i. e. de postulando) συνηγόρων, αἰτεμένων.

Πῆρον κλέω. τετέστιν καθαρών. Eruditissimus Röverus voci corruptae substituendum ait aut καλέω, aut κενών, in posterius tamen ipse procliuior. Contra Gisb. Koenius *d. Diss. C. 2. p. 14.* rescribi volebat, Πῆρον λόκον. Equidem, tametsi paulo maior est mutatio, pro κλέον omnino malim καινόν. Erant enim, ut bene docuerunt Kirchmannus *de Funer. Lib. III. Cap. 27.* et Vryhofius *Observ. Jur. Civ. Cap. 10.* diuersi a cenotaphiis, hoc est, monumentis eo animo extractis, ut semper manerent sepulturae expertia, καινὸι siue καθαροὶ τάφοι, monumenta pura, ut loquitur Ulpianus *L. 6. §. 1. D. de Relig.* in quae nondum illatus erat mortuus. Ceterum hoc obiter addendum, male referri huc a Vryhofio, itemque ab Herm. Cannegietero *V. C. Observat. Jur. Rom. Lib. III. Cap. 5.* Suidae verba, Κενοτάφια. τινὰ ἦσαν ἐλισσόμενα ὡς τύπος νεκρῶ, μὴ ἔχοντα νεκρῶν: haec enim pertinent ad *1 Sam. XIX. 13. 16.*

Πριβάτα. τὰ τῇ βασιλείᾳ ἰδίως διαφέροντα. λαργιτικῶνες δὲ εἰσι δύο, τὰ σάνκρα, καὶ τὰ πριβάτα. δύο γάρ εἰσι βασιλικοὶ θησαυροὶ, οἱ ἰδιάζοντες τῆς βασιλείας, ὧν τῶν λαργιτικῶνων, καὶ ὁ δημόσιος ὁ τῆ φύσεως. Nihil discrepat codicis Briffonii in *Libro de V. S. voc. Largitio* scriptura: neutiquam tamen dubites, quin hunc in modum glossa debeat reformari: Πριβάτα. τὰ τῇ βασιλείᾳ ἰδιαζόντως διαφέροντα. λαργιτικῶνες δὲ εἰσι δύο, τὰ σάνκρα, καὶ τὰ πριβάτα. δύο γάρ εἰσι βασιλικοὶ θησαυροὶ, ὁ ἰδιάζων αὐτῆς τῆς βασι-

Βασιλείας, εἰον τῶν λαοργιόνων, καὶ ὁ δὲ μόσις δ
 τῆ Φίσκε. Ita enim *Nouellae CXXIII. Cap. 43.*
 verbis, ὑπὸ τῆ κόμητος τῶν πριβότων, in margine
 adscriptam reperimus hanc glossam in vetustissima
 e seculo forte decimo membrana, quae ante an-
 nos propemodum viginti, quo tempore ista sub
 incudem reuocamus, penes me erat Ger. Meermannii,
 magni, dum vixit, literarum Patroni, et mei quoque
 studiosissimi beneficio, cum duobus aliis recentioribus
 libris, quibus inerant *Nouellae* aliquot *Iustiniani*,
 omnesque *Leonis Sophi*, et quaedam aliorum *Augu-*
storum, vt nempé nouae meae harum *Constitutionum*
editioni, cuius tum nomen feceram, inferirent:
 quod nomen cur dissoluere non potuerim, dixi *Bi-*
blioth. Germ. Commun. Append. III. Vol. III. p.
1890. seqq.

Πριμηπηάλια. ἀρχικά. Emendat summus Scali-
 ger, Πριγγιπάλια: idque minus placet Rönero, quam
 quod margini exempli sui alleuerat *Is. Vossius*, Πρίμμα.
 παλαιά, ἀρχικά. Eo legendum suspicor, Πριγγι-
 πάλια (i. e. *principalis*, honor scilicet) ἀρχική. Sic
 superius paulo est glossa, πριγγιπάλια. ἐξεσιασική.

Φένδος ἐστὶ πᾶν εἶνι δήποτε ὑπὸ τῆ ἐδάφες κρατῆ-
 ραι, καὶ τὸ οἶκημα, καὶ ὁ ἀγρός. αἱ δὲ οἰκοδομιαὶ ἐν
 μὲν τῇ πόλει οἰκείαι λέγονται, ἐν δὲ τοῖς χωρίοις βίλαι.
 Lege, πᾶν ἐπιδήποτε. Fundus est omne, quicquid so-
 lo tenetur. Quae verba sunt ex *L. 15. D. de V. S.*
 et sic conuersa leguntur Βασιλικῶν *Tom. I. p. 54. C.*
 Mox et pro οἰκείαι repono οἶκται. Urbana aedificia,
 inquit

inquit Florentinus *L. 21. D. eod. aedes: rustica, villae dicuntur.*

Atque haec sufficiunt in Glossas illas Nomicas. Plura adiciere, si omnia voluissē explicare atque excutere, haud foret difficile: sed non libuit diutius immorari scriptioni non nimis iucundae.

C A P V T V I I I .

*Transpositio verborum in L. 22. D. de Fideiuss.
tentata.*

Experiamur nunc, si forte et Codicis Iustiniani loco, ad quem frequens fuit Criticorum senatus, nostra nonnihil prodesse possit opera. In *L. 22. C. de Fideiuss.* ita rescribunt Diocletianus et Maximianus AA. Hermiano: *Si ultra hoc, quod accepit ea, pro qua te mandatario nomine intercessisse commemoras, daturum te scripsisti: praeses prouinciae ex hoc, quod ultra mandatum tuum numeratum est, a te nihil exigi patietur.* Nihil attinet commemorare varias Glossatorum aliorumque Iuris Interpretum hac de lege sententias, et perdere chartas. Legi illae possunt apud Iac. Voordam *Electior. Cap. 8.* quem eruditissimum Ictum in reiiciendis aliorum falsis opinionibus, quam in perspicendo vero, feliciorē fuisse deprehendas. Ego vero quid nouissime visum fuerit de Rescripti huius sententia praestantissimis Ictis, Io. Cannegjetero et Ios. Lud. Ern. Püttmanno, paucis modo, quo Lector eruditus

ditus ipse iudicet, dicam. Celeb. Cannegieterus *ad Collat. Leg. Mos. et Rom. Tit. 3. p. 197.* verba Imperatorum hunc in modum emendat et explicat: Etsi *ultra*, id est sponte tua, sine alicuius requisitione, (ita enim sibi potius scribendum videri ait, quam *ultra*) scripsisti daturum te, *quod* (aut *quot*) alter accepit: tamen non exigetur a te id, quod numeratum est post illud tempus, quo literis redditurum te significasti; quia hoc *ultra* mandatum est, cum tantummodo daturum te scripsisti id, quod accepit alter, non quod accepturus est. Ita censet doctissimus ille Ictus: at parum probabiliter, ut mihi quidem videtur. Ill. Püttmannus autem *Probabil. Iur. Ciu. Lib. I. Cap. 2.* speciem facti suspicatur hanc fuisse: Hermianum mandasse Titio, ut Seiae crederet decem, simul tamen duodecim se promississe redditurum; Titium autem numerasse Seiae undecim, et mox repetisse ea undecim ab Hermiano, tamquam ad duodecim ex promisso, ut sibi persuadebat, obligato. Referibunt igitur ex politissimi Viri sententia Hermiano Imperatores: *Si ultra hoc, quod accepit ea, pro qua te mandatorio nomine (in decem scilicet) intercessisse commemoras, daturum te scripsisti: (promiserat nempe duodecim) praeses provinciae ex hoc, quod ultra mandatum tuum numeratum est, (undecimo scilicet) a te nihil exigi patietur.* Equidem ingeniose haec cogitata nullus diffiteor: et ratio, quam adiungit Vir Ill. cur non teneatur Hermianus nisi in decem, quod nempe inutilis sit, quatenus debitum excedit, debitoris promissio, omnino valet ex *L. 11. D. de Reb. cred. L. 17. D. de Pact. L. 11. §. 1. D. de Const. pecun.* At praeceperat eam coniecturam, *Kochl. Interpr. L. I.* F quod

quod latuit Virum egregium, Brunnemannus in *Comment.* ad d. L. 22. cuius nec Voorda in *Electis* meminit. Mandavi tibi, scribit Brunnemannus, ut crederes mea fide Titio 100 flor. et promisi me redditurum 150 florenos. Quæritur, an tenear. Videtur quod sic, ex pacto et promissione spontanea: sed negatur hic, et vititur Imperator hic eleganti ratione in fine, quæ talis est: Si hoc casu plus quam 100 numerasses, non tamen obligarer ob L. 5. D. Mandat. Ergo si ex reali numeratione 150 floren. non obligor, multo minus obligor, si tantum 100 numerasses, et velis 150 petere; neque prodest tibi pactum: nam receptum, in maiorem quantitatem, quam debitor debet, fideiussorem obligari non posse, L. 8. §. 7. D. h. t. Stru. Synt. Iur. Ciu. Exerc. 47. th. 40. adeoque hoc pactum contra bonos mores est. Sed in corrente tamen summa me obligari verius et æquius est, per hanc legem et L. 33. D. Mandat. L. 11. §. 1. D. de Constit. pecun. Hactenus Brunnemannus. Ego vero opinionem hanc multo credibiliorem aliorum Iuris Interpretum sententiis minime diffiteor: fraudi tamen non futurum mihi arbitror, si, quid in mentem venerit attentius Augustorum Rescriptum legenti, paucis itidem aperiam. Traiectione quarumdam vocum, sæpius et alibi in Iure cum fructu instituta, succurrendum crediderim et nostro loco. Certe si scripseris, quomodo Imperatores scripseris suspicor; Si ultra hoc, quod daturum (i. e. redditurum) te scripseris, accepit ea, pro quia te mandatorio nomine intercessisse commemoras: præses provinciae ex hoc, quod ultra mandatum tuum numeratum est, nihil a te exigi patietur: nihil erit, quod in
poste-

posterum in hoc Rescripto quemquam offendat. Atque haec ita scripta melius quoque convenient cum iis, quae sua fecerunt ex hac lege Graeci, quamuis et ipsi Imperatorum mentem minus assecuti, praua iam, vt videtur, lectione delusi, *Tom. IV. Βασιλικῶν p. 114. A. Ἐὼν παρ' ὃ ἔλαβεν ὁ πρωτότυπος, ἔτε ἐν παρ' ὃ ἐνετείλω ἀπειτῇ, δίνασαι βοηθεῖσθαι εἰς τὸ μὴ ἀπειτῆσαι τὸ περιττόν.* Qui locus verti ad verbum sic debuit: *Si ultra hoc, quod accepit reus principalis, vel ultra quam mandaueris numerari, a te petatur: succurri tibi poterit, ne a te, quod excēdit, petatur.*

C A P V T IX.

L. 3. C. de Summa Trinit. L. 26. C. de SS. Eccl. L. 29. L. 41. C. de Episc. et Cler. *ope scripti codicis saepius emendantur.*

Multa deprauata sunt in Graecis Iustiniani Codicis Constitutionibus, plura male intellecta ab Con-
tuo, qui eas in Latinum sermonem conuertit. Illum nunc nihil admodum morabor: lubet quatuor hic tantum Constitutiones integriores reddere e Codice vno Meermanniano manu exarato, recentiore illo quidem, et saeculo demum XVI. in charta scripto, sed bonae tamen notae, qui Collegii olim fuit S. I. Claromontani Parisiensis, et Constitutiones variorum Imperatorum, maxime ecclesiasticas, aliaque complectitur. Transcribemus igitur nunc omnes e vetere illo libro varias lectiones, reliquarum etiam Constitutionum daturi

forte alio loco *). Collationem autem instituimus cum MSto Meermanniano editionis Ludou. Charondae, a qua non discessit in Amstelodamensi Sim. van Leeuwen.

Διάταξις (leg. Διατάξεις) νόμων πολιτικῶν ἐκ τῶν νεαρῶν Ἰεσινιανῶ βασιλείῳ συνηγορεῖται καὶ ἐπικυρῆσαι τῆς τῶν ἁγίων πατέρων ἐκκλησιαστικῆς κανόνας, inscribitur pars illa libri Meermanniani, quae Graecae aliquot Codicis Constitutiones exhibet. Prima est *L. 3. C. de Summa Trin.* quae Constitutio Theodosii et Valentiniani. PRO Βασιλευσινιανῶς scribit Codex Meerm. pariter ac Theodorus Balsamo, qui *Colleditioni Constitutionum Ecclesiast. Lib. I. Tit. 1. Tom. II. Biblioth. Iur. Canon. Instelli p. 1233.* hanc Constitutionem inseruit, Οὐ βασιλευσινιανῶς.

§. 1. Συνέγραψεν] Meerm. συνέγραψαν, quod tamen inter versus est correctum. Modo ὑπὸ τῆς ἐαυτῆς μανίας in ὑπὸ τῆς αὐτομανίας mutauit Balsamo.

§. 2. Ἦτοι ἀθεμίτω] Meerm. et Balsamo ac Basilicorum compilatores, qui quaedam ex hac lege sua fecere *Tom. I. p. 4. A. ἢ τῆ ἀθεμίτω.* Quod omnino est recipiendum.

§. 3. Ἀμφιβόλως] Non probo Meerm. ἀμφιβόλως.

Κυρίλλε

*) Promissum hoc primae editionis exoluetur, si vitae vsuram dederit longiorem Deus, neque literatorum deseramur studio, Interpretationum nostrarum volumine tertio, aut quarto.

Κυρίως τῆ εὐλαβῆς μνήμης] Balsamo εὐσεβῆς legit, vice εὐλαβῆς: sed retineo eodem sensu εὐλαβῆς, pro quo stat etiam Codex Meermannii.

Ἐπιπρασθα] Ἐπιπρεῶσθαι male scriptum erat in Codice Meerm. Sed istiusmodi minutias omittemus, ne lectori simus taedio.

Ὡστε μήτε εἰς ἀνάγνωσίν τινος ἐλθεῖν· τῶν δὲ τοιαῦτα] Meliorem praebent scripturam Balsamo et Meerm. ὥστε μηδὲ εἰς ἀνάγνωσίν τινος ἐλθεῖν· τῶν τῶ τοιαῦτα etc. et mox τῆ δὲ λοιπῆ, vt et Basilica habent, inserto δὲ.

Dat. XIII. Kal. Mart. Integriorem serauit subscriptionem Meerm. D. XIV. K. MART. (scriptum erat $\overline{\text{M}}\overline{\text{A}}\overline{\text{R}}\overline{\text{T}}$) CP. ZENONE ET POSTVMIANO COSS.

L. 26. C. de SS. Eccles. quae nunc sequitur, inscribitur in Meerm. Ἰερωμανῆ τῆ εὐσεβεστάτε βασιλέως περὶ τελευτώνων καὶ καταλιμπανόνων κληρονομον ἐκκλησιῶν εἰανθήποτε. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ἰβλιανῶ ἐπάρχῳ πραιταρίων.

Αὐτῆ τῆ κρατῆνος, ἢ καὶ ληγᾶτον ἢ Φιδεϊκομμισσον καταληφθεῖν] Meerm. εἰ καὶ ληγᾶτον, et spatium dimidii versus vacuo omisso, ἢ Fideicommisson: prius bene, mendose posterius. Scribendum vero, τῆ αὐτῆ κρατῆνος, εἰ καὶ ληγᾶτον ἢ Φιδεϊκομμισσον καταληφθεῖν: quod et vidit iam Leunclavius Notatorum Lib. I. Cap. II. Modo quoque vitiose erat in vetere nostro scriptum πολλὴν δελίαν, pro πολλὴν ἀδηλίαν.

Εἰς πλωχῶν ἀποτροφήν] Quod praefert Meerm. et Balsamo *Lib. I. Tit. 2. §. 26. p. 1249.* vbi excerpta quaedam ex hac lege habentur, εἰς πλωχῶν ἀποτροφήν, id omnino probandum. Graecis recentioribus ἀνατροφή dicitur ἀποτροφή. Sic apud Theophilum §. 40. *I. de R. D. πολλὰ δαπανῶν περὶ τὴν τῶν στρατιῶτων ἀποτροφήν.* Et eodem sensu occurrere in Basilicis vocem *Tom. VII. p. 388. A.* monuit in *Glossario suo Theophilino* Reitzius. Car. du Cange *Glossarium M. et I. Gr.* augeri poterit hac voce.

§. 1. Περὶ λόγους καὶ νόμους] Transponit Meerm. περὶ νόμους καὶ λόγους.

Εἰ δὲ μὴ] Meerm. εἰ δὲ μὴ δέ. Repono εἰ δὲ μηδέ, si vero et illic nullus talis locus appareat.

Καὶ κῆσσε πάλιν ἀντὶ τῆ γεγραμμένη παρασκευῆσαι κρατῆσαι τὸ ἀληθές] Alio ordine Meerm. καὶ κῆσσε πάλιν τὸ ἀληθές ἀντὶ τῆ γεγραμμένη παρασκευῆσαι κρατῆσαι.

§. 2. Τῆ περιοικία] Optime Meerm. et Balsamo τῆ περιοικίδι, in agro vicino. Quod autem mox calamo exaratus praefert ἐκκῖνο, vice ἐκκῖνω, id sine con- trouerfia mendosum est.

Ἐκ τῶν τῆ αὐτῆ ὀνόματος] Perperam τῶν omit- tit Meermannianus.

L. 29. C. de Episc. et Cler. quae Leonis et Anthemi est, in Codice Meerm. hanc habet inscriptionem: Λέοντες νόμος περὶ τῆ μὴ ἐξεῖναι μόναρχον ἐξελθεῖν ἐκ τῆ μοναστηρίου αὐτῆ, καὶ περιάγειν ἐν πόλει. Αὐτοκράτορες λέων καὶ ἀνθέμιος ἀπὸ ζήνωνι στρατηγῶ.

Υπε-

[Υπεξαρισμένων] Meerm. male scribit ὑφεξαρισμένων. Basilica Tom. I. p. II. C. habent ὑπεξηρημένων.

[Ἀδειαν παρέχομεν ἐθέλει δια μόνας ἀναγκάϊας ἀποκρίσεις ἐξένει] Meerm. ἀποκρύσεις εἰσένει. Prius mendosum, et solenne est librariis vitium: posterius rectum sine dubio, et firmatur a Basilicis, quae similiter habent, θέλει εἰς τὰς πόλεις δια μόνας ἀναγκάϊας ἀποκρίσεις εἰσένει. Locus sic est vertendus: *Apo-crisiarii licentiam damus, ut possint necessariorum responsorum causa ingredi ciuitates.*

[Καὶ ἔπειθε αὐτοὶ οἱ ποιέμενοι τὰς ἐξόδους] Et hic legendum opinor, καὶ ἔπειθε αὐτοὶ οἱ ποιέμενοι τὰς εἰσόδους, cum Meerm. et Basilicis, vbi perperam Fabrotus, *caueant autem, qui exhibunt*, vertens cum Con-tio, legit τὰς ἐξόδους.

[Ἡ συμβελαῖς τισι προσάσσει, ἢ ταραχῆς ἐρμώ-σης] Vera et hic sine dubio Meerm. et Basilicorum scriptura, ἢ συμβελαῖς τισι πρὸς εἰσίν ἢ ταραχῆν ἐρμώσαις. Totus locus verti sic potuit: *Caueant autem hi, qui ciuitates ingredientur, ne de religione, vel de doctrina disputent, vel consiliis quibusdam ad sedi-tionem aut tumultum spectantibus simpliciorum plebis animos seducant; scituri, quod, si nostrae pietatis statuta neglexerint, legum austeritati subiiciuntur.* In vetere illi, πρὸς εἰσίν, (ita scriptum) linea est sub-ducta, et in margine manu et atramento iisdem ad-scriptum προσάσσει. Quo modo neicio, an hic et aliis quibusdam in locis notare voluerit librarius, sic mendose scriptum se reperisse suo in codice, an alte-rius

rius libri varias et mendosas plerumque lectiones annotaverit.

Δήμει] Scripserat δὴλὸς librarius Codicis Meerm. vitiose: sed in margine, linea isti voci subducta, recte correxit δήμε.

Sequitur in Meermanniano *L. 42. C. de Epist. et Cler.* cuius Constitutionis Iustinianae titulus ita habet: Ἰστανιανὲ νόμος περὶ τῶν τρεῖς ἀνδρας χρῆναι δοθῆναι εἰς ψήφισμα ἐπισκόπου, καὶ (addendum ὅτι) τὸν γινόμενον ἀγύναον καὶ ἀτεκνον εἶναι χρῆναι. Αυτοκράτωρ Ἰστανιανὸς ἀ ἀταρβίω ἐπαρχῶν πραιτωρίων.

Ποιόμενοι] Sic et a manu prima Meerm. Sed postea perperam ex eo factum est ποιόμενος.

Συμβαίνη] Meerm. συμβαίνη.

Χριστὸ θεῶ ἡμῶν] Recte inferit scriptus articulum, τῶ θεῶ ἡμῶν.

Οὐδ' αὐτῆ.] Meerm. εἰδὲ αὐτῆς.

§. 1. Οὐχ οἶον τέ ἐστὶ τὸν] In Meerm. ἐστὶ τὸν linea subducta est notatum, et in margine adscripta vitiosa lectio, εἶπὼν τῶν.

Προσπαθείαισ σαρκινῶν τέκνων] Meerm. προσπαθείαισ σαρκινῶν τέκνων: idque germanum esse videtur.

Πάλλων τῶν πισῶν] Rectius Meerm. omisso articulo, πάλλων πισῶν.

§. 2. Ἄ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἐξ οἰας δήποτε αὐτίαισ ἔσχον] Mendose Meerm. ἔχων.

Οἱ τέτοις τὰς ἰδίας θείαισ καταλέφαντες, ἢ καὶ καταλιμπάνοντες] Meerm. ἢ καταλιμπάνοντες, καὶ omisso:

omisso: quod magis probo, quia et statim sequitur,
παραπέμφαντες, ἢ παραπέμποντες.

Δαπανήσων.] Meerm. δαπανήσων.

§. 3. *Ἐπιφανίῳ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς εὐδαιμόνης
 ταύτης πόλεως καὶ πατριάρχῃ ἀγιοτάτῳ] Meerm.
 ἐπιφανίῳ τῷ ἀγιοτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς εὐδαιμόνε-
 ζάτης πόλεως καὶ πατριάρχῃ. A Iustliniano credo
 fuisse, Ἐπιφ. τῷ ἀγιοτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς εὐδαι-
 μονεζάτης ταύτης πόλεως καὶ πατριάρχῃ.*

§. 5. *Φανῶσι] Meerm. Φανῆεν.*

§. 6. *Τῆ τὰ κληθέντα] Voces τῆ τὰ in Meerm. li-
 nea subducta sunt notata, et in margine adscripta men-
 dosa lectio, ταῦτα.*

*Κατὰ διαθήκας] Meerm. κατὰ διαθήκας. Cor-
 rectio non est probanda.*

*Ἵσα τοῖς εὐαγγέσιῳ οἰκοῖς προσήκει τοῖς εἰρημένοις]
 Abest Meermanniano τοῖς εἰρημένοις, et videtur esse
 addititium.*

Βελόμεθα] Meerm. κελεύμεν.

*Πλωχοτρέφω] Meerm. mendose ψυχοτρέφω ha-
 bet, idque linea subducta notatum, et in margine ad-
 scriptum πλωχοτρέφω.*

*Ἄλλ' εἰς ἕβρον αὐτὰ πρόσωπον ἀποφέρουσαι]
 Meerm. non male inter ἄλλ' et εἰς in margine inserit
 ἴσως.*

*Τίς γὰρ ἀν τὴν τοιαύτην ἔχουσα φρονίδα, μὴ νο-
 μίσειε διὰ τῆτο ταύτην ἀναδέξασθαι] In Meerm. re-
 peri scriptum, τίς γὰρ τὸν τὴν τοιαύτην ἔχουσα φρο-
 νίδα,*

Ἴδα, ante τῖς in margine inserto τὸν, et linea in textu
 voculae τὸν subiecta, qua delere eam videtur voluisse
 librarius. Atque haec vera est citra controuersiam le-
 ctio, τὸν τῖς γὰρ τὴν τοιαύτην ἔχουσα Φρονίδα μὴ νο-
 μίσειε. Articuli enim ista traictio frequens est Grae-
 cis. Alciphron, *L. III. Epist. 20.* Οἷσθ' ἀμέ ἐπιστά-
 ζαντα τὴν ὄνον παλάσας. (sic leg. pro πάλαθα, vt et
 infra editur *Epist. 51.*) καταγαγόντα ἔν ἕως ἔταῦτα
 ἀπεδόμεν τῶν τινι γνωρίμων, ἀγεε μέ τις εἰς τὸ δέκα-
 τρον. Vbi duo Herodoti loca adscriptit Berglerus. Et
 apud eundem Herodotum *Lib. I. Cap. 84.* cupidius
 arripuisse e Mediceo suo τὸν τινα Λυδῶν, pro τῶν τινα
 Λυδῶν, bene obseruat Fr. Lud. Abreschius *Spicileg. in*
Herod. Thucyd. et Xenoph. Miscellan. Obseruat. Vol.
III. Tom. I. p. 141. Apud longum *Pastoral. p. 87.*
 τῶν τινῶν πλεσίων emendare iubet ὁ πᾶν Hemsterhu-
 sius *ad Luciani Nigrin. Tom. I. p. 12.* τῶν τινι πλεσί-
 ων. Nec quicquam denique mutauero cum Valckena-
 rio in hisce Socratis verbis apud Xenophontem, Ἀπο-
 μνημονευμ. *Lib. II. Cap. 2.* Καταμεμάθηκας ἔν, τὲς
 τι ποιῆσας τὸ ὄνομα τῆτο ἀποκαλέσον; Id est, *Con-*
siderastine igitur, quid cum agunt homines, hoc nomi-
ne appellentur?

Ἵσα αὐτῶ ἔξωθεν περιγίνεται] Male Meerm. προ-
 γίνεται, quod tamen inter lineas est correctum.

§. 7. Προθυμότερον ἐπιιδώσας] Recte est in Meerm.
 ἐπιδώσας.

§. 8. Ἦν δὲ συμβῆ] Meerm. εἰ δὲ συμβῆ.

Θεσπίζομεν, τὸν εἰς τόπον αὐτῆ κατασταθισόμενον
 μετὰ τῆ Φόβε τῆ δεσπότης θεῆ λόγος ἀπαιτεῖσθαι
 πάσης

πάσης τῆς παρ' αὐτῆ γεγονόσης διοικήσεως] Vitiose Meerm. τέτον, pro τόν, et καθιζαμένε, pro κατασταθισόμενον, et denique πάθη τῆς παρ' αὐτῆ γ. δ. Perperam vero Contius λόγος ἀπειτῆσθαι vertit, rationum redditioni subici. Vertendum erat, rationes exigere.

Ὡς τῶ δεσπότῃ θεῶ τόν ὑπὲρ τέτων λόγων ὑφέξει] Magis placet Meerm. ὑπὲρ τέτε, pro hoc.

§. 9. Ἐπιδόσει χειροτονῆσθαι] Recte scribit Meerm. ἐπὶ δόσει, vt et Contius vertit, per largitionem ordinetur.

Ἐῖτε ἐπίσκοπος εἴη, εἴτε κληρικός] Minus bene legitur in Meerm. ἢ κληρικός.

Εἰ δὴ οἰκονόμος] Restituendum ex Meerm. εἰ δὲ οἰκονόμος.

Ἡ ὁ καλέμενος ἐπὶ τῆς πλωχείας] Melius Meerm. ἢ καλέμενος, articulo omisso, et mox meliori ordine, παρασχαῶν τι φανείη.

Ἐπὶ τῶ τὴν τοιαύτην αὐτῶ περιποιῆσαι Φρονίδια] Perperam hic τῶ omittit Meermannianus.

§. 10. Δι' αὐτῶν ψάλλειν τὰ τε νηλεγεῖα καὶ τὰ ἄβρηνα] Rectius legit δι' ἑαυτῶν.

Ἐπιτελέσθαι] Meerm. ἐπιτελέσθαι.

Ἐξω τῆ κλήρε καθίσασθαι] Manifeste mendosum hoc, et reponendum ex Meerm. ἔξω τῆ κλήρε καθίσασθαι.

Δι' ὧν ὄφειλον] Perperam vox ὄφειλον abest a MSto.

Τῆτο προσανακαλεῖν καὶ Φανερεῖν] Procul dubio cum Meerm. προσαναγγέλλειν scribendum, et cum eodem §. ult. παρ' ἡμῶν Θεσπισθέντα, vice περι ἡμῶν.

CAPVT X.

Reponendam esse in §. fin. I. de Nupt. veterem scripturam in locum Cuiacianae.

Vexatissimum explicare aggredior Institutionum locum, et Interpretum disputationibus nobilem. Verba Iustiniani, ut in scriptis editisque libris omnibus, excepta Cuiacii editione, leguntur, haec sunt: *Aliquando autem euenit, ut liberi, qui statim, ut nati sunt, in potestate parentum non fiant, postea autem redigantur in potestatem parentum: qualis est is, qui dum naturalis fuerat, postea curiae datus, potestati patris subiicitur. Nec non is, qui a muliere libera procreatus, cuius matrimonium minime legibus interdictum fuerat, sed ad quam pater consuetudinem habuerat, postea ex nostra constitutione, dotalibus instrumentis compositis, in potestate patris efficitur. Quod et aliis liberis, qui ex eodem matrimonio postea fuerint procreati, similiter nostra constitutio praebuit. Neque aliter verba illa postrema exhibuisse videtur codex Theophili, quantum quidem existimare licet ex Paraphrasi eius Graeca. Εἰ δὲ μετὰ ταῦτα, inquit, καθὰ ἔρηκεν ἡ διάταξις τῆ εὐτεβεστάτε ἡμῶν βασιλέως, προικῶα γέννηται πρὸς αὐτήν, ἔ μόνον οἱ προτεχθέντες τῶν προικῶων, ἀλλὰ καὶ οἱ μετὰ ταῦτα, ἔ τινος*

τινες συμβαίη τεχθῆναι, ὑπεξέσαι μοι γενήσονταί,
 κατὰ τὰ περιεχόμενα τῆ Θεοτάτε ἡμῶν βασιλέως
 διατάξει. Et concinunt Scholia Basilicorum Tom. IV.
 p. 280. D. Τὰ προικῶα συμβόλαια γνησίως ποιῶσαν, ἔ
 μόνον τῆς πρώτης, ἀλλὰ καὶ δευτέρας. Verum hoc
 absonum visum Viris doctis, praebere e legitimo ma-
 trimonio natis Constitutione principali, quod suo pte
 habent iure. *Adeo stipēs non erat Iustinianus*, scri-
 bit Bynkershoekius Lib. II. *Observ. Jur. Rom. Cap.*
ii. ut, quod nemo negat, vel negavit umquam, sua
Constitutione definit: legitimos enim esse, ex iustis
nuptiis qui nati sunt, omnis aevi iurisprudētia san-
civit. Inde ergo ad emendationes est processum. Et
 quod in Cuiacii editione legitur, *Quod, si alii liberi*
ex eodem matrimonio fuerint procreati, similiter
nostra constitutio praebuit; id ipsum profectum est
 sine dubio ab ingenio Cuiacii, nullis libris scriptis au-
 ctoribus: in Notis enim nihil quicquam de veterum li-
 brorum lectione Cuiacius admonuit. Truculentio-
 rem porro Hotomani crisin, *quod, etsi alii liberi nulli*
ex eodem matrimonio postea fuerint procreati, item
Bynkershoekii, quod ut aliis liberis, etc. aliorumque
 opiniones et commenta diligenter recensuit Gebauerus
 noster μακαρίτης *Excursu IV. ad Lib. I. Inst. p. 297.*
seqq. vnde, si quis cupit cognoscere, petere ea pote-
rit. Ipse autem Vir summus, qua erat modestia, Mi-
hi, inquit, haerere aquam ingenue fateor, et meo suf-
fragio locus inexplicabilis est seponendus. Si non li-
ceret extra partes consistere; si necesse foret optare e
superioribus sententiam: non illubenti animo Cuiacii,
at quanti Viri! opinioni accederem. Nouam vero
 tollen-

tollendae huius difficultatis, quae verbis Imperatoris inesse videtur, viam eodem tempore, quo Gebauerus illa commentatus est, instituit ad Theophilum Reitzius. Is Vir eruditissimus plus semel suspicatur editas fuisse Institutiones, ac primo quidem scripsisse Tribonianum, quod, ut aliis liberis ex eodem matrimonio postea procreatis, similiter nostra constitutio praebuit; post autem cum ambigua haec esse cerneret, in secunda editione ita immutasse, quod, etsi alii liberi ex eodem matrimonio fuerint procreati, similiter nostra constitutio praebuit. Haud ineleganter hoc quidem: et ea ratione aliis in scriptoribus nonnunquam satis probabiliter vsi Viri eruditi: quamvis ego, ubi et maiores deprehenduntur codicum varietates, causam earum cum Doruillio ad Chariton. p. 568. ad librarios tamen referri malim, quam ad scriptores ipsos. Verum et quoquo modo tentemus Imperatoris verba, fatendum erit non cepisse mentem eius Theophilum. Quod, ut puto, de Antecessore aequali et *συγγενῶν* in Institutionibus Iustiniani vix est credendum. Quo magis miror, ense recidendum putasse plerosque Interpretes nodum difficilem, et emendandum locum, qui explicatione eget, non emendatione. Equidem non ignoro, scripsisse *Vindicias verborum postremorum §. ult. I. de Nupt.* Auctorem anonyum *), cuius sententiam me docuit

Tomo

*) Libellus hic, qui iam ipse est ad manum, *Crisis* inscribitur *inridica, qua vindiciae verborum postremorum §. ult. I. de Nupt. aduersus emendationes intempesiivas exhibentur*, proditque Halae Magdeb. 1719. 4. sine nomine auctoris; quem tamen ex similitudine hu-

ius

Tomo II. Iurispr. Antiqu. Fellenbergii inserta Ger. Iordens Diff. de Legitimat. Cap. 6. §. 33. seqq. a qua nec multum distat Ill. Püttmanni Interpretat. Iur. Cap. 15. opinio. Verum acutissimus ille ceteroquin ICTus, vt de hoc posteriore solummodo dicam, parum luculenter, si quid iudico, rem exposuit, nec satis accurate causam Iustiniani atque Triboniani hoc quidem in loco est tutatus. Ait enim, L. 10. C. de Natural. lib. quam hic innuit Imp. praeuuisse eum liberis ex matrimonio cum concubina initio procreatis id ipsum, vt essent legitimi, superuacuo licet beneficio, et affectasse hac Constitutione noui iuris a se conditi et aboliti veteris laudem; ac Tribonianum, ad commendationem Principis sui, haud raro iuris noui auctorem, cum non esset, voluisse videri: quin etiam saepe adscribi Constitutiones, quibus praeter renouandi gloriam nihil debeatur, eoque nomine Iustinianum imprimis male audire. At quis credat, post matrimonium in-

tum

ius libelli cum aliis eiusdem Viri paret fuisse Io. Christoph. Franckium, ICTum quondam Halensem: et eundem in ipso titulo nominari cum scribat Ill. Schottus in Ephemeridibus, quas olim lingua vernacula *Criticae Librorum Iuris* nomine inscriptas edebat, *Tom. IV. p. 474.* suspicor duas extare eiusdem libri editiones. Franckium autem si audias, dicit Imp. placuisse sibi legitimos natales, qui natis ante dotalia instrumenta per *L. 10. C. de Natural. lib.* tributi fuerant, noua lege, nempe *L. 11. C. eod.* etiam illis adscribere, qui ante nuptialia quidem instrumenta concepti, sed iis ante natiuitatem eorum interpositis, ex eodem matrimonio postea nati essent.

tum susceptis Constitutione, vt legitimi fierent, tribuisse Iustinianum, qui sine vlla Constitutione sunt legitimi; imo iuris noui a se conditi laudem eo affectasse, cum nec ante Iustinianum id a quoquam constitutum legatur? Verum salua, vt opinor, res est, nec quicquam causae, cur a recepta lectione Institutionum hoc in loco digrediamur. Etenim non ita absurde, mea quidem sententia, dictum est a Iustiniano, Constitutione se sua, qua naturales liberos per subsequens matrimonium iussit fieri legitimos, effecisse, vt postea ex iisdem parentibus nati similiter essent legitimi: et ea de re more suo quodammodo gloriari videtur Imperator. Quippe naturalium liberorum causa conficiunt dotalia instrumenta parentes: eoque fit, vt et postea ex iisdem nascantur legitimi. Atque hoc sensisse se, cum ita loqueretur §. 2. *I. de Hered. quae ab intest. defer.* ipse disertè dixit Imp. his verbis: *Iustinus, si quis mulierem in suo contubernio copulauerit, non ab initio affectione maritali, eam tamen, cum qua poterat habere coniugium, et ex ea liberos sustulerit: postea vero affectione procedente, etiam nuptialia instrumenta cum ea fecerit, et filios vel filias habuerit: non solum eos liberos, qui post dotem editi sunt, iustos et in potestate patris esse: sed etiam anteriores, qui et iis, qui postea nati sunt, occasionem legitimi nominis praestiterunt.* Ac pari modo loquitur et in ipsa *L. 10. C. de Natural. lib.* *Cum enim affectio prioris sobolis et ad dotalia instrumenta efficienda, et ad posteriorem filiorum edendam progeniem praestiterit occasionem: quomodo non est iniquissimum, ipsam stirpem secundae posteritatis priorem quasi iniustam excludere, cum*
gratias

gratias agere fratribus suis posteriores debeant, quorum beneficio ipsi sunt iusti filii, et nomen et ordinem consecuti? Verene igitur dixit in Institutionibus Imperator, Constitutionem suam, vt anterioribus dotalibus instrumentis, ita et post ea confecta natis praeuissse, vt essent legitimi? Quare omnino hoc sensu capienda Iustiniani verba, et vulgatam scripturam, prope iam remotam ac sepositam iniuria emendantium, restituendam in locum suum arbitror.

CAPVT XI.

Nullas umquam fuisse militias ex casu.

Tentatur aliquid emendationis in Nou.

LIII. Cap. 5. et eadem de casu militiae exponitur.

Vetat Iustinianus Nou. LIII. Cap. 5. τὰς ἐκ τῆ καλεμένης κἀσσε στρατείας pignori capi defuncto debitorē, nisi is creditorum pecunia militiam sibi comparasset. Solo enim hoc casu excepto, creditoribus omnibus anteferri vult liberos et vxorem defuncti non quidem hereditatis nomine, sed priuilegii et Principalis liberalitatis. Verba Imperatoris haec sunt: Δια τῆτο τοῖον θεσπιζομεν, τὰς ἐκ τῆ καλεμένης κἀσσε στρατείας μὴ παντὶ προχέρας ὑποκῆσθαι, πλὴν εἰ μὴ δανειστῆς εἴη ὁ εἰς αὐτὸ τῆτο δανείσας, ἐφ' ᾧ τῆς στρατείας ἐκείνον τυχεῖν. ἐπείτοιγε τοῖς ἄλλοις δανεισταῖς ἐ προχέρας δίδομεν τῆτο· ἀλλ' εἰ μὲν παῖδες ὡσιν ἡ γαμετῆ τῶ τελευτήσαντι, τέττες πᾶσι προκρίνομεν τρόποις,

Kochl. Interpr. L. I. G ὡς

ὡσεὶ προσίεναι τε ἡμῖν καὶ κατὰ κέλευσιν ἡμετέραν ταῦτα κομίζεσθαι, ἐχ' ὡς πατρῶον κληρον, ἔγχε τὰ ἄλλα ἔμπορος εἴη, ἀλλὰ βασιλικὴν Φιλοτιμίαν. Valde exercita habuere haec verba doctissimorum Interpretum ingenia militis illis ex casu, quarum, praeterquam in hac Nouella, nec in Iure, neque apud alios Auctores est mentio. Varias Ictorum opiniones recensuit, et ipse nouissime de iis sententiam dixit Consultiss. Chr. Fr. Imm. Schorch in singulari *de Militis ex casu Disquisitione*. Verba autem, vt ab hoc ordiamur, eadem, quae Nouellae contextus Graecus, praebent et Basilicorum Synopsis *Lib. XXV. Tit. 6. p. 259.* et ipsa Basilica *Tom. IV. p. 69. B.* Quibus locis et Leunclauui et Fabroti versio minus sunt accuratae. Nec rectius vertit locum Hombergius, tamen in nota ipse reprehendit versionem Haloandri. Graeca enim verba, vti nunc leguntur, sic verti oportuit: *Quamobrem sancimus, vt militiae ex sic dicto casu non omnibus temere oppignorentur.* Verum in hoc dissentit multum cum textu Nouellae Graeco principalis aevi Iustiniani Ictus, qui iura Constantinopoli docuit, Iulianus. Is enim in epitoma, quam fecit huius Nouellae, *Pithocanae edit. p. 506.* et sub hoc titulo, *De casu militiae*, ita scribit: *Si quis militauerit, et non soluendo decesserit: casus militiae, quod scoleplacitum a quibusdam vocatur, non temere creditoribus concedatur. Ecce enim si quis ad hoc ipsum, vt militet defunctus, mutuauerat, ipse etiam scoleplacito fruatur, inope debitore defuncto. Sin autem liberi et uxor a defuncto derelicti sunt, adeant Principem, et accipiant eundem militiae casum, quamuis heredes defuncto non exite-*

tite-

titerint. Sin autem neque liberos, neque uxorem de-
reliquerit, tunc etiam ceteris creditoribus casus mili-
tiae subiiciatur. Haec Iulianus antecessor. Sum-
mus autem Cuiacius in Comment. ad L. 3. §. 6. D. de
Minor. XXV. ann. Sunt, inquit, qui quaerant, quae
sint militiae ex casu in Nouella LIII. Frustra, cum
nullae umquam militiae talem appellationem habuerint:
et verò in ea Nouella Iustinianus non dicit τὰς ἐκ τῆ
κἀσθ καλεμέναις στρατείαις, sed τὰς ἐκ τῆ καλεμέναις
κἀσθ στρατείαις. Vetat autem a debitoribus pignori
capi casum militiae defuncto debitore, nisi is eorum
pecunia sibi militiam comparasset. Casum militiae ap-
pellari etiam scholae placitum, Iulianus Antecessor
Constantinopolitanus scripsit: atque ita appellatur in
L. ultim. C. de Pignorib. siue commune in eadem scho-
la militantium placitum. Est autem id, quod mortuo
militae heredes eius, vel liberi, aut uxor ex communi
scholae placito a principe capiunt, ut indicat d. L. ult.
et L. 30. §. ult. C. de Inoffic. testam. in illo loco, vel
mortuo militante certa pecunia ad eius heredes perue-
niat. Nec enim ad heredes militia transit, quae per-
sonae cohaeret, sed casus militiae. Igitur et in No-
vella XCVII. casus militiae fieri dicitur mortuo mili-
tae. Haecenus Ictorum doctissimus, quem verum vi-
dissè nullus equidem dubito. Verum quid ita iam fiet
militis istis ex casu, quarum diferte Nou. LIII. me-
minit? Neque enim τὸν καλέμενον κἀσθον στρατείαις di-
cit, sed τὰς ἐκ τῆ καλεμέναις κἀσθ στρατείαις. Equi-
dem leui puto menda infectum locum. Vnica quippe
deimta literula si rescripseris, τὰ ἐκ τῆ καλεμέναις κἀ-
σθ στρατείαις: Iustiniano, credo, sua reddideris verba

100 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

et eundem sensum, quem supra reperisse in eo vidimus Iulianum. Idem enim est τὰ ἐκ τῆ κάσσε στρατείας, quod ὁ κάσος στρατείας, vel potius quae expectantur et obveniunt ex casu militiae. Sic apud Sophoclem, qui modo menti obuersatur locus, *Electr. v. 930.* vbi ad forem Electra, vbi vulgo est,

Τέθνηκεν, ὦ τάλαινα τὰ κείνη δέ σοι
Σωτήρι ἔρρει.

legerim ego, τὰ κείνη, cum Guil. Cantero *Lib. IV. Nouar. Lect. Cap. 29.* vt intelligatur ἡ ἐξ ἐκείνης προσδοκωμένη σωτηρία. Vulgatam tamen et ibi lectionem non diffiteor secutum etiam Scholiaften MSti Bremensis seculo forte XIII. exarati, quo aliquando vsus sum, ineditum, qui nec male explicat, Σωτήρι, inquit, ἀντὶ τῆ ἡ σωτηρία ἐκείνη, ἤγεν ἢν ἔμελλεν ἐκείνος σώσειν ἡμᾶς. Facilis autem admodum fuit hoc quidem in Nouellae loco librarii lapsus ob concursum duorum genitiuorum, quorum alter et accusatiuum refert pluralem. Ac veterem quoque Interpretem scriptum reperisse, τὰ ἐκ τῆ καλεμένη κάσσε στρατείας, dubitari vix, opinor, potest, cum ita verterit: *Propterea igitur sancimus, ea quae appellantur ex casu, non omnibus prompte subiacere: nisi tamen creditor fuerit, qui ad hoc ipsum mutuauit, vt militia illi emeretur.* Et firmare plane coniecturam videtur, quod in *Nou. XCVII. Cap. 4.* eadem de re loquens Imperator, Θεσπιζομεν, inquit, εἰ τις ταῖς ἀληθείαις δοίη χρυσίον προφάσει στρατείας, τῆ στρατῶν γενέσθαι τὸν παῖδα, ἢ κατ' ἄλλας τῖνας τοιαύτας αἰτίας, καὶ ζητῶς αὐτὸ τῆτο ἐγγραφεῖν τῷ συμβολαίῳ, καὶ ἐπὶ τῆτω γένηται

ται σύμφωνον, ὥστε τὴ κάσιν γνομένη, κυριώτερον
 εἶναι μόνον τὸν ἐπὶ τέτῳ δανείσαντα· τέτῳ μόνον τῷ
 θέματι παραχωρεῖν τὴν γυναῖκα. Quibus lectis vix
 quisquam, opinor, dubitabit, loqui etiam *Nouellam*
LIII. non de militiis ex casu, sed de casu militiae.
 Et ego in medium protulisse meam coniecturam con-
 tentus, aliorum opinionibus enarrandis, ipsique Cl.
 Schorchii suspitioni, militias ex aliorum resignatione
 quaesitas intelligentis, refellendae non immorabor.

C A P V T X I I .

*Variae leges restitutae, partim coniectura,
 partim auxilio cusorum veterum et*
Βασιλικῶν.

Congeremus in caput hoc huius libri postremum
 varias Iustiniani Iuris locorum e coniectura ma-
 xime petitas emendationes, quas necessitas, puto, aut
 modestia saltem commendabunt. Licebat plura dare;
 sed pauca, quae vero mihi videbantur similia, felici-
 gere malui.

I. *Is autem, qui in hoc editum incidit, inquit*
Ulpianus L. 8. §. 1. D. de Edend. id praestat, quod
interfuit mea, rationes edi, cum decerneretur a praetore,
non quod hodie interest. Et ideo licet inter-
esse desit, vel minoris, vel pluris interesse coepit:
locum actio non habebit: neque augmentum, neque de-
minutionem. Sic in editione Florentina legitur. Ve-
rum hic illud, locum, visum est non posse locum

suum tueri. Eliminandum audacius, more suo, pronuntiat Ant. Faber in *Rational.* ad h. l. legens deleta distinctione, *actio non habebit neque augmentum, neque deminutionem*: emendandum, *totum*, idque more Graeco positum pro *prorsus*, seu *totaliter*, ut loquebatur sequior aetas, Ge. D'Arnaud *Variar. Coniectur.* Lib. II. C. 7. Illustris Püttmannus in *Coniecturis ad loca quaed. Iur. deprau.* §. 71. *Varior. Sylloges* p. 71. rescribendum diuinabat, *eo cum actio non habebit neque augmentum, neque deminutionem*. Ego vero vereor, ut Latinae consuetudini satis conveniat hoc, *actio cum eo habebit neque augmentum, neque deminutionem*: tamen non ignoro, Latine aliqua dici in Pandectis, negari difficilius, quam affirmari. Diversum certe est, quod ait idem Domitius in *L. 20. §. 2. D. de Hered. petit. hereditas et augmentum recipit, et deminutionem*: et quod scripsit in *L. 34. D. de Oper. libert. Interdum et deminutionem, et augmentum, et mutationem recipere obligationes operarum sciendum est*. Nec placet denique illud Iac. Voordae, *Interpretat. et Emend. Lib. III. Cap. 8.* legentis, *locum actionem habere; et neque augmentum, neque deminutionem*. Quid si autem, cum omnino necessaria sit emendatio, reponendum dixerò, *locum in actione non habebit neque augmentum, neque deminutio*? Et sane quam crebro peccetur in fine maxime vocum, experti haud ignorant. Hoc tamen displiceat, legi poterit cum Vulgatis Noricisque Digestis et scriptis quibusdam Brenemanni, *locum actio non habebit neque ad augmentum, neque ad deminutionem*. Sed prior ratio nobis quidem praeferranda videtur. Ceterum de duplici negatio-

gatione, vt nec eam Latinos refugere cognofcas, fi vel *nequidem* interueniat, aut eius loco *nec*, quod non animo aduertiffe miror Io. Ienfium *Strifturis ad Pandect.* p. 24. vel fi de pluribus rebus negandis agatur, lege, fi lubet, Popmam *de V. A. L. Lib. II. Cap. 9. extr.* Broukhusiumque *ad Tibull. IV. El. 1. v. 127. et Graecium in Cicer. L. III. ad Attic. Epift. 7.*

II. In *L. 17. pr. D. Pro soc.* Pauli verba haec funt: *Sed et socius, qui alienauerit, contra pactionem accipit, committit, et tenetur societatis, aut communi diuidendo iudicio.* Et hic quoque locus valde laborat, multumque torfit Interpretes. Voces iftas, *accipit, committit et*, Nic. Catharinus *Obferu. et Coniect. L. IV. Cap. 15. in Thef. Meerm. Tom. VI.* et Io. Ienfius *Striftur. ad Pand. p. 129.* pro hiulcis ac talo deftitutis omittendas cenfent, legendumque, *qui alienauerit contra pactionem, tenetur etc.* nec quicquam vltra legiffe Graecos. Quibus ego tam de correptione, cum mera vis fit, quam de lectione Graeca non affentior. Nam quid repererint hi, cum non *κατὰ πόδα*, fed liberius vertant, hoc quidem in loco ex ipforum verfione fatis tuto iudicari non poffe videtur. Illi enim ita vertunt *Βασιλιμῶν Tom. II. p. 4. A. Καὶ ἔ παρὰ τὸ σύμφωνον πωλήσεως ἐνάγεται τῇ περὶ τῆς κοιωνίας ἀγορῆ, ἢ τῷ περὶ διαιρέσεως τῷ κοινῷ λόγῳ.* Equidem magis vellem, fi quid efficiendum videretur, expuncta folum voce, *accipit*, quam nec Bafllica expreflit verfo, et ignoꝛat cum Vetuflius culis Haloander, a fuisque fcriptis abefle notat Contius, *alienauerit* iungi cum *contra pactionem.* Ac poffet quis fufpicari, glos-

fema esse verbum illud ex ora assutum, aut variam lectionem τῆ̄ alienauerit. At enim dum e pluribus libris firmetur haec suspicio, aperta erit legis sententia, si scribatur copula solum interposita hoc modo: *Sed et socius, qui alienauerit, et accipit, pecuniam puta pro re vendita, committit, et tenetur societatis, aut communi diuidendo iudicio.*

III. Apud Vlpianum *L. 4. §. 1. D. de Aedil. edicto* mendosa itidem haud dubie Florentini codicis est scriptura. *Sed si vitium corporis usque ad animum penetrat, inquit, forte si propter febrem loquantur aliena, vel qui per vicos more insanorum deridenda loquantur, in quo sit animi vitium, ex corporis vitio accidit: redhiberi posse.* Vulgata lectio sic habet: *in quo si animi vitium ex corporis vitio acciderit.* Haloander mutat *fit* in *sic*; idque sequitur Brenckmannus. Ego suspicabar legendum olim, *in quo SIT* (i. e. scilicet *id*) *animi vitium ex corporis vitio accidit*; vt ex nota ταχυγράφων enatus esset error: scilicet enim hac nota *S.* scribebatur auctore Valerio Probo: nunc malim refingi, *in quo SIT*, (hoc est *si id*) *animi vitium ex corporis vitio accidit.* Nam et ita prorsus suis in libris reperisse scriptum arbitror Graecum Scholiastam, qui *Tom. II. p. 405. D.* *Ei δὲ, inquit, τὸ τῆς ψυχῆς βίτιον ἀπὸ σαρκτικῆς πάθους ἔλαβε τὴν ἀρχὴν, ὡς εὖθεν τις ἀπὸ σφοδροτέρου καὶ διακαῶς πυρετοῦ ἀτακτῶν τε καὶ ἀλλοιοτῶν, ἢ τοῖς ῥύμοις δικῆν μεμνηνὸς περιωσῶν, καταγέλαστα φθέγγεται τότε χώρα γίνεται τῆ̄ βεδιβιτίων.* Nec vero manifesta hoc in loco tautologia offendere quemquam debet, cum περισσο-
λογικός

loylus eiusmodi non Ictos solum, et Vlpianum imprimis, sed alios quoque probatos vtriusque literaturae Auctores saepe uti, ostenderint P. Faber *Semestr. L. II. Cap. 16.* Noodtius *Probabil. L. III. Cap. 10.* Bynkershoekius *ad L. Lecta Cap. 6. Opusc. Tom. I. p. 31.* Vryhofius denique *Obseru. Iur. Ciu. Cap. 1. et 19.* Nostro quidem simillimus est locus Pauli *L. I. Sentent. Tit. 9. §. 6. Qui sciens prudensque se pro minore obligavit, si id consulto consilio fecit, licet minori succurratur, ipsi tamen non succurratur.* Quem et ipsam hoc in loquendi genere imitatus videtur Anianus *ad Pauli Sentent. Lib. I. Tit. 18. §. 1. Viam, inquit, qua eundo ad rem nostram uti solemus, vel iter, quo per rem alienam ad nostram tendimus, id est, qua pecora minare consuevimus, vel aquaeductum, biennio non utendo, si quis usus non fuerit, perire ei certissimum est.* Frustra enim Aniani verba glossemate purganda censebat eiectis illis, *non utendo*, Barthius *Lib. VI. Aduers. Cap. 10.* Ac talis quoque sermonis est repetitio apud Iuolenum *L. 57. in fin. D. de Iur. dot.* Quod si non euidenter apparuit, de cuius mulier obligatione sensit: praesumptionem ad filii debitum spectare, verisimile est: nisi euidentissime contrarium adprobetur. Nam hoc totum, nisi euidentissime contrarium adprobetur, satis intelligebatur ex ipso clausulae initio. Et ita Vlpianus *L. 21. §. 1. D. de Furt. Si is, qui viginti nummorum saccum deposuisset, alium saccum, in quo scit triginta esse, errante eo, qui dabat, acceperit; putauit autem ille, (qui dabat, puta) sua viginti esse: teneri furti decem nomine, placet.* Sic enim lubentius equidem legerim, *putauit autem ille,*

ille, quam illic sua viginti esse, quod est in libris impressis, quod sciam, omnibus: nec sequemur Ill. Püttmannum Interpretat. Cap. 23. accipientem haec de depositario, qui viginti deponentis nummos condiderit in alium sacco, illisque alios decem postea admiscuerit. Addo ex Euripidis Medea v. 288.

Κλύω δ' ἀπειλῶν, ὡς ἀπαγγέλλεσσι μοι.

I. e. *Audio, ut narrant mihi, te minari.* Ibi enina nulla necessaria de causa, ut equidem arbitror, reposuit Ill. Brunkius, χέλω δ' ἀπειλῶν. Item illud Ciceronis de Offic. Lib. I. Cap. 1. *Sed tamen nostra legens, non multum a Peripateticis dissidentia, (quoniam utriusque, et Socratici, et Platonici esse volumus) de rebus ipsis utere tuo iudicio: nihil enim impedit: orationem autem Latinam profecto legendis nostris efficies pleniorum.* Nolim enim ibi cum utroque Heusingero, quo ταυτολογίαι aliquo modo evitetur, mutari vulgarem interpunctionem; nec cum Ernesto verba haec duo, *legendis nostris*, pro institutis eucere. Nam et Ovidius ita locutus Lib. I. *Metamorph. v. 681.*

*Sedit Atlantiades, et euntem multa loquendo
Detinuit sermone diem.*

Qui locus integer ac planus perperam sollicitatur a Burmanno. Et apud eundem Poëtam legendum omnino cum vulgatis prius exemplaribus Lib. II. *Metam. v. 482.*

*Neue preces animos, et verba precautia flectant,
Possē loqui eripitur.*

Et Libro XIV. v. 365. *seq.*

Conci-

Concipit illa preces, et verba precantia dicit:

Ignosque Deos ignoto carmine adorat.

Nunc Burmannus edidit priore loco, *verba potentia*, de coniectura, quod Heinſius reperisset in vno manu exarato, *verba superflua*, ipse glossatorem arbitratus *potentia verba* exposuisse per *superba*, et exinde fluxisse, quod metro satisfaciebat, *superflua*: posteriore autem de Heinſii sententia, et cum libris quibusdam dedit, *verba venefica*. Ego *verba illa venefica et superflua* profecta puto a librariis, nec quidquam Nafonia-num magis illis *precibus et verbis precantibus*. Estque locus similis in hoc ipso Metamorphoseos Ouidiana *Libro XIV. v. 28.*

— *Melius sequerere sequentem,*

Optantemque eadem, parilique cupidine captam.

Vbi cum Barberiniano Heinſii lego, *sequerere sequentem*, quod vulgo est, *sequerere volentem*. Et *Libro I. Tristium El. 5. v. 81. seq.* de Vlixē dicit:

Denique quæstos tetigit tamen ille Penates;

Quæque diu petiit, contigit arua tamen.

Item *Libro V. Eleg. 8. v. 11. et seqq.*

Vidi ego naufragioque et in æquore mergi:

Et, numquam, dixi, iustior vnda fuit.

Vilia qui quondam miseris alimenta negarat,

Nunc mendicato pascitur ipse cibo.

Naufragioque et in æquore, vti scribendum omnino cum optimo Mediceo Heinſii, non, vt hodie editur, *naufragiumque*, bis idem dicit: nec locus sanus, varie licet a Viris doctis tentatus, vti videre est ex *Miscellan.*

lan. Lipsf. Nou. Vol. IV. P. III. p. 530. seqq. et Vol. V. P. II. p. 331. indiget alterius medicinae. Suspicio autem legisse, *verba precantia*, posteriore certe Transformationum Ouidianarum, quem supra scripsimus, loco etiam Sedulium, cuius *Lib. III. Carm. Paschal. v. 107. seqq.* sunt haec verba:

*At genitor, cui finis edax spem prolis adultae
Sustulerat, sanctos Domini lacrimansque gemensque
Corruit ante pedes, vix verba precantia fari
Singultu quatiente valens.*

Et *Lib. V. v. 217. seq.*

*Alter, adorato per verba precantia Christo,
Saucia deiectus flebat lumina.*

Neque adfentior denique Burmanno, *ad Ouid. L. I. Metam. v. 355.* apud Martialem *L. XII. Epigr. 89.* illo versu,

Qui solus inopi praestat, et facit turbam,
quo tautologiae tollatur vitium, *restat* scribendum cense-
nti, pro *praestat*.

IV. Quod e Pauli sententiarum libris in Pandectas relatum est *L. 2. D. de Fid. instrum.* manifesto, me iudice, laborat vitio Florentiae et in Vulgaribus editis. *Quicumque a fisco conuenitur, inquit, non ex indice, et exemplo alicuius scripturae, sed ex authentico conueniendus est; ita si contractus fides possit ostendi*).* Haloander, quem Ruffardus sequitur, sine libris

*) Vide quae diximus hoc de loco *Libro II. Interpr. et Emendat. Iur. Cap. 9. §. 7.*

libris scripsit procul dubio, *ut ita contractus fides possit ostendi.* Contra apud Paulum ipsum *Lib. V. Sentent. Tit. 12. §. 11.* vitiose etiam editur, *et si contractus fides possit ostendi.* At scribe mihi quaeso utrobique, *ut si Contractus (i. e. ut sic contractus) fides possit ostendi,* et habebis, opinor, Pauli manum.

V. In. L. 27. D. de C. et D. haec sunt Florentiae Alfeni Vari: *In testamento quidam scripserat, ut sibi monumentum ad exemplum eius, quod in via Salaria esset Publii Septimii Demetrii, fieret: nisi factum esset, heredes magna pecunia multare. Et cum id monumentum Publii Septimii Demetrii nullum reperiebatur, sed Publii Septimii Damae erat, ad quod exemplum suspicabatur eum, qui testamentum fecerat, monumentum sibi fieri voluisse: quaerebant heredes, cuiusmodi monumentum se facere oporteret; et, si ob eam rem nullum monumentum fecissent, quia non reperirent, ad quod exemplum facerent, num poena tenerentur. Respondit, si intelligeretur, quod monumentum demonstrare voluisset is, qui testamentum fecisset; tametsi in scriptura non tum esset, tamen ad id, quod ille se demonstrare animo sensisset, fieri debere. Sin autem voluntas eius ignoraretur: poenam quidem nullam vim habere; quoniam, ad quod exemplum fieri iussisset, id nusquam exstaret: monumentum tamen omnimodo secundum substantiam et dignitatem defuncti extruere debere. Omnino autem labis aliquid locus hic contraxisse videtur in iis verbis, tametsi in scriptura non tum esset: neque assentior Ill. Püttmanno, qui Meletem. I. C. Spec. I. Cap. 6. §. 4. Syllo-*

110 INTERPRETAT. ET EMENDAT.

Sylloges Varior. p. 174. nihil plane immutandum cen-
set. Haloander substituit, *ita non esset*: Veterum
Editorum pars, *nondum esset*; alii, *nomen deesset*.
Ego Lectori considerandum propono, vtrum legi con-
ueniat per geminationem, *tametsi in scriptura non NTum*
esset, quod exponerem, *non nominatum esset*, cum
notam hanc *NT* Petrus Diaconus interpretetur *nomina-*
tis: an vero melius sit reponi, *non tantum esset*,
hoc est, tametsi ipsa testamenti scriptura non ita decla-
ratum esset monumentum, vt testator animo se de-
monstrare sensisset. Atque hanc posteriorem coniectu-
ram, vt et ipse verisimiliorem arbitror, sic adiuuare
mihi quoque videtur Accursius, *In scriptura*, inqui-
ens, *id est subscriptione monumenti, quae erat ibi,*
non erat ita, vt testator dixerat. Ceterum, quod et
acute iam obseruasse video in *Flor. Sparsf. p. 163.* τὸν
πάνυ Grotium, Publius ille Septimius Dama is ipse
procul dubio erat, quem testator indicare voluerat.
Nomen enim plenum honestumque est Δημήτριος:
contractum, quale dabatur seruis atque libertis, Δημῶς
et Δαμῶς. Id quod verum esse intelligitur ex illo
Horatii *Lib. II. Serm. 7. v. 52. seqq.*

*Tu, cum proiectis insignibus, annulo equestri,
Romanoque habitu, prodis ex iudice Dama
Turpis, odoratum caput obscurante lacerna:
Non es, quod simulas?*

Item ex illo Martialis *Lib. XII. Epigr. 17.*

*Cum sit tam pulcre, cum tam bene viuat apud te;
Ad Damam potius, vis, tua febris eat?*

vt ibi legendum censeo cum Iuniano; idque (quod
nunc

nunc demum addimus) Regii etiam nostri ex veterim-
 nis membranis descripti fide. Sic quoque Μηνῶς est
 et Μηνόδαρος, 'Ρεφῶς et Rufinus: et D. Lucae nomen
 Romanum fuisse suspicor non Lucillum, quod existima-
 bat Grotius, sed Lucanum.

VI. *Moribus apud nos receptum est*, inquit Vl-
 pianus *L. i. D. de Donat. int. vir. et vx. ne inter vi-
 rum et uxorem donationes valerent. Hoc autem re-
 ceptum est, ne mutuato amore inuicem spoliarentur,
 donationibus non temperantes, sed profusa erga se
 facilitate.* In Norico Haloandri codice est, *et pro-
 fusa erga se facilitate utentes*: alii addiderunt solum,
abutentes; idque apparet habuisse librum Accursii. De-
 fid. Heraldus *Observ. et Emendat. Cap. 17. Thes. Ot-
 ton. Tom. II.* delet τὸ *sed*: eumque sequitur Grotius
 in *Flor. Sparf. p. 140.* Alii fortasse aliter. Ego re-
 posueram, *donationibus non temperantes ex profusa
 erga se facilitate.* Atque ita reperiisse videbatur in
 exemplo suo Basilicorum Scholiastes, qui *Tom. IV.*
*p. 743. A. ἀφ' ἑσδῶς ἀλλήλοις δωρέμενοι, καὶ μὴ συγκρι-
 νοῦντες τὸ πρᾶγμα διὰ τὴν ἐκκεχυμένην περὶ ἀλλήλων
 εὐχέσεων,* inquit: et vitiose quoque *sed*, pro *ex*, scri-
 ptum habet Florentinus liber in *L. 10. D. de Hered.
 inst.* Sed curatius haec expendenti locus hic nunc
 optime corrigi videtur, si leui non minus mutatione
 rescribatur, *donationibus non temperantes, et profu-
 sa Erga se facilitatE, i. e. profusae facilitati.* Con-
 flat enim, non apud Nostros solum, sed apud quos-
 que optimae Latinitatis Auctores saepe vnicam negatio-
 nem duobus in eadem oratione verbis praepositam
 aequae

aeque illis negandi vim tribuere, tumque in coniunctivis particulis, *ac, et, quae*, ἀπὸ κοινῆ repetendam esse negationem; quamvis librariorum accusare in huiusmodi locis malit δ πᾶν Bentleius *ad Horat. Epod. XVI. v. 6.* et *ad I. Serm. 6. v. 68.* praestantissimusque Ruhnkenius *ad Vellei. II. C. 45. pr.* Verumtamen recte hoc modo, opinione quidem mea, habent etiam in *L. ult. C. de His qui sibi adscrib. in testam.* editi libri omnes, *cum proponas, dominum non subscripsisse, et suis literis tuam libertatem expressim agnovisse*: neque addita legendum negatione, *nec suis literis*, cum Cuiacio *Comment. ad L. 4. §. ii. D. de Vsuacap.* ut bene iam monuit Io. Robertus *Recept. Iur. Ciu. Lect. Lib. I. Cap. 9.* et vide Cuiacium ipsum *Observ. Lib. XV. Cap. 19.* Schwarziumque *ad Plin. Panegy. Cap. 36. pr. Cap. 47. extr.* item *Obs. XXXVII. ad eumd. Paneg. p. 537.* Et apud eundem Plinium *Panegy. Cap. 31. extr.* placet mihi omnino cum Io. Arntzenio, quamvis Schwarzius reiiciendum censuerit, quorundam codicum lectio, *Ita beneficio tuo nec benigna tellus et obsequens Nilus, Aegypto quidem saepe, sed gloriae nostrae numquam largior fluxit*; ut sit pro *nec benigna tellus, nec obsequens Nilus*, acuta certe ac vere Pliniana sententia. Ac pari modo, ne plura huc referam, Ovidius *L. III. Trist. El. 5. v. 47. seq.*

*Non aliquid dixi, violentaque lingua locuta est;
Lapsaque sunt nimio verba profana mero.*

Et I. Fastor. v. 205. seq.

*Nec pudor, in stipula placidam cepisse quietem,
Et foenum capiti supposuisse suo.*

Quae

Quae illic genuina videtur manu exaratorum quorundam et Aldini lectio. Vide etiam Ill. Püttmannum *Interpretat. Iur. Rom. Cap. 29.* et quos ibi laudauit. Ceterum (vt de hoc obiter admoneam) non recte, meo quidem animo, ex illo Vlpiani nostri, quem interpretamur, loco in Iustiniani *L. ult. C. de Revoc. don.* verbis, *Ne sit cuiquam licentia, et alienas res capere, et frugalitatem irridere donatoris*, illud, *frugalitatem*, Heraldus itidem eo, quo diximus, loco corrigebat, *facilitatem*, vbi Grotius in *Flor. Sparsf. p. 312.* putabat fuisse, *prodigalitatem*: at feliciore sine dubio coniectura reposuit Haloander, *fragilitatem*: sic enim Graecus habet Scholiastes *Tom. VI. p. 233. D. καὶ τὴν τέτῃ διαπαύζην ἀσθένειαν.*

VII. Insignem mihi deprehendisse videor lacunam, et explere posse in Legis Iuliae de vi, quae apud Callistratum in *L. 3. §. 5. D. de Testib.* leguntur, verbis. *Lege Iulia de vi, inquit, cauetur, ne hac lege in reum testimonium dicere liceret, qui se ab eo, parente eius liberauerit.* Ita legitur in impressis exemplaribus, quae videre contigerit, omnibus, nec quicquam ex scriptis suis varietatis annotauit Brenemannus: neque vidi hucdum de veritate scripturae dubitare quemquam, praeter nuperrime Cl. Mein. Tydemannum in politicissima *Dissert. de Vlpio Marcello Sect. I. Cap. 7. §. 1.* a quo, cum et ipse dudum ante correxisset locum, quam ab elegantissimo Viro disputata legerem in *Thef. Nou. Dissertat. Belgicar. Vol. I. Tom. I. p. 51. et Vol. II. Tom. II. p. 151.* (qui locus omnino conferendus, cum ille alter typorum vitio sit deprauatus)

Kochl. *Interpr. L. I.*

H

tus) nondum tamen eum perfanatum, et lacunam expletam reperi. Mihi suspitionis autor fuit Vlpianus, qui non vna voce auctiora exhibet Legis Iuliae de vi verba in *Collat. Leg. M. et R. Tit. 9. §. 2. Eadem lege quibusdam testimonium omnino, inquit, quibusdam interdicitur inuitis, capite octogesimo septimo, et capite octogesimo octauo, in haec verba: HOMINIBVS HAC LEGE IN REVM TESTIMONIVM DICERE NE LICETO, QVI SE AB EO, PARENTEVE EIVS, LIBERTOVE CIVIS EORVM LIBERTVS LIBERTAVERIT: QVIVE IMPVBES ERIT, etc.* Vtrobique autem, credo, et apud Pariatorem Legum, et in *d. L. 3. D. de Testib.* olim legebatur, *qui sine ab eo, parenteue eius, libertove cuius eorum, libertus, libertaue erit.*

VIII. Latinis in codicibus *L. 12. §. 11. D. Mandat.* si Graecis fidem habere volumus, quamuis id ex versione Fabroui Basilicorum Latina non appareat, mendum latet. Verba haec sunt Vlpiani: *Si adulescens luxuriosus mandat tibi, ut pro meretrice fideiubeas; idque tu, sciens mandatum, susceperis: non habebis mandati actionem. Quia simile est, quasi perdituro pecuniam sciens credideris. Sed et si ulterius directio mandauerit tibi, ut meretrici pecuniam credas, non obligabitur mandati: quasi aduersus bonam fidem mandatum sit.* Haec suae consuetudini ita tradiderunt Graeci *Tom. II. p. 141. D. Ἐὰν ἐν εἰδήσει κατὰ ἐντολὴν ἀσώτῃ νέῃ ἐγγυήσῃ ὑπὲρ αὐτῆς πόρνη ἐκ ἔχθρας τὴν περὶ ἐντολῆς ἀγωγὴν· ἕοικας γὰρ τῷ δάνειζοντι ἀσώτῳ. τὸ αὐτὸ ἐστὶ καὶ ὅτε καταβαλεῖν τῇ πόρνη ἐντέλλεται σοι.* Atque ea verba Graecorum Interpretum
ita

ita Latine verti oportuit: *Si sciens mandatu adolescentis in re familiari soluti pro eo apud meretricem fideiussis, non habes mandati actionem: quia simile est, quasi perdito et dissoluto pecuniam credideris. Idem est, si mandauerit tibi, vt meretrici pecuniam numeres.* Consentiant autem cum his etiam, quae Bassilicis adscripsit Scholiales p. 180. extr. Et apud Vlpianum igitur legendum omnino non pro meretrice, sed pro eo meretrici. De re praeclare et verissime Seneca, ad quem vix dubitem allusisse hic Vlpianum, de Benef. L. II. Cap. 14. cuius haec sunt verba: *Exorari in perniciem rogantium, saeua bonitas est. Quemadmodum pulcherrimum opus est, etiam inuitos nolentesque seruare: ita rogantibus pestifera largiri, blandum et affabile odium est. Beneficium demus, quod usu magis ac magis placeat, quod numquam in malum vertat. Pecuniam non dabo, quam numeraturum adulterae sciam: nec in societatem turpis facti, aut consilii veniam. Si potero, reuocabo: sin minus, non adiuuabo scelus.*

IX. Corrupta quoque est, me iudice, L. un. D. Nihil in nou. appell. interpos. quo loco, *Recepta appellatione, inquit Vlpianus, tandiu nihil erit inuouandum, quamdiu de appellatione fuerit appellatum. Si quis ergo forte relegatus fuit, et appellauerit: non arcebitur neque in Italia, neque in prouincia, qua (i. e. a qua; vt L. 7. §. 17. D. de Interd. et releg. illum prouincia illa insulisque eis relego: neque opus adeo geminatione I. G. Hoffmanni Meletem. ad Pand. Diff. XXXII. §. 1.) relegatus est.* Propter eandem ratio-

nem et si quis deportatus fuit ab eo, cui deportandi ius est, vel adnotatus: neque vincula patietur, neque ullam aliam iniuriam, quam patitur, qui sententiae non adqueuerat. Sic legitur, neque ullam aliam iniuriam, quam patitur, in Flor. Pandectis, et in excusis, quod sciam, omnibus: nec aliter suis in libris reperisse, atque suspectam videtur habuisse scripturam Accursius, qui ad verba, qui sententiae non adqueuerat, per modum interpretationis addit: Nec appellaverat. Possit autem etiam aliter legi. Verum non procedit illa Glossae expositio, et mendae manifestus est ICtus, qui totus hic in eo est, ut doceat, qui sententiae non adqueuit, et prouocauit ab ea, nullam interim pati iniuriam, hisque ipsis verbis, quae contrarium asserunt, pro ratione addit, integrum statum videri appellatione interposita. Quod et Imp. Conflantinus rescripsit L. 12. C. de Appellat. in haec verba: Minime fas est, ut in civili negotio libellis appellatoriis oblatis, aut carceris cruciatus, aut cuiuslibet iniuriae genus, seu tormenta, vel etiam contumelias perferat appellator absque his criminalibus causis, in quibus, etiamsi prouocare possint, eundem tamen statum debent obtinere, aut post prouocationem in custodia, si fideiussoris idonei copiam non habeant, perseverant. Sic enim castigandus videtur locus ille mendosus, partim ex L. 2. C. Th. eod. partim ex Βασιλιδῶν metaphrasi Tom. I. p. 464. A. Hodie editur, eum tamen statum debet obtinere, ut post prouocationem in custodia, si fideiussoris idonei copiam non habeat, perseveret. Et vide etiam L. 3. D. de Custod. et exhibit. reor. Apud Vlpianum autem nostrum Io.

Conr.

Conr. Rückerus quidem *Observat. Cap. 2. §. 6.* incisi solum nota expuncta, putabat legendum, *neque ullam aliam iniuriam quam patitur, qui sententiae non adqueuerat.* Verum quis credat, tam ambiguo sermone lusisse Vlpianum? Et quis Latine locutus umquam scripsit, *ullam aliam iniuriam quam,* et voluit intelligi, *ullam aliam iniuriam?* Recte itaque, hac Rückerti interpretatione reiecta, V. C. Herm. Cannegieterus mendum quidem subesse vidit; at sedem mendii, me iudice, non vidit, *Observ. Iur. Rom. Lib. I. Cap. 17.* expuncta negatione rescribens, *qui sententiae modo adqueuit,* et iterum alia coniectura *L. II. Observ. Cap. 11. qui sententiae mox adqueuerat.* Ego sensu exposcente repono, *neque vincula patitur, neque ullam aliam iniuriam umquam patitur, qui sententiae non adqueuerat.* Nisi tamen mauiis, *neque ullam aliam quam iniuriam patitur,* transpositis solum dictionibus. Equidem non ignoro, intercedere et Ill. Püttmannum *Interpretation. Cap. 16.* quo Latine atque eleganter dictum probet, quod Rückero placuisse vidimus, *ullam aliam iniuriam quam,* loco simili prolato ex *L. 1. C. Ne fil. pro patr.* quem vero et ego meliori adhuc interpretatione adiuuandum existimo. Imp. Gordianus ibi ad Candidum quendam: *Neque ex eius filii persona, qui, cum sui iuris esset, mutuum pecuniam accepit, pater eius, si non fidem suam obstrinxit, conveniri potest: neque ex eius, quem in potestate habet, si sine iussu eius contractum est: neque, si contra senatusconsultum Macedonianum mutua pecunia data est, amplius quam de peculio actionem sustinere cogitur.* Quapropter pater tuus, *si ei pecunia a creditoribus*

fratris tui extorta est, ad quam reddendam non tenebatur, praesidis provinciae auctoritate eam recuperabit. Iuris autem principiis videtur aduersari, quod, si filiosam, mutua data sit pecunia contra SCTum Macedonianum, actione tantum de peculio teneri scribit patrem, cum certum sit, ei, qui filiosam, mutuum dedit contra SCTum Macedonianum, actionem petitionemque nullam dari. Sic enim Imp. Philippus *L. 6. C. ad SCT. Maced. Si filius tuus in potestate tua agens, contra senatusconsultum Macedonianum mutuum sumpsit pecuniam: actio de peculio aduersus te eo nomine efficaciter dirigi nequaquam potest. Nec aliud dicitur in L. 9. §. 3. D. de SCTo Maced. et in §. 7. I. Quod cum eo qui in al. pot.* Ne igitur obloqueretur Gordianus, remedium petierunt ab emendatione. Donellus *ad d. L. 1. in verbis, neque si contra senatusconsultum Macedonianum mutua pecunia data est, expungit si,* probante Bern. Henr. Reinoldo *Diff. ad SCT. Maced. Cap. 2. §. 10.* Minori motu Guil. Beslius succurrit *Coniect. ex Iur. Ciu. Cap. 3. Thes. Dissertat. Belgicar. Vol. I. Tom. I. p. 218.* dum emendandum ait, *si neque, aut nisi quae:* itemque Celeb. Herm. Cannegieterus *L. II. Obseru. Cap. II. rescribens, neque ei:* ac satis constat, centies permutari *si et ei* in manu exaratis libris, et in P. etiam Florentinis. Contra vero Ill. Püttmannum si audias eo loco, quem diximus, nil plane immutandum, sed *amplius quam* exponendum est, *amplius aliquam.* Ea autem interpretatio, ut bene iam vidit Cannegieterus, tam linguae aduersatur, quam iuri. Ego vitiosum locum esse aio ab interpunctione, et sic eum distingui oportere: *Neque ex eius*

eius filii persona, qui, cum sui iuris esset, mutuum pecuniam accepit, pater eius, si non fidem suam obstrinxit, conueniri potest: neque ex eius, quem in potestate habet, si sine iussu eius contractum est, neque si contra senatusconsultum Macedonianum mutua pecunia data est, amplius quam de peculio actionem sustinere cogitur. Atque ita distincta lege, verus sensus statim apparebit: si iniussu patris negotium gestum sit cum filio, quem habet in potestate, et si mutuum non contra Sctum Macedonianum datum sit, non amplius quam de peculio teneri patrem. Idque Imp. voluisse, probat etiam Basilica conuersio, quam, quia bene explicat mentem legis, adscribo ex *Tom. III. p. 539. B.* Οὐδὲ ὑπὲρ ὧν συνήλαζεν υἱὸς αὐτεξέσιος, κατέχεται ὁ πατήρ, εἰδὲ ὑπὲρ ὧν ὁ ὑπεξέσιος συναλλάσσει χωρίς κελύσεως αὐτῶ, κατέχεται· εἰ μὴ μόνον εἰς τὸ περὶ ἑλίου, καὶ αὐτὸ, εἰ μὴ δάνειον ἢ παρὰ τὸ Μακεδονιάμιον δόγμα γενόμενον. Et similiter Scholiastes *p. 541. B.* εἰ μὴ τι γε παρὰ τὸ Μακεδονιάμιον εἰδανέσαστο, inquit *).

X. In

*) Atque hoc quidem de sensu *L. 1. C. Ne fil. pro patr.* cum iam pridem hic a me exscriptum foret, antequam ab ipso praestantissimo Püttmanno id fere occupatum persentiscerem, tamen quia firmatur, quod dixi, assensu Viri clarissimi hac aetate Iuris scientia, qui et mendosam esse interpunctionem monere neglexit, delere nolui. Is autem Vir Ill. vbi dixit *Probabil. Iur. Ciu. L. II. C. 9. §. 9.* Herm. Cannegieterum nodum secare potius, quam soluere maluisset, apponit istud: *Etsi autem interpretationis olim tentatae nondum me poenitet; veniam tamen, spero, inueniam, si nouam proponendo*

X. In *L. 2. §. 1. D. Vi bonor. raptor.* verba *Vl-*
piani, cuius et hoc caput est, Florentiae ita scripta sunt:
Hoc editio contra ea, quae vi committuntur, consu-
luit praetor. Nam si quis se vim passum docere possit,
publico iudicio de vi potest experiri, neque debet publi-
co iudicio priuata actione praeiudicari: quidam pu-
tant. Sed utilius visum est, quamuis praeiudicium
*legi Iuliae de * vi * priuata fiat, nihilo minus tamen*
non esse denegandam actionem eligentibus priuatam
persecutionem. In Norico autem et in ceteris Vulgo
legitur, neque debere publico iudicio priuata actione
praeiudicari, quidam putant: atque ita malle sese ait
Brenemannus, cum nec aliter repererit scriptum in
 quin-

nendo coniecturam emendationis necessitatem depellere
 audeam. Admodum frequentes in veterum fragmen-
 tis *ICTorum* esse verborum transpositiones, sciunt
 omnes, qui vel leuiter in illis perlustrandis versati
 sunt. Non repetam hic, quae eam in rem iam dixi
 saepius, dixerunt et alii, e quibus nunc solum *H. G.*
van Vryhoff. Obs. I. C. Cap. 34. nominabo. Quidni
 igitur hic etiam verba neque si, pro si neque, posita
 existimemus? Omnes lubenter ferrent, si ita scripsisset
Gordianus neque ex eius, quem in potestate habet,
 si sine iussu eius contractum, (si neque contra *SCtum*
Macedonianum mutua pecunia data est) amplius quam
 de peculio actionem sustinere cogitur. Idem autem,
 seruata licet recepta lectione, habebimus, si *Gordia-*
num neque si, pro si neque, scripsisse dixerimus. Ver-
 bum si saepius postponi, adeo notum est omnibus, vt
 exempla eam in rem cumulare plane superuacuum fo-
 ret.

quinque manu exaratis; vt et in Rehdigerano suo no-
 ster Gebauerus. V. C. Herm. Cannegieterus *Obferuat.*
Iur. Rom. L. I. Cap. 18. feruata in reliquis Tusca le-
 ctione interponit, quod quidam putant. Mea vero
 opinione τελέεια εγγυη) poni faltem debet post *praeiu-*
dicari, non post *putant*, et forfitan Taurelliano mo-
 re infuper maufculis feribi, PRAEIVDICARI, vt bis lega-
 tur hoc modo: *Nam fi quis fe vim paffum docere poffit,*
publico iudicio de vi potest experiri, neque debet publico
iudicio priuata aétione praeiudicari. Praeiudicari qui-
dam putant: fed utilius vifum eft, etc. Eiusdem quo-
 que indolis mendum corripgebam nuper in verbis hifce
 Pauli, vt vbique leguntur, *L. 2. D. A quib. appell. non*
lic. *Quaefitum eft, in arbitros, qui ad fideiuiffores*
probandos dantur, an appellare liceat. *Quamuis hoc*
cafus quidam putent ab eo, qui eum dedit, fententiam
eius corrigi poffe. Etenim et hic literarum fimilitudi-
 ne duae fyllabae videbantur periffe. Scripferat Pau-
 lus: *Quaefitum eft in, arbitros, qui ad fideiuiffores*
probandos dantur, an appellare liceat. Licet. *Quam-*
vis hoc cafus quidam putant (fic malo cum Vulgatis
Noricisque et Rehdigerano) ab eo, qui eum dedit, fen-
tentiam eius corrigi poffe. Atque in hunc fenfum
 Graeci verterunt *Tom. I. p. 447. B. Κατὰ τῆ δοθέντος*
διατητῆ πρὸς τὸ δοκιμάσαι τὰς ἐγγυητὰς καλῶς ἐκ-
καλέμεθα, εἰ καὶ τὰ μάλιστα χωρὶς ἐκκλητῆς ὁ δεδω-
κὰς αὐτῶν διορθῆται τὸν ψῆφον αὐτῆ.

XI. Non puto lectionem probari poffe, quae in
 omnibus reperitur exemplaribus *L. 32. D. Ex quib.*
cauf. maior. in integr. reftit. Abefse reipublicae caufa,
 inquit Modestinus, *intelligitur et is, qui ab vrbe pro-*
Kochl. Interpr. L. I. I *fectus*

fectus est, licet nondum prouinciam excefferit: sed et is, qui excefferit, donec in urbem reuertatur. Hic quin legendum sit ex emendatione P. Fabri, *licet nondum prouinciam accefferit*, non dubitare se scribit Cuiacius *L. XII. Obseruat. Cap. 33.* eum enim, qui vrbe in prouinciam. mittitur, veluti Proconsulem, abesse videri Reip. causa, non tantum, dum vrbe it in prouinciam, licet nondum prouinciam ingressus sit, sed etiam dum prouincia redit in urbem, licet prouinciam egressus sit, donec portam vrbs ingrediatur. Quod et ego summis ICTis acute obseruatum non diffiteor, et probant Ger. Noodtius *Comment. ad D. h. t. p. 101. Colon.* et Schultingius *ad Prota h. t. §. 3. p. 307.* et item Brenemannus, qui se ita legere ait, postquam viderit idem exprimi in libris Basilicorum. Receptam tamen scripturam defendere iam erat annisus Bynkershoekius *Obs. Iur. Rom. L. VI. Cap. 18.* et habet ea a se auctoritatem veterum Glossatorum, qui *prouinciam* hic intelligi voluerunt, vt nullus vmquam Latinorum dixit, *Italiam*. Ego autem Graecos puto hic inuenisse suis in libris non *prouinciam*, sed *Italiam*: sic enim locum interpretantur *Tom. I. p. 707. A. Ἀπὲναι δοκεῖ εἰς πρῶν γε δημοσίων ὁ ἐξελθὼν Ῥώμης, καὶ ἔτι ἐστὶ ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ ἕως ἔς εἰς Ῥώμην ὑποστρέψῃ.* Id est: *Abesse intelligitur reipublicae causa, qui ab vrbe Roma profectus est, licet etiamnum in Italia sit; et donec Romam reuertatur.* Ac mihi quidem omnino cum Graecis videtur legendum, *licet nondum Italiam excefferit*. Vix enim opus moneri, quam facile immutari potuerit hoc a librario, qui urbem acciperet pro qualibet ciuitate.

XII. Quod e Marciani libro quarto Institutionum in *L. 36. pr. D. de Vulg. et pup. substit.* assertur, ita cum alijs scripsit Taurellus: *Potest quis in testamento plures gradus heredum facere: puta, Si ille heres non erit, ille heres esto, et deinceps plures: ut nonissimo loco in subsidium vel seruum necessarium heredem instituat.* In membrana autem Etrusca, teste Brenemannio, pro istis, *puta, si ille heres non erit, ille heres esto,* nihil est praeter haec, *puta, si ille heres esto.* Atque haec verissima, ut equidem opinor, lectio: et Taurelli erat haec ita edere, *puta, Si ille heres esto: hoc est, si ille, scil. heres non erit, ille heres esto.* Sic enim solent Veteres, aut certe verba eorum referens Tribonianus, verba quaedam initialia aliorum produxisse contenti, cetera, quae sensui perficiendo necessaria sunt, lectori supplenda relinquere. Exempla istiusmodi breuiloquentiae vide apud Rückerm *Observat. Cap. 1. §. 7. et 8.*

XIII. Leuiusculum quidem est mendum Florentini codicis, non tamen praetermittendum, cum sensum turbet, in *L. 1. §. 2. D. de Dol. mal. Dolum malum,* ait Ulpianus, *Seruius quidem ita definiit, machinationem quandam, alterius decipiendi causa; cum aliud simulatur, et aliud agitur. Labeo autem, posse et sine simulatione id agi, ut quis circumueniatur: posse et sine dolo malo aliud agi, aliud simulari: scuti faciunt, qui per eiusmodi dissimulationem deseruiant, et tuentur vel sua, vel aliena.* In Haloandriano et Vulgatis est, *qui per huiusmodi dissimulationem seruant, et tuentur vel sua, vel aliena.* Io. Guil.

Hoffmannus *Meletem. ad P. Diff. V. §. 2. deserunt*, censebat scribendum, pro *deseruiant*: V. C. Io. Carnegieterus autem *ad Collat. Leg. M. et R. p. 193. Ti seruiunt*, quod explicat, *tempori seruiunt*; idque et ante eum placuerat iam Dion. Gothofredo. Omnino vero restituendum videtur, *deseruiunt*, i. e. valde seruiunt. Particulam enim, *de*, saepius augere simplicis verbi significationem, licet interdum quoque nihil mutet, docuere Andr. Schottus *Observ. Humanar. Lib. I. Cap. 12. Noodtius de Form. emend. dol. mal. Cap. 1. et Viri docti apud Dukerum Opusc. de Latinit. Vet. Ictor. p. 285. Et absolute quidem deseruendi verbo vsus est etiam Seneca L. VI. de Benef. Cap. 15. Emis, inquit, a medico rem inaeestimabilem, vitam ac valetudinem bonam: a bonarum artium praeceptore studia liberalia, et animi cultum. Itaque his non rei pretium, sed operae soluitur: quod deseruiunt, quod a rebus suis auocati nobis vacant: mercedem non meriti, sed occupationis suae ferunt. Cum tertio autem casu coniunctum, vti frequenter poni solet, habet Plinius Iunior L. VII. Epist. 15. *Requiris*, inquit, *quid agam. Quo nosti, distringor officio: amicis deseruio: studeo interdum; quod non interdum, sed solum semperque facere, non audeo dicere rectius, certe beatus erat. Et ipse Cicero de Offic. Lib. I. Cap. 30. Sunt his alii multum dispares, simplices et aperti, qui nihil ex occulto, nihil de insidiis agendum putant, veritatis cultores, fraudis inimici: itemque alii, qui quiduis perpetiantur, cuius deseruiant, dum, quod velint, consequantur: vt Sullae M. Crassum videbamus. Sic enim non dubitamus legem.**

legendum fide codicis Graeviani; non, ut vulgo est, *Sullam et M. Crassum*. Et *Lib. XVI. Epist. 18. Familiar.* *Indulge valetudini tuae: cui quidem tu adhuc, dum mihi deseruis, seruisti non satis.* Item *Lactantius Lib. IV. Div. Instit. Cap. 16.* *Neque enim si beatissimus in terra fuisset Christus, et per omnem vitam in summa felicitate regnasset, quisquam illum sapiens aut Deum credidisset, aut honore divino dignum iudicasset: quod faciunt vercae. Divinitatis expertes, qui caducas opes, et fragilem potentiam, et alieni beneficii bona non tantum suspiciunt, verum etiam consecrant, et scientes memoriae mortuorum deseruiunt, fortunam iam extinctam colentes, quam ne viuam quidem praesentemque sapientes colendam sibi unquam putauerunt.* Qui et sine tertio casu posset verbum potuisse videri, si vera esset peruetusti libri Gothani, teste I. Mich. Heusingero in *Aetis Societ. Lat. Jenens. Vol. I. p. 47.* et *Emendation. Lib. I. Cap. 4. p. 65.* scriptura, *et cientes*, id est aduocantes, memoriam mortuorum deseruiunt. Sed puto meliorem esse editae lectionis sensum, coli a gentilibus Deos, quos ipsi mortuos esse non ignorent. Quomodo et Prudentius in *Romano Martyre v. 384.* furorem summum esse dicit,

Homines fuisse cum scias, quos consecras,

Vrvas, reorum morticinas, lambere.

Nec mutem ego, cum exemplaria non mutent, apud Suetonium *Iul. C. 24. extr. prospere decedentibus rebus*, hoc est euenientibus, vel omnino prospere cedentibus; vbi Casaubono placebat scribi, *prospere ei cedentibus*, Graeuio, *prospere dein cedentibus*, et ante utrumque P. Fabro *Semestr. L. III. C. 23.* syllaba dempta,

prosperè cedentibus. Atque ita Plautus *desistere* dixit pro stare *Moscellaria Act. III. Sc. 2. v. 100.*

Quid illic, obsecro, tamdiu desitisti?

Hanc enim genuinam credo exemplarium quorundam lectionem, cum in aliis et editione Gronouiana sit, *restitisti.* Apud Sedulium autem vexatissimo loco *Carminis Paschal. L. V. v. 312.*

— — *Quid, saeue tumultus,*

Excubiis dependis opus? quid niteris illam

Explorare fidem, cui non vis credulus esse?

III. Püttmannus tentabat, *dependis opus, Probabil. L.*

II. C. 22. §. 4. ego dudum correxeram ab ingenio,

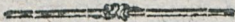
— — *Quid, saeue tumultus,*

Excubiis deperdis opus?

Hoc sensu: *Quid, saeua turba, frustra excubias agis, ponendo custodes Iesu sepulcro? et post veterem Gé. Fabricii editionis codicem ita praeferre vidimus.*

XIV. Vnicum modo, antequam libello huic finem impono, emendatum dabo e Nouellis Iustiniani locum: qui plura certe eram daturus hac noua Verisimilium Speciminis editione, si per Editorem Iuris Corporis Goettingensis licuisset: a quo si quando forte, cum ad plures abiero, pro meis edentur, quae mihi eripuit in Nouellas Iustiniani et Leonis Philosophi annotata, quibus manum extremam nondum admoueram, ne pro meis habeantur, rogo aequum Lectorem. Locus is, quem leui mutatione integritati suae nunc reddemus, habetur in *Nou. CIX. Cap. 1.* vbi in Graecis codicibus tam Scringeri, quam Haloandrinis, sic editur: Ἐπειδὴ γὰρ δεδώκαμεν προνομίαν ταῖς γυναῖξιν τῶν προσηνῶν,

ὡσε καὶ προγενεστέραν δανεισῶν προκρίνεσθαι, καὶ
 βελτίω τάξιν ἔχεν αὐτάς, καὶ ταῦτα ὑπὸ τῆς χρόνι-
 νικωμένης, ἐπὶ δὲ τῶν διὰ τὴν γάμους δωρεῶν, κατὰ
 τὴν χρόνους, καθ' ἑστὸν ἀν' γενέσθω, ταῖς ὑποθήκας ἔχεν
 πᾶσιν ἐπὶ τῆ παρόντος ποιέμεθα φανερόν διὰ τῆδε τῆ
 θεῆ ἡμῶν νόμος, ὅτι καὶ ταύτην τὴν προνομίαν καὶ
 τὰς σιωπηρὰς ὑποθήκας, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅποσα
 ταῖς γυναῖξιν ἐν διαφοροῖς προνομίοις παρὰ τῶν ἡμετέ-
 ρων δίδεται νόμων, ἐκεῖναις δίδομεν μόναις, ἐφ' ᾧ τῶ-
 ν ἀπολαύειν τε καὶ χρῆσθαι ταῖς ἐξ αὐτῶν εὐεργε-
 σίαις, αἷς ἐπιμελὲς ἐστὶ τὴν ὀρθὴν καὶ προσκυνημένην
 ἡμῶν πίσιν κρατεῖν, (τὴν τῆς καθολικῆς φημὲν καὶ
 ἀποστολικῆς ἐκκλησίας) καὶ μετέχειν τῆς ἐν αὐτῇ σω-
 τηριάδος κοινωνίας. Quae deprauata sunt, καὶ ταῦτα
 ὑπὸ τῆς χρόνι νικωμένης, non habentur in Basilicis, in
 quae sunt quaedam deducta ex hac Iustiniani lege *Tom.*
I. p. 25. B. Sine controuersia autem reuocanda est
 negatio, quam praecedentis uoculae similitudo sustulit,
 καὶ ταῦτα ἔτε ὑπὸ τῆς χρόνι νικωμένης. Sententia
 et iuris ratio id postulat, et ita legit Vetus Interpres:
 vertit enim, *et nec a tempore superatas.* Quod nec
 Hombergium vidisse miror, qui cum Haloandro ver-
 ba ista sic Latine reddidit, *quamquam a tempore vin-*
cantur.

Kc 1813

1018

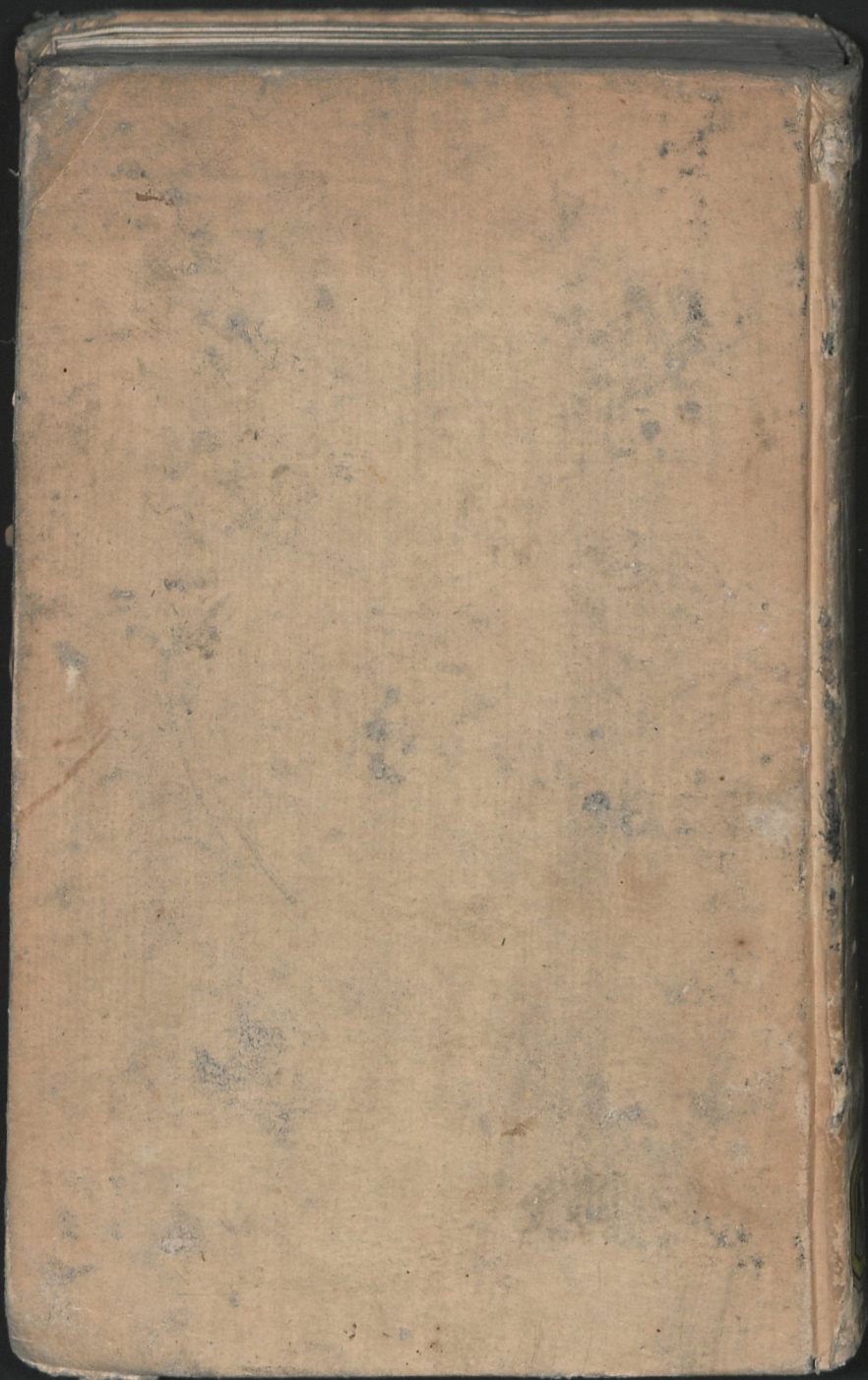
ULB Halle
007 679 440

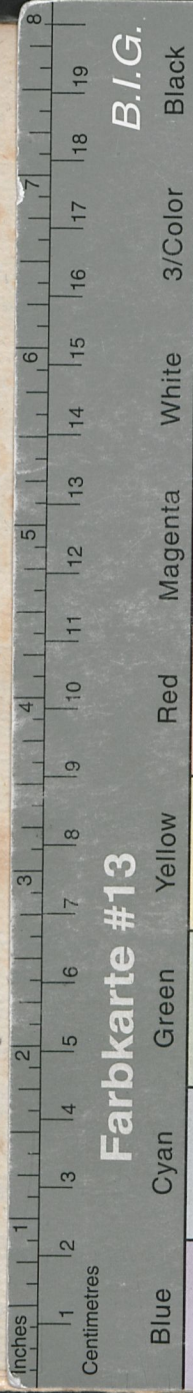
3

mi

B.I.G.

Farbkarte #13

IO. BERNARDI KOEHLERI IC.
INTERPRETATIONVM
ET
EMENDATIONVM
IVRIS ROMANI
LIBER PRIMVS.

EDITIO ALTERA, CORRECTA ET AVCTA.

hellig

LIPSIAE
APVD IO. G. EMMAN. BREITKOPF ET SOC.
MDCCXCII.

